

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**AVRUPA'DA ARTAN POPÜLİZM: MACARİSTAN VE
POLONYA ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mert GEVREK**

**Niğde
Temmuz, 2020**

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**AVRUPA'DA ARTAN POPÜLİZM: MACARİSTAN VE
POLONYA ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mert GEVREK

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Cem OĞUZ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Kadir DEDE

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Balkan DEMİRDAL

Niğde

Temmuz, 2020

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Avrupa'da Artan Popülizm: Macaristan ve Polonya Örnekleri" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 18/08/2020

Mert GEVREK

ÖN SÖZ

Dünya çapında yükselen bir popülist trend olduğu gözlemlenmektedir. Avrupa kıtası bu akımdan muaf değildir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Batı yanlısı bir siyaset takip eden ve Batının siyasi ve iktisadi sistemine entegre olma yönünde irade ortaya koyan Macaristan ve Polonya, son yıllarda bunun aksi yönünde bir doğrultuda ilerlemektedir. Tabii ki 2008 yılında patlak veren küresel iktisadi kriz ve akabinde 2011 yılında baş gösteren Suriye'deki iç savaşın sonucu olan 2015 mülteci krizi Macaristan ve Polonya'da yükselmekte olan popülist dalganın daha fazla ivme kazanmasına yol açmıştır. Macaristan'da Fidesz, Polonya'da PiS iktidarları benzer reform hareketlerine girişmiş ve sistemi kendi lehlerine yeniden düzenleme gayretine girişmiştir. Sonuç olarak da hem Macaristan'da hem de Polonya'da ana akım siyasi partiler ile popülist partiler arasında derin bir rekabet ortaya çıkmıştır ve bu mücadele sürecinde her iki ülkede bazı savrulmalar meydana gelmektedir. Bu çalışmanın tamamlanmasında emeği olan herkese sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Onlar olmasaydı bu çalışmanın tamamlanması imkansız olurdu.

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA'DA ARTAN POPÜLİZM: MACARİSTAN VE POLONYA
ÖRNEKLERİ

GEVREK, Mert
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Cem OĞUZ
Ağustos 2020, 90 sayfa

Bu çalışmanın amacı genel olarak Avrupa'da artan popülizmi ve özel olarak da Macaristan ve Polonya'daki popülist hükümetleri incelemektir. Birinci bölümde popülizmin kavramsal analizi yapılmıştır. Bu bağlamda literatürde yer alan farklı popülizm tanımları ve popülizme dair farklı görüşler ortaya konulmuştur. İkinci bölümde ilk olarak Avrupa'da artan popülizme değinilerek, Avrupa'daki sol popülist siyasi partiler ile sağ popülist siyasi partiler ele alınmıştır. Daha sonra Fidesz öncesi Macar siyasetinin durumu incelenmiş ve böylece Fidesz'in iktidara geliş süreci analiz edilmiştir. Fidesz dönemi gerçekleşen siyasi, iktisadi, hukuki ve sosyal gelişmeler ifade edilmiştir. Bunun akabinde PiS iktidarı ve Polonya'daki dönüşüm değerlendirilmiştir. PiS'in ilk iş olarak Polonya tarihini yeniden yorumlama ve yeniden yazmaya yeltendiği görülmektedir. PiS iktidarının takip ettiği popülist politikaların yanı sıra Katolik Kilisesi ile ilişkilerine de değinilmiştir. Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla Batı sistemiyle bütünleşen ve tercihini kapitalizm ve liberal demokrasiden yana kullanan Macaristan ile Polonya'nın halkın beklentilerine cevap verememesi neticesinde Fidesz ve PiS gibi popülist partilerin bunu kendi lehlerini kullandıkları saptanmıştır. Her iki ülkedeki demokratik standartlarda ve hukukun üstünlüğünde bazı aşınmalar gerçekleşmektedir. Ana akım siyasi partiler inisiyatif almadıkları takdirde bu trendin devam edeceği öngörülebilir.

Anahtar Kelimeler: Popülizm, İdeolojinin Ölümü, Avrupa'da Popülizm, Macaristan, Polonya

**ABSTRACT
MASTER THESIS**

**INCREASING POPULISM IN EUROPE: THE CASES OF HUNGARY AND
POLAND**

GEVREK, Mert
Public Administration
Supervisor: Assistant Prof. Mustafa Cem OGUZ
August 2020, 90 pages

The aim of this study is to examine the increasing populism within Europe in general and the populist governments in Hungary and Poland in particular. In the first part, conceptual analysis of populism is realized. At that juncture, different descriptions of populism within the literature and distinct views regarding populism are revealed. In the second part, the leftist political parties and rightist political parties are evaluated by touching on the subject of the increasing populism in Europe. Afterwards the Hungarian politics before Fidesz are examined and in doing so, the process of Fidesz's coming to power are analyzed. Political, economic, legal and social developments during Fidesz era are explained. After that, the PiS government and the transformation in Poland are examined. It is observed that PiS tried to reinterpret and rewrite the Polish history. PiS's relations along with Catholic Church are examined as well as its populist policies. It is determined that populist political parties such as Fidesz and PiS utilized the fact that both Hungary and Poland could not respond expectations of their citizens despite they preferred capitalism and liberal democracy by integrating into the Western system after the collapse of the Berlin Wall. Some corrosion happened in the both countries in terms of democratic standards and the rule of law. It can be foreseen that this trend will continue unless the mainstream political parties take initiative.

Keywords: Populism, Death of Ideology, Populism in Europe, Hungary, Poland

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

POPÜLİZM ÜZERİNE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Popülizmin Tanımı Üzerine Tartışmalar	5
1.2. Popülizm ve İdeoloji	8

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA'DA ARTAN POPÜLİZM

2.1. Avrupa'da Artan Popülizm	15
-------------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MACARİSTAN VE POLONYA'DA POPÜLİZM

3.1. Macaristan Örneği.....	33
3.1.1. Fidesz Öncesi Macar Siyaseti.....	34
3.1.2. Fidesz Dönemi	38
3.1.3. Fidesz ve Medya	49
3.1.4. Fidesz ve Yargı	52
3.2. Polonya Örneği	55
3.2.1. PiS'in Yükselişi ve Polonya'daki Dönüşüm.....	58
3.2.2. PiS ve Katolik Kilisesi	62
3.2.3. PiS ve Medya	68
3.2.4. PiS ve Yargı	69

SONUÇ.....	72
KAYNAKÇA.....	78
ÖZ GEÇMİŞ.....	90

KISALTMALAR

A.e.	: Aynı eser
A.g.e.	: Adı geçen eser
AFD	: Almanya İçin Alternatif Partisi
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
ALDE	: Avrupa Liberaller ve Demokratlar İttifakı
Bkz.	: Bakınız
Brexit	: Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden Ayrılması
Bs.	: Basım
CCBE	: Avrupa Barolar ve Hukuk Toplulukları Konseyi
CCJE	: Avrupa Yargıçlar Danışma Konseyi
COMECON	: Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
ed.	: Edition
Ed.	: Editör
ENCJ	: Avrupa Yargı Konseyi Ağı
Fidesz	: Macar Yurttaş Birliği
Haz.	: Hazırlayan
IMF	: Uluslararası Para Fonu
Jobbik	: Daha İyi Bir Macaristan Hareketi
LGBT	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender
LSE	: London School of Economics

PiS	:Hukuk ve Adalet Partisi
PO	:Sivil Platform
s.	:Sayfa
TVN	:Telewizja Nowa
TVP	:Telewizja Polska
UKIP	:Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi
vb.	:Ve benzeri
Vol.	:Volume
Yay. Haz.	:Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Popülizm üzerine yapılan çalışmalar popülizm kavramını tanımlamaya gereken özeni göstermemektedir. Popülizmin herkes tarafından kabul gören genel bir tanımı bulunmamaktadır. Bununla birlikte popülist liderleri tanımlamak, popülizm kavramını tanımlamaktan daha kolay kabul görmektedir. Dolayısıyla siyaset bilimciler, hangi siyasetçinin popülist olduğuna, hangisinin popülist olmadığına karar verirken pek fazla görüş ayrılığı ortaya çıkmaz iken, popülizmin ne anlama geldiği konusunda derin fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Ayrıca siyasal hareketler kendilerini çeşitli şekillerde ifade etmektedirler. Kimileri sosyalist, komünist, sosyal demokrat olduğunu söylerken, kimileri de liberal, muhafazakar ya da milliyetçi olduklarını iddia etmektedirler. Buna karşın dünya üzerinde hiçbir modern siyasal hareket veya siyasi parti kendisini popülist olarak nitelendirmemektedir.

Bu çalışmanın amacı, 2008 küresel finans krizi ve 2011 sonrası Suriye’de baş gösteren iç savaş neticesinde ortaya çıkan göç krizinin hızlandırıcı etkide bulunduğu Avrupa’daki artan popülist dalgaya temas etmek ve bu bağlamda öne çıkan iki ülkeyi ele almaktır. Avrupa’da artan popülist hareketler incelendiğinde hem etkinlik açısından hem de siyasal erki “ele geçirme” açısından Macaristan ve Polonya örnekleri öne çıkmaktadır. Macaristan’da Fidesz’in Polonya’da da PiS’in popülist politikaları incelenmeden önce, popülizm kavramının muhteviyatı değerlendirilecektir. Bu çalışmanın popülizm tartışmalarına teorik katkı sunmak gibi bir amacı bulunmamaktadır. Bilakis Avrupa’daki artan popülist dalga ve iki Avrupa ülkesindeki örnekleri değerlendirmek suretiyle mevcut popülist literatüre örneklem ve mukayese bağlamında bir katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Buna önce kavramsal çerçeveye değinerek başlamak gerekmektedir. Sonrasında Avrupa’daki başlıca popülist siyasi partiler ve hareketler ele alınacak ve akabinde Macaristan ve Polonya örnekleri incelenecektir. Bu çalışmada Macaristan ve Polonya’daki popülizmin ele alınmasının en önemli nedenlerinden biri iki ülkede de popülizmin iktidarda yer alıyor olmasıdır. Popülizmin iktidarda ve muhalefette farklı bir şekle büründüğü düşünülmektedir ve bu nedenle popülist iktidarlara sahip olan iki Avrupa ülkesi, Macaristan ve Polonya örneklem olarak seçilmiştir. Bu iki örneklem değerlendirilecek ve daha sonra iki ülkedeki popülizmin mukayesesi yapılarak çalışma sonlandırılacaktır.

Popülizm kavramı son yıllarda yazılı ve görsel medyada, siyasi söylev ve tartışmalarda ve akademik yayınlarda daha görünür bir nitelik kazanmıştır. Çoğu zaman takdir görmeyen siyasetçileri etiketlemek adına kullanılan aşağılayıcı bir tabir olarak karşımıza çıkmaktadır. Popülizm üzerine yapılacak çalışmalara büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Böylelikle seçmen üzerinde etkinlik arz eden popülizmin açıklanmasıyla, seçmen davranışlarının anlaşılmasına katkıda bulunulabilecektir. Popülist siyaseti anlamak için öncelikle popülizmin ne olduğunun izah edilmesi gerekmektedir. Popülizm kelime anlamı olarak halkçılık manasına geliyor olsa da, genel itibarıyla dünyanın dört bir köşesinde negatif bir çağrışım yapmaktadır. Halkçılık fikri, demokratik düşüncenin temelinde yer almasına karşın, popülizm ile demokrasi birbirine zıt iki kavram olarak telakki edilmektedir. Demokrasi esas olarak milli iradenin yönetime yansımaları amaçlar ve bu bağlamda popülizm ile farklı bir amaca sahip değildir. Bu nedendir ki, zaman zaman demokrasi ile popülizmin eşanlamı ya da birbirinin yerine geçebilen kavramlar olarak kullanıldığına şahitlik ediyoruz. Kabaca halkın, halk için, halk tarafından idaresi olarak tanımlayabileceğimiz demokrasi ile sürekli halka referans veren popülizmin arasındaki farkın ortaya konmasında halk kavramından ne anlaşıldığının izah edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Demokrasi kavramı binlerce yıllık geçmişiyle zihinlerde benzer çağrışımlar yapsa da, popülizmin muğlak yapısı popülizm üzerine yapılan çalışmalarda net ve kesin ifadeler kullanılmasını ve bazı yargılara varılmasını güçleştirmektedir. Bu hususlar çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde teorik ve pratik örneklerle desteklenecektir.

Bu çalışma, genelde Avrupa'da artan popülizmi, özelde de Macaristan ve Polonya'da yükselen popülist dalgayı ele alacaktır ve böylece bu iki ülkedeki siyasi ortamın manzarasını ortaya koyacaktır. Popülizm dünyanın farklı bölgelerinde farklı sınımlar yaratmaktadır. Avrupa ülkelerinde artan popülist hareketlerin ortaya çıkardığı en büyük sınımlardan biri, ulus-üstü bir oluşum olan ve Avrupa ülkelerinin, dolayısıyla halklarının bütünleşmesini amaç edinen Avrupa Birliği projesinin varlığına yönelik ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Mikro ölçekte tek tek ülkeler popülizmin etkisi altına girerken, makro ölçekte Avrupa entegrasyonu fikri zarar görmektedir. Bu bağlamda meselenin daha iyi kavranabilmesi için ülke örneklerinin ele alınıp, incelenmesinde fayda vardır. Teorik çerçevenin somut örneklerle ki bu çalışmada Macaristan ve Polonya örnekleri ele alınmıştır,

desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle bu çalışmada Avrupa'da artan popülist akım hakkında genel bir giriş yapılacaktır ve akabinde Macaristan ve Polonya örnekleri derinlemesine analiz edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

POPÜLİZM ÜZERİNE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Popülizmin Tanımı Üzerine Tartışmalar

Popülizm kelimesi Cambridge Sözlüğü tarafından 2017’de yılın kelimesi olarak seçilmiştir.¹ Türk Dil Kurumu sözlüğünde popülizm, *halk yardakçılığı* ve *politik durumu dramatize ederek halkın ilgisini uyandırmak amacıyla yapılan politika* olarak tanımlanmıştır.² Literatürde popülizm kavramına ilişkin net ve belirgin bir tanım yapılamamakta, popülizmin bir ideoloji mi, fenomen mi yoksa politik bir söylem mi olduğuna ilişkin çeşitli tartışmalar yürütülmektedir. Cass Mudde popülizmin zayıf merkezli bir ideoloji olduğunu savunmaktadır. Mudde, popülizmin derin bir entelektüel birikimi olmaması hasebiyle diğer ideolojilerle kolaylıkla eklemlenebildiğini ileri sürmektedir (Mudde, 2004).

“Popüler”, “popülist”, ayrıca müzikte geçerli pop, bu kavramlar son kertede Latince’de “halk” anlamını taşıyan “populum” kelimesinden geliyor. Batı Avrupa’da, Latince’den oluşmuş dillerde (Fransızca, İspanyolca, İtalyanca gibi) ve ayrıca İngilizce’de bizim kullandığımız şekilde kullanılıyor. Almanca’da “halk” için “völk” kelimesi var ve “pop” kökü orada geçerli değil. O kökten gelen “Pöbel” Almanca’da “kuru kalabalık”, “sürü” gibi olumsuz anlamlar taşıyor. Bu ilginç bir durum. Çünkü bizim “halk” dediğimiz bu kavram, geçmişe doğru gittikçe, Almanlar’ın “pöbel”den anladıkları şeye yaklaşır. Bizde de zamanında öyleydi; öyle olduğu içindir ki “halk plajlara hücum edince vatandaş denize” girememiştii.³

Latince halk anlamına gelen “populus” sözcüğünden türeyen popülizm, kelime anlamı olarak halkçılık manasına gelmektedir. Bu nedenle popülizm kavramı Türkçeye halkçılık olarak çevrilebilir. Popülizm kavramı ilk kez Amerika Birleşik Devletleri’nde siyasi bir harekete evrilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde Cumhuriyetçiler ile Demokratlar dışında üçüncü bir yol olarak ortaya çıkan halkçılar, zamanla işçi sınıfı vurgusu yapan siyasi bir harekete dönüşmüşlerdir (Toprak, 2013).

¹ <https://www.cam.ac.uk/news/populism-revealed-as-2017-word-of-the-year-by-cambridge-university-press>, Erişim Tarihi: 11.01.2020

² <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 11.01.2020

³ Murat Belge, “Popülizmin Arkeolojisi” Birikim Dergisi, 2017 (Çevrimiçi) <https://www.birikimdergisi.com/haftalik/8215/populizmin-arkeolojisi#.Xibmk4kzYdU>, Erişim Tarihi: 05.01.2020

1892 yılında Halk Partisi'ni kuran çiftçiler o dönemin şartlarında ilk popülist aktivistler olarak değerlendirilebilir. Tarihsel bağlam içerisinde popülizmin geçmişi incelendiğinde, popülizmin ilk kayda değer örneğinin Rusya'da ortaya çıktığı görülmektedir. Halk anlamına gelen “narod” kelimesinden türeyen Narodnik tabiri Rusya'da halkçı gruplar için kullanılmaktaydı. Narodnikler Rusya'da otoriter yönetimin yıkılması, burjuvazinin dağılması ve toprakların köylülere verilmesi için mücadele yürütüyorlardı. Narodnikler, Marksistlerden farklı olarak devrimi hayata geçirecek sınıfın proletarya değil, köylüler olduğunu savunmaktaydılar. Onlara göre proletarya, kapitalist sınıfın ücretli emekçileriydi. Buna karşın Rusya hiçbir zaman kapitalist bir ülke olmayı başaramamıştı. Çünkü Rus toplumu köylülerden oluşmaktaydı (Toprak, 2013). Dolayısıyla Rus Halkçıları yani Narodnikleri popülist olarak değerlendirmek mümkündür. Bununla beraber o günden itibaren popülist akımlar dünyanın çeşitli coğrafyalarında ortaya çıkmıştır ve bu nedenle belirledikleri coğrafyaya göre, Amerikan popülizmi, Rus popülizmi, Avrupa popülizmi ya da Latin Amerika popülizmi şeklinde adlandırılmışlardır. Birbirinden farklı coğrafyalarda ortaya çıksa da popülizmin benzer politik davranışlar ortaya çıkardığı görülmektedir.

“Gerçekten de bir ideoloji olarak popülizm yalnızca, siyasal tarzın da merkezi bir ögesi olan söylemler yoluyla çalışılabilir... Popülizmlerin son derece yerel doğalarına ve dokularına rağmen fenomenin kıtalararası yansımaları şaşırtıcı derecede benzer bir tesirli anlatı tarafından biçimlendirilmektedir.”⁴

Popülizm halka dayalı bir fikir akımıdır. Halkı arkasına alarak, elitlere, temsili demokrasiye, çok kültürlülüğe ve bireyselliğe karşı çıkmaktadır. Toptancı bir yaklaşım söz konusudur. Halk denildiğinde homojen bir yapı tasavvur edilmektedir. Her türlü politika ve icraatın halk adına yapıldığı savunulmaktadır. Popülist politika ve fiillere karşı çıkanlar ise halk düşmanı olmakla itham edilirler. Bu nedenle popülist liderler, siyasetçiler ve hareketler halkı yekpare bir bütün olarak kabul etmektedirler ve bu yekpare yapı içerisinde yükselebilecek her türlü farklı veya aykırı ses halkın menfaatlerine zıt telakki edilmektedir. Popülist siyasi parti ve hareketlerin her türlü konuda halka referansta bulunduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte hayali bir cemaat olarak varsayılan millet tabiri de sıklıkla başvurulan bir başka kavramdır (Anderson, 2006). Millet kavramı da tıpkı halk kavramı gibi muğlak bir anlam

⁴ Ostiguy, P., Kaltwasser, C. R., Taggart, P., & Espejo, P. O. (2017). A socio-cultural approach. *Oxford handbook of populism*, 74-96.

taşımaktadır. Öyle ki Latin Amerika'daki Peroncular için halk burjuvanın karşısındaki proletaryayı, işçi sınıfını temsil etmekteyken, Rusya'daki Narodniklere göre ise halk, Rus köylüsünü ifade etmekteydi. Popülizmin tanımlanmasında yaşanan zorluğun bir benzeri halkın tanımlanmasında da yaşanmaktadır. Popülistlere göre halk, sessiz çoğunlukları anlatmak için kullanılan bir tabirdir. Halk çalışmaktadır, vergisini ödemektedir, örnek birer vatandaşdır ama siyasete ilgisiz bir tavır içindedir (Taggart, 2004).

Popülizmin tanımlanmasında değişik görüşler bulunmaktadır. “Popülizmin, halkı etkilemek için kullanılan, hitap ettiği kitleyi yücelten ve ona üstünlük atfeden; buna karşılık, toplumun bir kesimi veya yabancılar için dışlayıcı ve aşağılayıcı olabilen, abartılı, ajitatif ve provakatif bir siyasal söyleme karşılık geldiği söylenebilir” (Beriş, 2019: 40). Beriş'in tanımından da görüleceği üzere mevzu bahis popülizm olduğunda kavramın içeriğinden ziyade aktörler öne çıkmaktadır. Bir başka deyişle, popülizmin ne olduğuna dair bir yanıt bulunamamakta, fakat popülist siyasetçinin kim olduğuna dair bazı savlar öne sürülmektedir. Öncelikle şunun belirtilmesinde yarar vardır ki, hiçbir siyasal özne buna popülist liderler ve siyasetçiler de dahil popülist olduklarını kabul etmemektedirler. Bunda popülizmin pejoratif bir tabir olarak kullanılmasının payı olduğu düşünülmektedir. Popülizmin negatif bir mana ihtiva ettiği hususunda genel bir kabul söz konusudur.

Popülizmin tanımlanması çabalarında en önemli katkılardan birini Isaiiah Berlin yapmıştır. Berlin, popülizmi tanımlarken Cinderella Kompleksi isminde bir metafora müracaat etmektedir. Berlin'e göre, Cinderella masalında prensin elinde tek bir ayakkabı vardır ve Berlin bunu popülizmle bağdaştırmaktadır. Prens elindeki ayakkabı ile kapı kapı dolaşmakta ve ayakkabının gerçek sahibini aramaktadır. Yalnız şöyle bir husus var ki, bu ayakkabı birçok kişiye uyabilecektir. Fakat masala göre ayakkabının yalnızca bir sahibi vardır. Bu nedenle masaldaki ayakkabının hakiki sahibesini bulmak amacıyla dolaşmak mecburiyetindedir. Popülizm de tıpkı Cinderella masalındaki ayakkabı gibi birçok ideolojiye uyum sağlayabilmektedir (Berlin, 1968). Latin Amerika örneğinde görüldüğü üzere, sosyalizme de eklenilebilmektedir. Ayrıca Avrupa örneğinde görüldüğü üzere, milliyetçiliğe ve muhafazakarlığa da eklenilebilmektedir.

Günümüzde sağ ve sol siyaset ve ideolojiler birbirine girmiş durumdadır. Artık sol ideolojiler ile sağ ideolojiler arasında kesin ve net ayrımlar yapmak imkan

dahilinde değildir. İdeolojiler arasındaki sınırlar zamanla bulanıklaşmıştır. Bu nedenle bazı siyaset bilimciler, yirmi birinci yüzyılı popülizmin yüzyılı olarak nitelendirmektedirler (Krastev, 2007).

1.2. Popülizm ve İdeoloji

Aydınlanma döneminin önemli düşünürlerinden Antoine Destut de Tracy'nin, günümüzde bilime atfedilen anlama benzer bir biçimde fikirlerin bilimi olarak tanımladığı ideoloji, o zamandan itibaren önemli bir değişime uğramıştır (Tannenbaum, 2007). İdeoloji kavramı, halihazırda sosyal bilimlerin içerisinde üzerine en fazla tartışılan kavramlardan biri olma özelliğini sürdürmektedir. İdeoloji içinde yaşanan dünyayı anlama ve anlamlandırma çabalarının bir tezahürü olarak görülmektedir (Sander, 1991). Yüzyıllar boyunca efsaneler, inançlar ve gelenekler, yaşama ve topluma dair önemli soruları yanıtlama vazifesini üstlenmişlerdir (Polanyi, 2003). İdeoloji kavramının kökeni 18. Yüzyıla Fransız Aydınlanmasına dayansa da, ideoloji kavramını sistematik biçimde ortaya koyan düşünürlerin başında Karl Marx gelmektedir. Marx Fransız Aydınlanmacılarının bilimsel önem atfettikleri ideolojiyi yanlış bilinç olarak nitelendirerek, ideoloji kavramına ilişkin ilk ciddi tartışmaları başlatmıştır (Warren, 1989). Bununla birlikte ideoloji kavramına yönelik teorik tartışmalar Marx ile sona ermemiş, 20. Yüzyılın ortalarında Daniel Bell ve daha sonra 20. Yüzyılın sonlarında Francis Fukuyama mevcut tartışmalara katkıda bulunmuşlardır (Bell, 2000).

İdeoloji kavramının tarihsel gelişimine bakıldığında 1789 Fransız Devrimi sonrasında gitmek gerekmektedir. Fransız Devrimi'nin ortaya çıkışı da 18. Yüzyılda gelişen sosyal ve iktisadi hareketlerin siyasal alana yansımaları ile mümkün olmuştur (Scheuch ve Klingemann, 1967). Dolayısıyla ideoloji kavramı her ne kadar Fransız Devrimi sonrası gündeme gelse de, fikrin kıvılcımları Devrim öncesinde 18. Yüzyıl Fransız Aydınlanması esnasında belirmeye başlamıştır (Linz ve Stepan, 1996). Ortaçağ'daki skolastik düşünceye karşı bir tepki olarak ortaya çıkan Aydınlanma fikri, akli her şeyin merkezine almıştır. Buna karşın Kilise, insanın kendi akli ile idrak edemeyeceği hakikatin ancak dini bilgi ile kavranabileceğini savunmuştur. Bu bağlamda vahiy, bilginin kaynağı olarak görülmüştür. Buna karşın Aydınlanma düşünürleri vahiy de dahil olmak üzere her türlü bilgi veya düşüncenin akıl süzgecinden geçirilmesi gerektiğinde ısrar etmişlerdir. Vahiy dahil tüm dini dogmalara karşı olan Aydınlanma düşünürleri, insan bilgisinin kısıtlı olduğu gerçeğiyle

yüzleşmeler dahi, insan aklına duydukları güveni hiçbir şekilde kaybetmemişlerdir. Bu anlayıştan hareketle vahiy yoluyla edinilen bilginin yanlış ve yanıltıcı olduğunu düşünmüşlerdir.

Aydınlanma döneminde dini bilgidен arınarak, insan aklına vurgu yapılarak hakikatler kavranmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda aydınlanma düşünürleri ideoloji kavramına müracaat etmişlerdir (Dahl ve Polyarchy, 1971). Kelime anlamı olarak idea (düşünce) ve logos (bilim) sözcüklerinin birleşmesinden doğan ideoloji (Akın ve Arslan, 2014: 82), Aydınlanma düşünürlerinin hakikate ulaşma çabalarında en büyük yardımcıları olmuştur.

İdeoloji, genel anlamda, iktidar ilişkileri düzenini korumak, dönüştürmek ya da ortadan kaldırmak maksadıyla siyasi eylem içeren tutarlı düşünceler bütünüdür (Heywood, 2006). Bu tanımdan yola çıkarak, popülizmin mevcut sisteme dair fikirler içeren ve mevcut durumun arzu edilen duruma dönüştürülmesini amaçlayan fikirler içermesi hasebiyle bir ideoloji olduğu sonucuna varılabilir. Çünkü popülizmin hem mevcut duruma dair fikirler muhteva etmesi, hem alternatifler önermesi hem de mevcut statükoyu değiştirmeye yeltenmesi nedeniyle ideoloji olarak adlandırılması mümkündür.

Popülizmin başlı başına bir ideoloji olup olmadığı hususunda fikir birliği bulunmamaktadır. Bununla beraber, popülist düşüncenin çeşitli dayanak noktaları olduğu bilinmektedir. Bunların başında popülizmin halkı her şeyin merkezine koyması gelmektedir. Bu bağlamda bir “halk fetişizminden” söz etmek imkan dahilindedir. Günümüze kadar popülizmin ne olduğuna ilişkin sayısız araştırma ve çalışma yapılmıştır. Bu konuda yapılan çalışmalardan bazıları öne çıkmaktadır. Örneğin, Ernest Gellner ile Ghita Ionescu'nun birlikte kaleme aldıkları *Populism: its meaning and national characteristics* isimli çalışma birçok anlamda çığır açıcı olmuştur. Bununla birlikte söz konusu çalışmanın popülizmin net tanımını yapma noktasında başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Öte yandan Margaret Canovan tarafından kaleme alınan *Populism* adlı kitap tarımsal halkçılık ile siyasal halkçılığa temas etmiş ama selefleri gibi popülizmin ne olup, ne olmadığı noktasında kafa karışıklıklarını ortadan kaldırmaya yetmemiştir. Bu noktada Canovan'ın çalışmasının bütün eksikliklerine rağmen, popülizme ilişkin literatürde halen geçerliliğini koruduğunu belirtmek gerekir (Canovan, 1981).

1967 yılında aralarında Isaiah Berlin, Peter Worsley, Alain Touraine, Ernest Gellner, Ghita Ionescu, Kenneth Minogue, Hugh Seton-Watson, Franco Venturi'nin yer aldığı araştırmacılar, London School of Economics (LSE)'de popülizme ilişkin bir konferans organize ettiler. Söz konusu konferansın akabinde Ghita Ionescu ve Ernest Gellner tarafından popülizme dair bir de kitap yayınlanmıştır (Ionescu ve Gellner, 1969). O günlerden itibaren popülizmle ilgili sayısız çalışma yapılmış ve araştırmacılar kavramın detaylı bir tanımını yapmak yerine çoğunlukla sistem karşıtlığı, seçkin düşmanlığı, yabancı düşmanlığı, İslamofobi, antisemitizm ve entelektüelizm karşıtlığı gibi popülizmin farklı özelliklerini öne çıkaran çeşitli araştırmalar yapmışlardır (Berlin, Hofstadter, MacRae, Schapiro, Seton-Watson, Touraine ve Worsley, 1968).

Daniel Bell gibi bazı araştırmacılar, 1960'lı yıllarda ideolojinin güncelliğini yitirdiğini ifade ettiler (Bell, 1965). Bununla birlikte popülizm kavramı da her geçen gün literatürde kendine daha fazla yer bulmaya başladı. 20. Yüzyılda yaygın olan sınıf temelli yaklaşımlar yerini kimlik temelli analizlere bırakmıştır. Bu noktada, toplumsal, iktisadi ve siyasi hususların kültürel, etnik ve dinsel bir boyut kazanmasıyla popülizm teriminin popülerleştiği görölmektedir.

1980'li yıllardan itibaren popülist hareketler üzerine çeşitli kitaplar, makaleler ve köşe yazıları kaleme alınmaktadır. Bu yazıların birçoğu uyarıcı mahiyettedir. Mudde'nin de ifade ettiği gibi, popülizm ve popülist akım, liberal demokrasiye yönelik bir tehdit ve tehlike olarak algılanmıştır (Mudde, 2004: 543). Bununla birlikte her ne kadar çelişkili görünse de Mudde ve Kaltwasser, bir ülkede popülizmin hayat sahası bulabilmesi için o ülkenin bir liberal demokrasi olması gerektiğini ifade etmişlerdir (Mudde ve Kaltwasser, 2019).

Avrupa'da ve dünyanın değişik bölgelerinde popülizmin özelliklerini inceleyen çalışmalar yayınlanmaktadır. En yaygın olanı popülizmin gelişimini sosyal ve ekonomik nedenlere indirgeyen yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre küreselleşme ve modernleşme toplum içinde birtakım kaybedenler yaratmaktadır ve bu kaybedenler gidışata yönelik duydukları tepkiyi ana akım siyasal hareketlerden popülist ve marjinal siyasal hareketlere kayarak göstermektedirler (İnsel, 2013).

Son yıllarda çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşanan siyasal çalkantılar ve kargaşalar neticesinde, popülizm kavramı geçmişe nazaran daha sık kullanılır olmuştur. Birçok

Avrupa ülkesinde mevcut sıkışmışlık halini istismar eden ve kendi siyasi ajandalarına uygun bir biçimde kullanmaktan imtina etmeyen bazı siyasi hareketler ve siyasi partiler ortaya çıkmıştır. Bu partiler incelenirken genellikle popülist etiketi yapılandırılmakta ve söz konusu partilerin kendi aralarındaki farklılıklar ve nüanslar göz ardı edilmektedir. Bu bağlamda mevzubahis politik hareketleri ve siyasi partileri araştıran ve üzerine çalışmalar yürüten siyaset bilimciler arasında bir görüş birliği olduğundan söz etmek mümkün değildir. Bu sebeple siyaset bilimi literatüründe, hem popülizm kavramına ilişkin olarak, hem de bu kavramın muhteviyatına ilişkin olarak birçok tartışma yürütülmektedir. Bu noktada bazı siyaset bilimciler popülizmi yalnızca siyasi bir söylem olarak ele almaktadırlar. Örneğin Jagers ve Walgrave, popülizmin taktiksel bir araç olduğunu ve seçmenle, kamuoyuyla iletişim kurulurken yararlanılan bir tarz olduğunu ileri sürmüşlerdir (Jagers ve Walgrave, 2003). Bazı siyaset bilimciler ise popülizmin bir ideoloji olduğunu savunmuşlar ve popülizmin halka müracaat edilmesi olarak algılanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu düşünürler, halk ile siyasi yönetim arasında bir kopukluk olduğuna ve bir mesafe meydana geldiğine inanmışlardır. Popülizmin tam bu noktada devreye girerek halk ile politik liderlik arasında bir rabita kurduğunu ve bozulan düzeni tekrardan onardığını iddia etmişlerdir. Popülist siyasi hareketler, temsili demokrasinin günümüzde derin bir krizle karşı karşıya kaldığını gözlemlemektedirler. Bu krizin siyasi elitler tarafından yaratıldığı öne sürülmektedir. Burada bir çelişki olduğu belirtilmekte ve bu çelişkinin halk ile siyasal elit arasında meydana gelen rekabetten kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu nedenle, popülist liderlerin ve popülist siyasi hareketlerin halkçı ve elitizm karşıtı olduğu yönünde çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Popülist liderler halkın bir bütün olduğu, ahlaki değerler temelinde birleştiği tezini işlemekte ve bunun karşısında siyasal, ekonomik ve kültürel elitlerin yolsuzluğa eğilimli ve sadece kendi çıkarları peşinde koşan bireyler oldukları fikrini savunmaktadır. Bu noktada popülist hareketlerin halkı homojen bir grup olarak tasavvur etme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Mevcut krizin aşılması için de doğrudan halka müracaat edilmesi gerektiği fikri yaygındır (Canovan, 1999). Doğrudan halka ve kamuoyuna müracaat edilmesi beraberinde önce siyasal elitlerin akabinde de siyasal kurumların ve geleneksel siyasi partilerin sorgulanmasına yol açmaktadır. Bu yüzden Avrupa çapında yükselen popülist dalganın ve ortaya çıkardığı popülist hareket ve siyasi partilerin en çok

geleneksel siyasi partilere zarar verdiği düşünölmektedir. Popölist partiler, mevzubahis geleneksel siyasi partilere karşı üç kavramdan istifade ederek mücadele yürötmektedir. Bunlar, doğrudan demokrasi, statüko ya da müesses nizam karşıtlığı ve halka müracaattır.

Popölizm ile faşizm arasında sıklıkla bir irtibat kurulmaktadır. Ne sağ popölist siyasetçiler ve hareketler, ne de sol siyasi partiler ve hareketler kendilerini popölist olarak tanımlamadıkları için faşist hareketler popölist akımla irtibatlandırılmaktadır. Bazı konularda özellikle sağ popölizm ile faşizm arasında kayda değer yakınlaşmalar gözlemlense de popölizm ile faşizm birbirinden ayrı iki farkı düşünce sistematiğini işaret etmektedir. Bununla birlikte bazı benzerlikler olduğu da söylebilmektedir. Örneğın popölizmin, faşizm gibi nihai hedefinin demokratik bir sistem olmadığı yönünde birçok eleştiri bulunmaktadır.

Popölizm ister sağ popölizm olsun, ister sol popölizm olsun iki sacayağına sahiptir. Bunlardan birincisi, popölizm bir düşman inşasına dayanır. İkincisi ise temsili demokrasiye karşıtlık geliştirerek ilerler. Dolayısıyla liberal demokrasiye karşı mücadele yürötür ve bu anlamda illiberal bir fikir akımıdır. Düşman yaratmak popölizm için hayati bir önemi haizdir (Moises, 2017). Çünkü popölist liderler siyasi mücadelelerini iyi ile kötünün savaşı olarak tanımlamayı tercih ederler. Burada erdemliler ile günahkarlar arasında bir rekabet vardır. Popölist siyaset anlayışına göre, seçkinler/elitler günahkardır ve sıradan halk ise masumdur. Bu sömüren ile sömürölenlerin mücadelesidir. Popölistler halkın çıkarlarını yalnızca kendilerinin savunabileceğini savunurlar. Dolayısıyla halkın desteğine ihtiyaç duyarlar. Temsili demokrasinin halkın çıkarlarına hizmet etmediğini, yalnızca elitlerin çıkarlarına hizmet ettiğini öne sürerler.

Popölist siyasetçiler liberal demokrasiye karşı olmaları hasebiyle temsili demokrasinin oluşturduğu tüm kurum ve kuruluşlara da karşı çıkarlar (Albertazi ve Mueller, 2013). Çünkü onlar halkın doğrudan temsilcisi olduklarını iddia edip, kurumlar olmadan direkt olarak halkın çıkarlarını savundukları argümanını geliştirmektedirler. Bu bağlamda popölizmin, demokratik anlayışla birçok noktada çeliştiğı iddia edilebilir. Demokrasilerde halkın dışlanması ve ötekileştirilmesi doğru karşılanmamaktadır. Buna karşın popölizm her zaman bir ötekiye ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla temel olarak ötekileştirmeye meyilli bir düşünce

sistematiğidir. Elitleri ötekileştirerek geniş halk kesimlerinin desteğini almayı hedeflemektedir (Prislin, Shaffer ve Crowder, 2012: 327-339).

Laclau'nun işaret ettiği gibi, popülizm halka yani avama ilişkin bir düşüncedir. Bu sebeple popülizmi ne bir sol ideoloji olarak tanımlamak, ne de bir sağ ideoloji olarak tanımlamak mümkündür. İdeolojiler ötesi bir anlam ifade etmektedir (Laclau, 2012). Buradan hareketle neden bütün popülist liderlerin sağ-sol ayrımının ötesinde bir konumda yer aldıklarını iddia ettikleri daha iyi anlaşılabilir. Popülizm milliyetçi, yurtsever, toplumsal veya ilerlemeci gibi birçok farklı formda yer alabilir. Popülistler halkın tek meşru temsilcisi olarak algılanmak isterler. Bu sebeple geleneksel siyasi partiler ile aralarında belirgin farklılıklar olduğunu öne sürerler. Halk nezdinde itibar kaybı yaşamamak için, geleneksel siyasi partiler ile kendilerini ayırma yöntemine başvurular. Bununla beraber popülist siyasi partilerin ve siyasi hareketlerin tamamıyla aşağıdan-yukarıya bir teşkilat yapısına sahip oldukları söylenemez. Bilakis çoğunlukla yukarıdan-aşağıya bir örgüt yapısına sahiptirler. Ayrıca kendilerini belirli bir ideolojiye hapsedmekten şiddetle imtina etme eğilimindedirler. Kurumlardan ve temsilcilerden hoşlanmadıkları için karizmatik bir lidere ihtiyaç duyarlar. Karizmatik liderlik bütün popülist hareketlerde hayati bir öneme sahiptir. Söz konusu hareketlerin halkı konsolide edebilmek için karizmatik bir lider etrafında kenetlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu tarz popülist hareketler başarısızlığa mahkum olurlar. Max Weber'in de vurguladığı üzere, temsili demokrasinin bir sonucu olarak görülen rasyonel (akılcı) liderlik söz konusu olmaz ise, o halde karizmatik liderlik öne çıkacaktır (Breuilly, 2011). Popülist siyasetçiler karizmatik liderlik ile halk arasında doğrudan bir bağ olduğu varsayımıyla hareket ederler. Halkın fikirlerini seslendirdiklerini iddia ederler. Kendi destekçilerini konsolide etmek için kamuoyunu kutuplaştırmaktan geri durmazlar. Bu minvalde halkı kutuplaştırırken en çok başvurdukları yöntem ise referandumlar düzenlemektir (Jacobs, Akkerman ve Zaslove, 2018). Seçmene evet ve hayır olmak üzere yalnızca iki seçenek sunulur ve böylece kamuoyu iki zıt kutba ayrılır. Böyle bir yöntem takip edilmesi zorunludur. Çünkü popülizm, siyaseti sıfır toplamlı bir oyun olarak değerlendirir. Birileri kazanırken bir başkası kaybetmek zorundadır. Burada seçkinler ve sıradan halk iki farklı kutbu temsil etmektedir. Dolayısıyla geniş halk kesimlerinin kazanabilmesi için elitlerin kaybetmesi gerektiği tezi kamuoyunda seçmenler arasında titizlikle işlenmektedir.

Popülist siyasetçiler ve popülist siyasi partiler genel olarak kendilerini ulusal iradenin tek meşru temsilcisi olarak görme eğilimindedirler. Halkın çıkarlarının ve taleplerinin kendi siyasal söylemlerinde cisimleştiğine inanırlar. Bu noktada hemen hemen her konuda referandum yapıp kamuoyuna başvurulması gerektiğini söyleyerek, doğrudan demokrasiye meyil gösteren seçmen ve halk kitleleri nezdinde olumlu bir görünüm kazanmaktadırlar. Öyle ki bu politik söylemleri sebebiyle “demokrasi şampiyonu” olarak dahi görülmektedirler.

Popülist siyasetçiler ve popülist siyasi hareketler esasen halkın ne duymak istediğini iyi tespit ederler ve buna yönelik, bu talebi karşılama kaygısıyla hareket ederler. Bu amaç doğrultusunda, siyasi konuları basitleştirip genel kamuoyunun anlayabileceği düzeye indirgemektedirler. Mudde tarafından da ifade edildiği üzere siyasi popülizm, siyasi kampanya tekniklerinden başka bir şey değildir (Mudde, 2000).

Popülizm hem demokrasiyi iyileştirici, düzeltici bir niteliğe sahiptir, hem de demokrasiyi tehdit eden bir yanı vardır (Kaltwasser 2012: 184). Popülizm dışlayıcı olabileceği gibi kapsayıcı da olabilir. Marjinal toplumsal kesimleri dahil ederek demokrasi için iyileştirici bir role de bürünebilir, marjinal grupları ötekileştirip dışlayarak demokrasi için tehdit de oluşturabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA'DA ARTAN POPÜLİZM

2.1. Avrupa'da Artan Popülizm

Avrupa ülkelerinde meydana gelmekte olan siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel birtakım değişiklikler nedeniyle bir korku iklimi oluştuğu değerlendirilmektedir. Bu korku ikliminin mevcudiyetinin muhafaza edilmesinde “sanal bir düşmana” ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada İslam ve göç meseleleri öne çıkmaktadır. İslam dininin ve dolayısıyla Müslümanların, Avrupalı popülist siyasi partiler ve hareketler tarafından ötekileştirildiği görülmektedir. Müslümanların yanı sıra göçmenler de aynı muameleye tabi kılınmaktadır. Avrupalı popülist liderlerin hem Müslümanları hem de göçmenleri birer korku öznesi olarak Avrupa toplumlarına lanse ettikleri gözlerden kaçmamaktadır (Merkel, 2004). Bu bağlamda Avrupalı popülist liderlerin, siyasi partilerin ve siyasi hareketlerin istismar ettikleri bir kavram bulunmaktadır. Bu da Avrupa mirası ve/veya Avrupa değerleridir.

2008 yılında baş gösteren küresel finansal kriz Avrupa'daki siyasi partileri ve hareketleri doğrudan etkilemiştir. Netice itibarıyla Avrupa'daki popülist partilerin oy oranları gösterişli bir biçimde artmıştır. Bir taraftan bazı Avrupa ülkelerinde sağ popülist partiler güçlerini önemli oranda artırmıştır. Öte yandan bazı Avrupa ülkelerinde de sol popülist siyasi partiler halk desteklerini kayda değer oranda artırmayı başarmışlardır. Bu nedenle Avrupa'da hem sol hem de sağ popülizmin bir yükseliş içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Hollanda'da Geert Wilders'in önderlik ettiği Özgürlük Partisi ile Fransa'da Marine Le Pen'in liderlik ettiği Ulusal Cephe hareketi kıta çapındaki sağ popülist hareketlere örnek verilebilir. Mamafih, Yunanistan'da Alexis Tsipras'ın liderlik ettiği Syriza ile İspanya'daki Podemos hareketleri de Avrupa genelinde yükselen sol popülist hareketlere örnek gösterilebilirler. Öyle ki, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump ile Venezüela Devlet Başkanı Nicolas Maduro arasında çok büyük ideolojik ve düşünsel farklılıklar bulunmasına karşın, her iki siyaset adamı da siyaset bilimciler tarafından popülist lider sınıfına dahil edilmektedirler (Diamond, Plattner ve Walker, 2016).

Popülizmin ne olduğu ve hangi siyasi hareketlerin ve/veya liderlerin popülist olarak nitelendirilebileceği hususunda çeşitli görüş ayrılıkları yaşandığı görülmektedir. Öyle ki liberal demokrasileri yetersiz bulan ya da herhangi bir eleştiri

yönelten her siyasi hareket ya da siyasi figür popülist etiketiyle karşı karşıya kalmaktadır. Yirmi birinci asırdaki popülist hareketlerin, yirminci yüzyıldaki popülist hareketlerle arasında derin farklılıklar bulunmaktadır. Yirminci yüzyıldaki popülist hareketler demokrasiyi inkar edip, faşizan eylemlere yönelmekteydiler. Buna karşın yirmi birinci yüzyıldaki popülist hareketler demokrasiyi sahiplenmekte, biricik ve kutsal bir değer olarak telakki etmektedirler. Bu nedenle siyasal elitler ile popülistler arasındaki çatlak daha da derinleşmektedir. Popülist siyasetçiler her geçen gün demokrasiyi kendi lehlerine kullanma noktasında daha ileriye gitmektedirler ve bu da siyasal elitlerin geniş halk yığınlarına karşı öfke duymasına sebebiyet vermektedir.

Avrupa siyasetinin önde gelen figürlerinden Van Rompuy 2010 yılında popülizmin Avrupa için en büyük tehdit olduğunu ifade ettiğinde, popülizmden kaynaklanan ya da kaynaklanması muhtemel tehlikelerin farkında olduğunu göstermişti (Barber, 2014). Popülizm akımı, siyasi yelpazenin her iki tarafında da mevcuttur ve etkindir. Bazı Latin Amerika ülkelerinde Evo Morales ve Hugo Chavez gibi karizmatik liderler aracılığıyla popülist düşüncenin söz konusu coğrafyada etkinlik kazandığı söylenebilir. Bununla birlikte Avrupa siyaseti de sol görüşlü popülist politikacılardan muaf değildir. Öyle ki, Yunanistan'daki Syriza hareketinin önderi Alexis Tsipras ile İspanya'daki Podemos hareketinin lideri Pablo Iglesias Turrion bu noktada Avrupadaki sol görüşlü popülist siyasetçilere birer örneklerdir. Avrupa siyasetinde solcu popülist politikacıların yanı sıra sağ görüşlü popülist siyasetçiler de yer almaktadır. İtalya'dan Matteo Salvini, Macaristan'dan Viktor Orban, Polonya'dan Jaroslaw Kaczynski ve Çek Cumhuriyeti'nden Andrej Babis, Kıta Avrupasındaki popülist siyasetin temsilcileri olarak öne çıkmaktadırlar. Adı geçen popülist siyasetçiler ve popülist hareketler bir şekilde ülkelerinde kamu gücünü ellerinde bulundurmaktadırlar ve iktidarda yer almaktadırlar. Ayrıca iktidara yer almayı Avrupa siyasetinde muhalefet makamında bulunan birçok popülist siyasi hareket de bulunmaktadır. Bunların başında Hollanda'daki Özgürlük Partisi ve lideri Geert Wilders, Birleşik Krallık'ta UKIP (Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi) ve Fransa'daki Marine Le Pen önderliğindeki Ulusal Cephe hareketi gelmektedir. Bu siyasi oluşumların her biri popülist ve zaman zaman yabancı düşmanı hatta ırkçı politikalar takip etmektedir ve kendi kamuoylarını aşırılık yanlısı politikalarına ikna etmeyi başaramamaktadırlar. Son dönemde desteğini ve gücünü gittikçe arttıran Almanya için Alternatif Partisi (AFD), muhalefetteki popülist hareketlere bir başka

örnektir. Bu bağlamda Latin Amerika'daki sol popülistler ile Avrupa'daki sağ popülistler arasında belirgin farklılıklar olduğundan söz etmek mümkündür. Öyle ki, Avrupa'daki sağ popülistler etnik ve dini azınlıklara karşı dışlayıcı ve ayırıcı bir politika takip ederken, Latin Amerika'daki sol popülistler özellikle kıtanın hor görülen yerli halkına yönelik olumlu politikalar gütmekte ve yoksul etnik ve dini azınlıkları karar alma mekanizmalarına dahil etmektedirler.

Popülizm, dünyanın farklı coğrafyalarında birbirinden farklı ulusal, dini ve kültürel değerlere sahip insanlar tarafından savunulmakta ve sahiplenilmektedir. Bu nedenle popülizmin homojen bir siyasi varlık teşkil etmediği söylenebilir. O halde popülizm, heterojen bir yapı arz etmektedir. 2016 yılındaki Birleşik Devletler Başkanlık Seçimleri'nde öne çıkan adaylardan biri Cumhuriyetçilerin adayı olan ve seçimleri kazanan Donald Trump iken, öne çıkan diğer bir aday ise Demokrat Parti'den Bernie Sanders'tir. Ve bu iki siyaset adamı da siyaset bilimciler tarafından popülist politikacılar olarak nitelendirilmişlerdir (Hawkins ve Kaltwasser, 2018). Halbuki Sanders ile Trump ideolojik açıdan bakıldığında birbirine tamamiyle zıt iki farklı kutupta yer almaktadırlar. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere, popülizmi sağ veya sol ideolojilere hapsedmek mümkün değildir. Popülizm sol ve sağ ayrımını aşan, aşkın bir düşünce akımı olarak değerlendirilmelidir.

Birbirinden farklı özelliklere sahip olan popülist hareketlerin ortak paydada buluştukları değerleri, göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Kaltwasser ve Mudde bu noktada popülistlerin esnek bir siyasi görüşe sahip oldukları tezini öne sürmektedirler (Mudde ve Kaltwasser, 2019). Popülizmin dar kapsamlı ve katı bir ideoloji olarak değerlendirilmesi hatalı olacaktır. Çünkü popülizm, farklı ideolojilerle bir araya getirilebilen bir düşünce akımıdır. Örneğin sol eğilimli popülistler, popülizm ile sosyalizmi belirli bir pota içerisinde eritmeyi başarabilirken, sağ popülistler de popülizmi milliyetçilikle bağdaştırmaktadır. Bu nedenle popülist liderler, popülizmi sosyalizm veya liberalizm ile bir araya getirip sağlaştırma yolunu tercih edebilmektedirler. Bunun dışında bazı popülist siyasetçilerin, popülizmi milliyetçilik, şovenizm ve hatta faşizm ile bir araya getirip düşmanca politikalar izledikleri de görülmektedir. Bu bağlamda popülizmin liberalizm veya sosyalizm ile bağdaştırıldığında daha kapsayıcı bir ideoloji haline geldiği anlaşılmaktadır. Buna karşın popülizm, milliyetçilik ile bağdaştırıldığında marjinal grupları ve etnik/dini azınlıkları dışlayıcı bir ideoloji haline gelmektedir.

Popülizmin aktörlerine yani popülist liderlere bakıldığında şu görülmektedir ki, popülist liderler, kendilerini ülkenin ulusal çıkarlarının hakiki savunucusu olarak görme eğilimindedirler. Bu nedenle kendilerini ulusal iradenin cisimleşmiş hali olarak telakki ederler. Karizmatik bir liderlik icra ederler. Bunların yanı sıra elitizm karşıtı ve statüko karşıtı bir politika takip ederler (Brubaker, 2017). Bunu başarabilmeleri için kendilerini halka sıradan ve “saf” biri olarak, rakiplerini ise “sinsi” ve yozlaşmış olarak takdim etmekten kaçınmazlar (Brubaker, 2020: 50-55). Bu bağlamda modern dünyada yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü erk olarak nitelendirilen medyayı istismar etmekten geri durmazlar ve toplumda geleneksel medyaya karşı yaygın olan güvensizliği kendi lehlerine kullanmaktan imtina etmezler.

Orta ve Doğu Avrupa’daki popülist ve radikal sağ siyasi parti ve hareketler üzerine yapılan akademik çalışmalarda son yıllarda bir artış gözlemlenmektedir. Bu nedenle bazı ülkelerdeki popülist ve radikal siyasi partilerin incelenmesinin, değişimleri açıklama noktasında yardımcı olacağı düşünülmektedir (Braghiroli ve Petsinis, 2019). Komünizmin çöküşü sonrasında Batı liberalizminin, Orta ve Doğu Avrupa’yı değiştirme ve dönüştürme vaadi hayata geçememiştir (Meny ve Surel, 2001). Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki değişim ve dönüşüm umudu yerini bu ülkelerde kimin zenginleşip kimin fakirleşeceği, kimin güç kazanıp kimin güç kaybedeceği ve kimin merkeze oturup kimin çepere itileceği tartışmalarına bırakmıştır (Hankiss, 1990).

Avrupa’daki popülist partilerin en fazla öne çıkan ortak noktaları izledikleri göçmen karşıtı politikalarıdır. Bu bağlamda Macaristan ülkeye gelen göçmenleri engelleyebilmek ve Macaristan’a girişlerini önlemek amacıyla hudutlara tel örgüler kurmuştur. Göçmen karşıtlığı hususunda Macaristan’dan daha çarpıcı bir örnek varsa, o da Birleşik Krallık’tır. Öyle ki Birleşik Krallık kendi sınırlarının kontrolünü sağlama gerekçesiyle Brexit’i düzenlemiş ve Avrupa Birliği’nden ayrılma kararı kalmıştır.

Avrupa’daki popülist siyasi partileri, sağ popülist partiler ve sol popülist partiler şeklinde iki kategoriye ayırmak mümkündür. Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren sol popülist siyasi partilere örnek olarak İspanya’dan Podemos, Yunanistan’dan Syriza ve Fransa’dan La France Insoumise (Boyun Eğmeyen Fransa) verilebilir. Öte taraftan İspanya’dan Vox, Fransa’dan National Rally (Ulusal Cephe), Hollanda’dan Özgürlük Partisi ve Demokrasi Forumu, Polonya’dan PiS ve Kukiz’ 15,

Macaristan'dan Fidesz ve Jobbik, İtalya'dan Lega ve Beş Yıldız Hareketi, Çek Cumhuriyeti'nden Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Partisi, Almanya'dan Almanya için Alternatif Partisi, Birleşik Krallık'tan UKIP (Birleşik Krallık Özgürlük Partisi), Slovakya'dan Sıradan İnsanlar ve Hür Kişilikler Hareketi ve Slovakya Ulusal Partisi, İsveç'ten İsveç Demokratları Avrupa kıtasındaki sağ siyasi partilere örnek olarak gösterilebilirler.

Sol popülizm genel olarak ekonomik ve toplumsal memnuniyetsizliklerin bir sonucu olarak Brezilya, Arjantin, Şili, Peru, Ekvador, Venezüela ve Bolivya gibi Latin Amerika ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Latin Amerika bölgesindeki popülist hareketler farklı ülkelerde farklı özelliklerle öne çıksalar da genel itibarıyla liberal ve neoliberal politikalara karşıtlık, elit karşıtlığı, kapitalizm ve küreselleşme karşıtlığı hepsinde var olan ortak bir özellik olarak görülmektedir (Ivaldi, Lanzone, Woods, 2017). Sol popülizmin en güçlü olduğu coğrafya olan Latin Amerika'da, gelir adaletsizliği, yaygın yoksulluk ve mahrumiyet, popülist sol siyasetçilerin ve siyasi hareketlerin güç kazanmasına yol açmıştır (Akin, 2019).

Popülist solun Latin Amerika'ya kıyasla Avrupa kıtasında daha zayıf olduğu bilinmektedir. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla iki Almanya (Federal Almanya Cumhuriyeti ve Alman Demokratik Cumhuriyeti) birleşmiştir. Bu durum bir taraftan Orta ve Doğu Avrupa'da komünizmin çöküşü anlamına gelirken, diğer yandan on yıllardır süren Soğuk Savaş'ın da bitişine işaret ediyordu. Akabinde 1991 tarihinde Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Avrupa sol siyaseti derin bir darbe almıştır. O tarihlerde akademik yazında kaleme alınan bazı kitaplar tarihin sonunun geldiğini belirtmiş ve artık liberal kapitalist sistemin sol ideolojilere galebe çaldığından söz etmiştir. Birleşik Devletler'de Francis Fukuyama, 1989 yılında yazdığı ve Foreign Affairs dergisinde yayınladığı makale teveccüh görünce, 1992 yılında Tarihin Sonu ve Son İnsan isimli bir kitap kaleme aldı. Francis Fukuyama'ya göre ideolojiler savaşını, liberalizm nihai olarak kazanmıştır ve demokrasi (Fukuyama'nın demokrasi anlayışı liberal demokrasi ile sınırlıdır) diğer bütün yönetim sistemlerine karşı zafer kazanmıştır. Francis Fukuyama'ya göre Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Doğu Avrupa'daki komünist ülkelerin teker teker sistem değişikliğine gitmeleri, başta liberalizm ve kapitalizm olmak üzere Batı değerlerinin üstünlüğüne ve zaferine işaret ediyordu (Fukuyama, 2011). Komünist Blok'un yıkılmasından sonra Doğu Avrupa'da yayılan tüketim kültürü Fukuyama'nın öne

sürdüğü tezi destekler nitelikteydi. Bununla beraber Avrupa genelinde bazı sol popülist partilerin etkin bir konum elde etmeleri, Fukuyama'nın öngörülerinin dışında bir seyir izlemiştir. Hem Batı Avrupa, hem de Doğu Avrupa ülkelerinde sol popülist hareketler iktidara gelmişlerdir ve ulusal parlamentolarda etkin bir konum elde etmişlerdir.

Podemos, Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası dünya genelinde radikal sol hareketlerin itibar kaybetmesine bir tepki olarak doğmuştur. Partinin ana çekirdeğini aralarında sosyologların, tarihçilerin, siyaset bilimcilerin ve iktisatçıların bulunduğu elit bir kitle oluşturmaktadır. Podemos hareketi düşünsel zeminde Alain Badiou, Ernesto Laclau ve Slavoj Žižek gibi düşünürlerden etkilenmiştir. Pratisyen olarak da Venezüela'dan Hugo Chavez ve Bolivya'dan Evo Morales'ten etkilenmişlerdir. Podemos hareketinin popülizmi bir ideoloji olarak telakki ettiğinden ve popülizmden ideolojik manada istifade ettiğinden bahsetmek bir hayli güçtür. Bu anlamda Podemos hareketinin popülizmden retorik düzeyde yararlandığı söylenebilir.

Podemos 1978 yılında kabul edilen İspanyol Anayasası'na karşı çıkmakta ve değiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Diktatör Franco döneminden sonra barışçıl yollarla demokratik bir sisteme geçilmesine olanak tanıyan 1978 Anayasasının aleyhine politika izlemektedirler. Bu noktada Podemos hareketinin Katalonya'daki ve Bask bölgesindeki ayrılıkçı hareketlerle aynı pozisyonu takındığı ve 1978 Anayasasına muhalefet ettiği müşahede edilmektedir (Kioupkiolis, 2016). Gerçi Katalan ve Bask bölgelerinin 1978 Anayasasına karşı çıkmalarının arkasındaki asıl motivasyon noktası söz konusu Anayasanın kendilerine tek taraflı olarak İspanya'dan ayrılma hakkı tanımamasıdır. Bu bağlamda Podemos'un sistem karşıtı bir pozisyonda yer aldığı rahatlıkla söylenebilir.

Syriza, İspanya'daki Podemos hareketinden farklı olarak mevcut Yunan Anayasası'na karşı muhalif bir tavır sergilememektedir. Öyle ki Syriza hareketi ne Ortodoks Kilisesi'nin Yunan siyasetindeki rolünü ne de Yunan ordusunun ağırlığını tartışmaya açmamış ve bu iki hususta statükoyu sürdüren bir politika takip etmiştir. Güney Avrupa'da baş gösteren ekonomik krizin en çok tesir ettiği ülkelerin başında Yunanistan gelmektedir. Geleneksel ana akım siyasi partiler, Yunanistan'daki ekonomik krizle baş etmede güçlük yaşamışlardır. Bunun sonucu olarak da Yunan halkı radikal bir siyasi hareket olan Syriza'ya bir şans vermiştir (Stavrakakis ve

Katsambekis, 2014). 2008 yılından itibaren Syriza halk desteğini artırmış ve Yunan halkının umudu olmayı başarmıştır.

Yunanistan'daki toplumsal çatışma ve ayrımları kendi lehine kullanarak iktidara gelen Syriza, dışlanmış ve marjinalize edilmiş entelektüeller ile eğitimsiz ve yoksul Yunan seçmenlerini bir potada eritmeyi başarmıştır. Diğer sol siyasi hareketler de Syriza çatısı altında toplanmıştır ve böylece Syriza hareketine karşı sol cemahtan herhangi bir alternatif oluşturulmasının önüne geçilmiştir. Bununla birlikte Syriza'nın birçok noktada popülist sol bir partiden farklı bir biçimde rasyonel politikalar izlediği de görülmüştür. Özellikle ülkedeki borç krizinin etkilerinin hafifletilmesi bağlamında oldukça akılcı politikalar takip edilmiştir. Bu nedenle bazı siyaset bilimciler Yunanistan'da seçimleri solun kazandığını ama solun ideolojik anlamda ölüme doğru ilerlediğini ifade etmişlerdir (Mavrozacharakis, Tzagkarakis ve Kotroyannos, 2017).

La France Insoumise ya da diğer bir deyişle Boyun Eğmeyen Fransa, 2016 yılında Sol Parti'nin eski eşbaşkanı Jean Luc Melenchon tarafından kurulan, demokratik sosyalist, çevre dostu ve popülist bir siyasi partidir. Melenchon'un 2008 yılına kadar Fransa'nın ana akım siyasi partilerinden olan köklü Sosyalist Parti içerisinde siyaset yaptığını belirtmek gerekmektedir. Melenchon kurduğu ve liderliğini yaptığı yeni partide, karizmatik bir lider olarak seçmenleri etrafında toplamaya çalışmaktadır. Melenchon ve partisi Boyun Eğmeyen Fransa, esasen rehafın yeniden adil ve eşit bir biçimde dağıtılması için politikalar yürüttüğünü iddia etmektedir. Ayrıca Fransız hükümetinin aldığı ekonomik tedbirleri kaldırıp mali tasarrufu sona erdireceğini taahhüt etmektedir. Haftalık çalışma saatlerinin azaltılması gerektiğini savunmaktadır (Hamburger, 2018). Bunun Fransız maliyesine getireceği ek yükü, popülist politika neticesinde halktan alacağı oy desteği nedeniyle görmezden gelmektedir. Fransa'nın bir diğer popülist siyasal hareketi Ulusal Cephe gibi serbest ticaret anlaşmalarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini savunmaktadır ve Avrupa Birliği ile daha mesafeli ilişkileri desteklemektedir.

Popülist siyasetin tüm dünyada genel kabul gören belli özellikleri vardır. Bu özellikler arasında elitlere, seçkinlere karşıt bir politika izlemek ve müesses nizam karşıtlığı gelmektedir. Siyasi yelpazenin farklı yerlerinde bulunan popülist partiler bu özelliklerden istifade etmektedir. Fakat sağ popülist siyasi partiler, sol popülist siyasi partiler ile ortak bir noktada buluştukları elit ve müesses nizam karşıtlığına bir başka boyut daha eklemektedirler. Bu boyut ise biz ve onlar ayrımıdır (Minkenberg, 200.).

Sağ popülistler, heterojen bir toplum yerine homojen ve tekçi bir toplum yapısından yanadırlar. Bu sebeple toplum içerisindeki farklı renklere (etnik, dini, mezhepsel, dinsel, düşünsel olabilir) karşı çıkmaktadırlar. Bununla beraber sağ popülistlerin her daim aşırı sağ politikalar gütmeleri söz konusu değildir. Kimi durumlarda popülistler aşırı sağcı politikalar güderken, kimi durumlarda da aşırı sağcı ve hatta ırkçı partiler popülist politikalara müracaat etmektedirler (Vasilopoulou, 2016). Seçmenle kurdukları iletişimde belirgin bir biçimde politik doğruculuğa itiraz etmektedirler.

İspanya uzun yıllar boyunca Avrupa'da yükselen popülist akımların görülmediği bir ülke olarak öne çıkmaktaydı. 2008 yılındaki küresel iktisadi krizin en çok etkilediği ülkelerden biri olmasına rağmen İspanyol halkının popülizme meyil göstermemesi şaşırtıcı bir durumdu. 2008 yılındaki ekonomik krizin akabinde baş gösteren işsizlik ve Madrid yönetiminin aldığı mali tasarruf politikaları toplumda derin rahatsızlıklara sebebiyet vermiştir. Diktatör Franco sonrasında tüm farklılıklarıyla İspanyol toplumu birbirine kenetlenmiş ve demokratik bir İspanya inşa etmişlerdi. 2008 sonrası gelişen menfi olaylar, söz konusu barış ortamını ve demokratik ortamı sarsıcı bir etki göstermiştir. Bu olumsuz koşullar altında, 2013 yılında kurulan Vox hareketinin politik söylemleri incelendiğinde, Diktatör Franco'nun kullandığı aşırı milliyetçi retorik göze çarpmaktadır. Ayrıca Hıristiyanlık ve Katolik okul Vox hareketinin politik söyleminin merkezinde yer almaktadır. Söz konusu hareket, her fırsatta İspanyol milliyetçiliğine vurgu yapmakta ve İspanya'yı canlı bir organizma olarak betimlemektedir. Feminist hareketlere, Katalan ayrılıkçılara ve anarşistlere yönelik faşizan söylemler geliştirmektedir. Her popülist harekette olduğu gibi politik doğruculuğa meydan okumaktadır. İspanya'da yaşayan Kuzey Afrika kökenli insanlar, İslamofobik saldırılara maruz bırakılmaktadır. Kuzey Afrika kökenli göçmenlere karşı en ufak hoşgörü göstermeyen Vox hareketi, Latin Amerika kökenli göçmenleri Hispanik oldukları gerekçesiyle sahiplenmekte ve İspanyol ulusunun ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmektedirler (Ferreira, 2019). Bu noktada Hispanik kökenli göçmenler ile ortak bir tarihi paylaştıkları tezini işlemektedirler.

İspanya son yıllarda toplumsal cinsiyet eşitliği açısından çok önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bunun yanı sıra Vox hareketi cinsiyetçi bir dil kullanmakta ve maskülenizm lehinde söylemler geliştirerek feminist gruplara karşı politikalar takip etmektedir. Bunu yaparken de kutuplaşma politikası icra etmektedir. Kürtaja karşı

çıkılmaktadır. İzlediği kürtaç karşıtı politika ile Katolik kilisesinin desteğini arkasına almayı başarmaktadır.

1972 yılında kurulan Ulusal Cephe Partisi, Fransız düşünür Alain de Benoist öncülüğünde şekillenen “Yeni Sağ” fikrinden etkilenmiştir (Aslan, 2016: 233). 1984 yılındaki ilk seçim başarısından itibaren Ulusal Cephe Partisi kendisini otoriter, yabancı düşmanı ve görece halkçı vasıflarıyla popülist bir siyasi hareket olarak konumlamıştır. Baba Le Pen tarafından kurulan ve uzun bir süre yönetilen Ulusal Cephe Partisi’nin başına 2011 yılında Marine Le Pen (Kurucu Le Pen’in kızı) geçmiştir. Marine Le Pen, birçok konuda babasının belirlediği politikaları takip etmiştir. Bununla beraber bazı noktalarda babasının izlediği siyasetle ayrıştığı da görülmektedir. Baba Le Pen, hem Yahudi kültürüne hem de İslam kültürüne karşı çıkarken, Marine Le Pen, Yahudi kültürünü Fransız kültürünün bir parçası olarak telakki ettiğini savunarak yalnızca İslam karşıtlığına odaklanmıştır.

Bana kalırsa nerede olduğumuza, medeniyetimizin kökenlerinde Hıristiyanlık öğretisi olduğuna ve bu nedenle özgür iradeye ve inanç hürriyetine sahip olduğumuza inanmak zorundayız. İslami köktenciler din değiştirme hürriyetine inanmıyorlar. Özgür iradeye inandığımız için, zorla evliliğe karşıyız. Müslümanlar özgür iradeye inanmıyorlar. Burada Fransa’da Hıristiyan mirasımız nedeniyle sekülerizmi tercih ettik, ...sekülerizm bizim sıkı sıkıya bağlı olduğumuz bir Fransız fikridir, ...sekülerizmi savunurken ve onun için mücadele ederken oldukça Fransızım.⁵

İslam karşıtı ifadeler kullanarak Marine Le Pen, İslam kültürü ile Fransız kültürünü farklı yerlere konumlandırmaktadır ve aralarına kalın bir çizgi çekmektedir. Dolayısıyla bu tarz bir zihniyet, Fransa’da yaşayan Müslüman göçmenleri kültürel ve sosyal anlamda Fransız ulusunun geri kalanından ayrı bir yere konumlandırmaktadır (Surel, 2019). Le Pen bununla da yetinmemekte ve Hıristiyanlık inancı ile sekülerizmin birbiriyle çelişmeden barış içerisinde bir arada yaşayabildiğini ama öte yandan İslam inancı ile sekülerizmin birbiriyle çeliştiğini ve arada uyumsuzluk olduğunu iddia etmiştir.

⁵ “Marine Le Pen will not put up with any nonsense from BBC reporter.” YouTube video, 23:26. Posted by “RobinHoodUKIP,” October 11, 2016. https://www.youtube.com/watch?v=8Sfhc_e5P88, Erişim Tarihi: 07.01.2020

21. yüzyılın başından itibaren Avrupa Birliği'ne ve dolayısıyla Avrupa bütünleşmesi fikrine yönelik en sert muhalefetlerden biri Ulusal Cephe hareketi tarafından yapılmaktadır. Halbuki aynı Ulusal Cephe, 1980'li yıllarda Avrupa Birliği'nin ortak savunma ve ortak para birimi politikalarına destek vermektedir. Maastricht Antlaşması'yla beraber Ulusal Cephe hareketinin Avrupa ve Avrupa Birliği politikaları köklü bir biçimde değişti. Maastricht Antlaşması'nın Avrupa Birliği'nin "derinleşmesine" olanak tanıyacağını gören Ulusal Cephe, federal bir Avrupa fikrine hiç de sıcak bakmadığı için Avrupa Birliği'ne dair şüpheli bir tavır takınmıştır. Bu nedenle federal bir Avrupa yerine, Milletler Avrupası fikrini gündeme getirmekte ve çeşitli vesilelerle bir araya geldiği diğer Avrupalı popülist siyasi yapılarla Avrupa Birliği karşıtı politikalara destek vermektedir. Avrupa Birliği'nin içinde olduğu siyasal kriz ortamı da Ulusal Cephe gibi Avrupa bütünleşmesine karşı çıkan popülist hareketlerin elini güçlendirmektedir. Avrupa kıtasının içinde bulunduğu kriz ortamı Ulusal Cephe'nin Fransız seçmenleri mobilize etmesine olanak tanımıştır ve yıllar içerisinde Ulusal Cephe seçmen tabanını sağlamlaştırmıştır.

Avrupa'daki diğer popülist siyasi partilere nazaran Hollanda'daki Özgürlük Partisi ve onun lideri Geert Wilders'in kafası birçok konuda net ve açıktır. Özgürlük Partisi'nin başkanı Geert Wilders, günümüzde Hollanda'nın en önemli sorununun İslam olduğunu iddia ederek, İslam inancını Hollanda toplumunun önünde yaşamsal bir tehdit olarak sunmaktadır. Hollanda'nın kültürüne, kimliğine ve Hollanda neye sahipse bütün her şeye İslam dininin tehdit oluşturduğunu savunmaktadır. Çok kültürlülük, inanç hürriyeti ve farklı hayat tarzlarına hoşgörü bağlamında kendini "pazarlayan" Hollanda'nın toplumsal desteği oldukça yüksek, önde gelen siyasi partilerinden birinin ve onun liderinin bu tarz İslamofobik düşünceleri dillendirebiliyor olması şaşırtıcı bulunmaktadır. Hollanda'da başta Endonezya, Surinam, Hollanda Antilleri, Türkiye ve Fas olmak üzere birçok ülkeden gelmiş, farklı etnik, dini ve yaşam tarzlarına sahip insanlar yaşamaktadır. Geert Wilders ve partisinin Hollandalı seçmenlerden kayda değer bir siyasi destek aldığı göz önünde bulundurulursa, Hollanda toplumun azımsanmayacak bir bölümünün yabancılara ve göçmenlere karşı olumsuz bir tavır içinde olduğu tespit edilebilir (Louwerse ve Otjes, 2019). Özgürlük Partisi, Hollanda'daki birçok etnik ve dini gruba ilişkin ayrımcı politikalar izlese de, nicelik olarak en kalabalık kitleyi oluşturan Faslılar ve Türkler ırkçı politikalara en çok maruz kalan gruplar olarak öne çıkmaktadırlar.

Hollanda'daki diğerk popülist sağ parti Özgürlük Partisi gibi göçmen karşıtı ve İslam karşıtı politikaları savunan Demokrasi Forumu, 2016 yılında Thierry Baudet tarafından kurulmuştur. Avrupa Birliği'nin derinleşme ve bütünleşme politikalarına şiddetle itiraz etmektedir. Avrupa Birliği karşıtı politikalar yürütürken en çok başvurduğu argümanların başında Hollanda kültürünün korunması gelmektedir. Başlangıçta tıpkı Birleşik Krallık'ta olduğu gibi Avrupa Birliği'nden ayrılmak için referandum düzenlenmesini savunurken, zamanla bu politikasında esnemiş ve Birleşik Krallık'ta üyelikten ayrıldıktan sonra nasıl bir gelişme yaşanacağını gözlemlenmesini ve meydana gelecek sonuçlara göre ayrılma referandumu yapılmasını savunmaktadır (Kesic ve Duyvendak, 2019). Göçmen karşıtı bir siyaset takip etmektedir.

Hukuk ve Adalet Partisi (PiS), Polonya'da Lech ve Jaroslaw Kaczynski kardeşler tarafından 2001 yılında kurulan Hristiyan demokrat ve sağ popülist bir siyasi partidir. Avrupa Parlamentosu'nda Avrupa Muhafazakarlar ve Reformcular İttifakı'nın üyesidir. Kuruluş döneminde hazırlanan parti programı Kaczynski kardeşler tarafından domine edilmiştir. Hukuk ve Adalet Partisi, ekonomik müdahaleciliğe sıcak bakarken, sosyal anlamda muhafazakar politikalar gütmekte ve sosyal yardımlar aracılığıyla Polonyalı seçmenlerin desteğini kazanmaktadır. Polonya milliyetçiliği ile Hristiyanlığın Katolik yorumunu sentezlemektedir. Avrupa Birliği karşıtı politikalar gütmektedir. Bu bağlamda Macaristan'daki Fidesz ile büyük benzerlikler taşısa da, Fidesz'ten farklı olarak, Rusya karşıtı bir dış politika takip etmektedir (Stanley ve Czesnik, 2019).

Hukuk ve Adalet Partisi, göçmen ve kürtaj karşıtı politikalarının yanı sıra LGBT bireylere yönelik de dışlayıcı bir politika izlemektedir. Son dönemde ulusal medya ve yargı üzerindeki denetimlerini sıkılaştıran PiS, Almanya ve Fransa başta olmak üzere, bazı Batı Avrupa ülkeleri ve Avrupa Birliği tarafından ifade hürriyeti ve hukukun üstünlüğü konularında eleştirilmektedir. Hukuk ve Adalet Partisi, Polonya'daki sol siyaset ile hainlik arasında hiçbir ayrım görmemektedir. Bu nedenle sol siyasi eğilimlerin zamanla ülke içerisinde marjinal bir konuma gerilediği gözlemlenmektedir. Demokrasiye ise sonuna kadar sahip çıktığını ifade etmektedir. Ülkedeki siyasal, iktisadi ve kültürel elitler eleştirilmekte ve söz konusu elitlerin geçmişte Polonya halkının çıkarları yerine başka ülkelerin çıkarlarını savundukları iddia edilmektedir.

Polonyalı rock sanatçısı Pawel Kukiz'in önderlik ettiği Kukiz' 15 hareketi, 2015 yılında kurulmuştur. Bu hareket kendisini bir siyasi parti olarak değil, mevcut statükodan memnun olmayan kesimlerin geniş bir koalisyonu olarak lanse etmektedir. Dolayısıyla sistem karşıtı bir duruşu vardır. Aşırı sağcı gruplarla dirsek temasındadır. Avrupa Birliği'ne ve Brüksel'in politikalarına her zaman şüpheyle yaklaşmaktadır. Özellikle Polonyalı genç seçmenler arasında popüler bir desteği vardır. Polonya Parlamentosu olan Sejm'de zayıf bir temsil kabiliyetine sahiptir. Kuruluşundan itibaren az sayıda sandalye ile temsil edilmektedir ve çeşitli siyasi partilerle kurduğu ittifaklar neticesinde mecliste kendisine yer bulabilmektedir (Lipinski ve Stepinska, 2019). Yabancı karşıtı ve müesses nizam aleyhtarı politikalar gütmektedir.

Macar Yurttaş İttifakı (Fidesz), 1988 yılında kurulan sağ popülist bir siyasi partidir. Kurulduğu yıllarda komünist elitlere karşı liberal gençlerin itirazlarını ortaya koyan Fidesz zamanla muhafazakar ve popülist bir siyasi organizasyona evrilmiştir. Liberal fikirlere sahip birçok Macar genci, Fidesz çatısı altında bir araya geldi ve şahsi kariyerlerini bir kenara bırakıp yozlaşmış olduklarını düşündükleri komünist elite karşı sert bir muhalefet yürüttüler. Öyle ki 1988 ile 1993 yılları arasında Fidesz Partisi'ne üye olmak için 35 yaşın altında olma şartı aranıyordu. 1993 yılındaki Parti Kongresi'nde bu kural kaldırılmıştır.

Fidesz hareketinin siyasi görüşleri zaman içerisinde birçok kez değişime uğramıştır. 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yıllarda ekonomik ve sosyal liberalizmi savunan, Avrupa bütünleşmesine destek veren parti, zamanla popülist ve Avrupa Birliği karşıtı bir söyleme kavuşmuştur. Zaman içerisinde liberal gençlerin kurduğu Fidesz hareketi, yumuşak faşizm ve yumuşak diktatörlük tabirleriyle anılır olmuştur. Fidesz iktidara geldiğinden itibaren sürekli bir otoriterleşme eğilimi göstermiştir. Özgürlükçü fikirleri inkar edip, illiberal demokrasi olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. Avrupa bütünleşmesine karşı olduğu gibi diğer ülkelerden gelen göçmenlere de karşı çıkmaktadır. Farklılıklara karşı hoşgörü gösterilmemektedir (Enyedi, 2016). Gerçi Fidesz lideri Viktor Orban liberal demokrasinin alternatif fikirlere kapalı olduğunu ve liberal demokrasinin farklı ses söylenmesine dair hoşgörüsüz olduğunu iddia edebilmektedir.

Fidesz ne kadar Avrupa Birliği karşıtı ise, bir o kadar da Rusya yanlısı bir dış politika takip etmektedir. 2004 yılında Avrupa Birliği'ne tam üye olan bir Macaristan'ın Fidesz yönetimi altında Moskova'nın "truva atı" gibi davranması

şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Bu noktada Rusya lideri Vladimir Putin ile Viktor Orban arasında yakın ve samimi bir ilişki olduğu es geçilmemelidir.

Fidesz'in yabancı göçmenlere karşı politikalar geliştirirken kullandığı bazı argümanlar vardır. Yabancı göçmenlerin Macaristan'a yerleştikten sonra Macar işçilerinin işlerini ellerinden aldıkları savunulmaktadır. Halbuki Macaristan şiddetle göçmen işçilere ihtiyaç duyan bir ülkedir. Çünkü nüfus artmak bir yana orta ve uzun vadede azalma eğilimindedir ve yeterli işgücü olmaması hasebiyle ücretler istikrarlı bir biçimde artmakta ve bu da üretimin daralmasına ve dolayısıyla makro ekonomik göstergelerde olumsuz bir manzaranın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Fidesz yönetimine ilişkin, popülist politikalar sürdürdüğü eleştirilerinin yanında basın özgürlüğüne ağır darbe indirdiği, ülkedeki sivil toplumun özgürlük alanını sınırlandırdığı ve zamanla otoriterleşme eğilimi gösterdiği eleştirileri de yapılmaktadır.

Daha iyi bir Macaritan hareketi (Jobbik), radikal ve aşırı milliyetçi köklere sahip olan 2003 yılında kurulmuş bir siyasi partidir. Başlangıçta şovenist ve radikal fikirleri savunan Jobbik hareketi zamanla kendisini muhafazakar ve popülist bir çizgeye çekmiştir. Bunun sonucu olarak da şovenizm ve aşırı milliyetçilikten uzaklaştıkça Macar seçmeninin Jobbik hareketine verdiği destek artmıştır. Kuruluşundan itibaren Avrupa Birliği'ne mesafeli bir tutum takınan Jobbik zaman içerisinde Avrupa Birliği karşıtı politikalarını yumuşatma yoluna gitmiştir. Bunda Avrupa Birliği ile iktisadi alanda oluşturulacak işbirliğinin Macar halkının menfaatine olacağını düşünmelerinin önemli bir payı vardır. Jobbik uzun yıllardır Batı Avrupa ile Doğu Avrupa arasındaki refah farkının daraltılması gerektiğine inanmaktadır. Bunun da ancak maaşlarda bir yakınsama olması halinde mümkün olacağını savunmaktadırlar (Enyedi, 2016).

Jobbik zaman içerisinde radikal ve köktenci fikirlerini bir kenara bırakıp ılımlı politikalar izlemeye başlamış olsa da, hala yabancı düşmanlığı ve antisemitizm hususlarında ağır eleştirilere muhatap olmaktadır. Ayrıca Macar hukuk sisteminde yer almayan idam cezasının tekrar yasallaştırılması için faaliyetler yürütmekte ve iktidara gelmeleri halinde idam cezasını yeniden getireceklerini vaat etmektedir.

Jobbik Macaristan'da azınlık haklarına yönelik olumsuz bir politika takip ederken, Macaristan dışında, özellikle de kayda değer Macar nüfusu barındıran komşu

ülkelerde, oldukça irredentist bir politika izlemektedir. Macaristan dışında yaşayan Macarların etnik kimlikleri dolayısıyla ayrımcılığa maruz kaldığına inanan Jobbik, güç kullanarak sınırların değişmesine karşı olsa da, sosyal ve kültürel anlamda bir Macar birliğinden yanadır. Ülkedeki Roman kökenli vatandaşların her türlü hakkını görmezden gelen Jobbik, ülke dışındaki Macarların kültürel hakları konusunda oldukça hassas davranmaktadır.

İtalya’da 1989 yılında siyasal bir ittifak olarak, 1991 yılında da siyasi parti olarak kurulan Lega (Kuzey Ligi), bölgesel milliyetçiliği savunan, yabancı düşmanı, popülist bir siyasi harekettir. İtalya’nın kuzeyinin ülkenin geri kalanından ayrılması gerektiği üzerine politika yürütmektedir. İtalya’nın yönetim sisteminde köklü değişiklikler talep eden Lega, federal bir yönetim düzenine geçilmesini, mali federalizmin tesis edilmesini ve başta kuzey bölgeleri olmak üzere bölgesel özerkliklerin artırılması doğrultusunda politikalar yürütmektedir. Parti göç konusunda negatif görüşlere sahiptir. Özellikle Avrupa dışından gelen göçmenlere ve Müslümanlara yönelik hasmane bir tutumu vardır. Partinin lideri Matteo Salvini sıklıkla İtalyan sokaklarını “temizleyeceğinden” söz etmektedir. Burada temizlikten kastedilen ülkedeki göçmenlerin sınırdışı edilmesidir. Elbette Salvini, kendisine yöneltilen sorulara yalnızca yasadışı göçmenleri ülkeden çıkartmak istediğini belirterek yanıt verse de, faşizan görüşleriyle tanınan bir siyasi liderin ve siyasi hareketin yasadışı göçmenlerin yanı sıra yasal olarak İtalya’da bulunan göçmenlere de karşı olduğunu tahmin etmek zor değildir.

Avrupa Birliği’nin bütünleşmesine ve derinleşmesine karşı çıkmakta ve popülist propaganda aracılığıyla kendisine halk desteği bulabilmektedir. İtalya’nın ortak para biriminden ayrılması gerektiğini savunan Lega, Avrupa Birliği karşıtı olmasına rağmen yeni bir Avrupacılık fikri üzerinde çalışmaktadır (Albertazzi, Giovannini ve Seddone, 2018). Yani Avrupa Birliği değerlerine karşı olmalarına karşın, Avrupa değerlerini sahiplenmektedirler. Bu doğrultuda çeşitli vesilelerle Avrupa’daki diğer popülist partilerle birlikte ortak toplantılar düzenlenmekte ve her Avrupa ülkesinin kendi ulusal ve kültürel değerlerini koruyabilmek için Avrupa Birliği’nin federal bir devlete doğru evrilmesinin engellenmesini gerektiği vurgulanmaktadır (Verbeek ve Zaslove, 2016).

Lega hareketi ve başta lideri Matteo Salvini olmak üzere lider kadrosu, İtalya’nın faşist lideri Benito Mussolini’den alıntı yapmaktan geri durmamaktadırlar.

Mussolini'nin "ne kadar çok düşman, o kadar çok onur" sözü partinin ileri gelenleri tarafından motto olarak kullanılmaktadır. Bu konuda gelen eleştirilere ise sözün Mussolini'ye ait olduğunu bilmedikleri şeklinde kaçamak yanıtlar vermektedirler.

2009 yılında kurulan Beş Yıldız Hareketi (Movimento 5 Stelle), sistem karşıtı, küreselleşme karşıtı ve çevreci popülist bir siyasi partidir. Parti 2009'da kuruluşundan itibaren Avrupa Birliği'ne şüpheyle yaklaşmaktadır. Partinin ismindeki Beş Yıldız, çevrecilik, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir ulaşım, kamuya ait sular ve internete erişim hakkını sembolize etmektedir. Beş Yıldız Hareketi aynı zamanda şiddet karşıtı, pasifist bir yaklaşıma sahiptir. Bunların dışında elektronik demokrasi ve doğrudan demokrasiye destek vermektedir. Popülist olmalarına rağmen kendilerini özgürlükçü ve liberal bir çizgide görmektedirler. Öyle ki 2007 yılında Avrupa Parlamentosu'nda Avrupa Liberaller ve Demokratlar İttifakı'na (ALDE) dahil olmak istemelerine karşın, bu talepleri Avrupa Liberaller ve Demokratlar İttifakı tarafından reddedilmiştir. Daha sonra Avrupa Parlamentosu'nda bağlantısızlar grubunda yer almışlardır.

Beş Yıldız hareketi, temsili demokrasiye itiraz etmektedir ve doğrudan demokrasiyi desteklemektedir. Temsili demokraside lobiler ve çeşitli çıkar grupları sebebiyle halkın menfaatlerinin gözetilmediğini düşünmektedir. Siyasetin profesyonel bir meslek olarak görülmesine karşı çıkmaktadır. Siyasete giren insanların herhangi bir suça bulaşmamış olması gerektiğini savunmaktadırlar (İvaldi ve Woods, 2017). Bu düşünceyi kendi siyasal organizasyonlarında uygulamaktadırlar. Göçmen ve yabancı düşmanı politikalarıyla İtalyan seçmenlerinden oy talep etmektedir.

Avrupa Birliği ve göçmen karşıtı politikalarıyla öne çıkan Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Partisi, adından da anlaşılacağı üzere doğrudan demokrasi lehinde bir tutuma sahiptir. Kendisini yurtsever ve demokratik bir siyasi hareket olarak lanse etse de, popülist ve yabancı düşmanı politikalar ile gündeme gelmektedir. Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Partisi, Çek Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkmaktadır ve dolayısıyla ülkenin Avrupa Birliği'nden ayrılması yönünde politikalar yürütmektedir. Parti, dünyanın farklı coğrafyalarındaki diğer popülist partiler gibi çok kültürlülüğe karşı çıkmakta ve Çek Cumhuriyeti'nin göçmen politikalarını sıkılaştırması gerektiğini öne sürmektedir. Avrupa Birliği'nin Çek Cumhuriyeti'ne doğru yaşanan göçte, teşvik edici bir rol üstlendiğini iddia etmektedir. Avrupa'ya yönelen göçün Avrupa'nın İslamlaşmasına sebebiyet verdiği tezini

işlemektedir (Hanley ve Vachudova, 2018). Söz konusu İslamlaşma karşısında Avrupa'nın Yahudi ve Hıristiyan geleneklerine sahip çıkması gerektiği argümanını geliştirmektedir.

2013 yılında kurulan Almanya İçin Alternatif Partisi (Alternative für Deutschland), Alman milliyetçisi, Avrupa Birliği karşıtı, popülist bir siyasi parti olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte popülizmin Alman milliyetçiliğinin yanında ikincil önemde olduğunu belirtmekte yarar vardır. Yabancı düşmanlığını savunmaktadır. Diğer popülist siyasi partilere nazaran yabancı düşmanlığı konusunda daha radikal ve ileri fikirlere sahiptir. İktisadi sorunlar dahi yabancılarla ve göçmenlerle ilişkilendirilmekte ve dolayısıyla göçmenler günah keçisi ilan edilmektedir. Diğer popülist siyasi partilerde olduğu gibi AFD de Alman halkını vatanseverler ve düşmanlar şeklinde kutuplaştırmakta ve düşmanlaştırma politikası izlemek suretiyle kendi seçmenini konsolide etmektedir.

AFD doğrudan demokrasiyi savunmaktadır. Siyasal erkin kişiselleşmesi yönünde bir eğilimi vardır ve referandumla halka sık sık müracaat edilmesi gerektiği üzerinden geleneksel ana akım siyasi partilere siyasi salvalarda bulunmaktadır. Siyasal elitin, sıradan insanların taleplerine kulaklarını tıkadığını ve milli iradenin gereken saygıyı görmediğini iddia ederek sistem karşıtı bir politika icra etmektedir (Lees, 2018).

Almanya için Alternatif Partisi'nin İslam ve göçmen karşıtı politikaları bilinmektedir. Bu politikalara ilaveten küreselleşme karşıtı bir siyasi harekettir ve küreselcilik karşısında ulusalcılık reçetesini öne sürmektedir. Küreselleşmenin Alman ulusunun "emsalsiz" özelliklerini yok ettiğini iddia etmekte ve bunun karşısında ulusalcı fikirleri savunmaktadır.

Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP), 1993 yılında kurulan Avrupa Birliği karşıtı popülist bir siyasi partidir. Haziran 2016'da gerçekleşen ve kamuoyunda Brexit olarak bilinen Avrupa Birliği'nden ayrılma referandumunda Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması yönünde çok büyük çaba sarf etmiştir ve bu politikalarında da başarılı olmuştur. Ada'da yükselmekte olan Galler ve İskoç milliyetçiliğine karşı çıkmakta ve Britanyalı ortak kimliği etrafında birleşilmesi gerektiğine inanmaktadır. Çok kültürlülüğü reddetmekte ve Britanya'nın sözüm ona İslamlaşmasına karşı mücadele yürüttüğünü iddia etmektedir. Ekonomi politikaları

bağlamında liberalizme varan serbestlik yanlısı bir tutumu bulunmaktadır. Aynı özgürlükçü tavrı göçmenlere ve LGBT bireylere karşı göstermemekte ve popülist bir retorik üzerinden göçmenleri ve LGBT bireyleri ötekileştirmektedir. Irkçılığa, faşizme ve yabancı düşmanlığına sempati duyduğu yönünde ağır eleştirilere muhatap olmaktadır (Bale, 2018). Kullandığı ötekileştirme diliyle ülkedeki farklı etnik ve dini kökenlerden gelen insanları dışlayıcı bir politika takip etmektedir.

2011 yılında Slovakya’da kurulan Sıradan İnsanlar ve Hür Kişilikler Partisi (Obyčajni Ľudia), muhafazakar ve popülist bir siyasi partidir. Avrupa’da artmakta olan popülist akımın Slovakya’daki temsilcisidir. Yabancı düşmanı, göçmen karşıtı ve Avrupa Birliği şüpheci bir politika takip etmektedir (Deegan-Krause, Weyland ve Madrid, 2019).

1989 yılında kurulan Slovakya Ulusal Partisi, Slovak milliyetçiliği ile Hıristiyanlığı sentezleyen popülist politikalarla tanınan bir siyasi partidir. Ülke içindeki Çingenele ve Macarlara karşı ırkçı söylemler geliştiren Slovakya Ulusal Partisi, aşırı sağcı ve ırkçı olduğu eleştirilerine muhatap olmaktadır (Mudde, 2017). Ülke içindeki Macarların, Slovak toplumunda kanser olarak görülmesi ve ötekileştirilmesi ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının boyutlarını göstermesi açısından çarpıcıdır. Ayrıca geçmişteki faşizm hareketleriyle yüzleşmeyi ve arasına bir mesafe koymayı tercih etmemesi sebebiyle de faşist ithamlarına maruz kalmaktadır.

Ulusalıcı, muhafazakar ve popülist bir siyasi parti olarak tanımlanan İsveç Demokratları (Sverigedemokraterna), 1988 yılında kurulmuştur. Parti, kendisini sosyal muhafazakar ve milliyetçi olarak tanımlamasına karşın göçmen karşıtı, yabancı düşmanı, aşırı sağcı ve popülist bir siyasi parti olarak tanınmaktadır. İklim değişikliği hususunda muhalif bir tavrı vardır ve İsveç’in iklim değişikliğiyle mücadele etmesine karşı çıkmakta ve yeni nükleer santraller inşa edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Heinisich ve Mazzoleni, 2016).

İsveç Demokratları, ülkedeki göçmenlere karşı çıkmakta, özellikle Ortadoğu ülkelerinden göç eden Sami kökenli toplulukları ikinci sınıf vatandaş olarak nitelendirmektedir. Avrupa Birliği bağlamında, Türkiye’nin Müslüman çoğunluklu bir ülke olması hasebiyle, Avrupa Birliği’ne üyeliğine karşı çıkmaktadır. İsveç’in Schengen Anlaşması’nı yeniden müzakere etmesini öne sürerek Avrupa Birliği’ne yönelik şüpheli politikalara sahip olduğunu göstermektedir.

Avrupa'nın değişik ülkelerinde popülizmin ortaya çıkış sebepleri farklılaşmaktadır. Bu bağlamda Batı Avrupa'daki popülist hareketler ile Orta ve Doğu Avrupa'daki popülist hareketler belirli ortak noktalarda buluşsalar da farklı niteliklere sahiptir. Ayrıca Kuzey Avrupa ile Güney Avrupa'da baş gösteren popülist hareketlerin de kendine özgü özellikler arz ettiği gözden kaçırılmamalıdır. Bütün bu farklılıklara rağmen bazı ana nedenler de bulunmaktadır. Bunların başında temsili demokraside yaşanan bozulmalar, ulusal egemenlik haklarının Avrupa Birliği gibi ulus-üstü kurumlara devri ve siyasal elit ile geniş halk yığınları arasındaki kopukluk gösterilebilir.

Bu çalışmada Avrupa'da artan popülizmin incelenmesinde, her ikisi de Avrupa Birliği üyesi olan Macaristan ve Polonya seçilmiştir. Hem Macaristan hem de Polonya son yıllarda artan popülizm literatüründe bahsi çok sık geçen iki Avrupa ülkesidir. Her ikisi de popülist siyasi hareketler olarak tanımlanan Fidesz ve PiS ayrışan bazı özelliklere de sahiptir. Bu bağlamda bu çalışmada her iki popülist hareketin ortak özelliklerinin yanı sıra farklılıklarına da temas edilerek popülizmin muğlak yapısına vurgu yapılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MACARİSTAN VE POLONYA'DA POPÜLİZM

3.1. Macaristan Örneği

20. yüzyıl boyunca Avrupa genelinde demokrasi tartışmaları yapılmıştır. Demokrasi ve özgür toplum düzenine ilişkin serbest tartışmaların Doğu Avrupa ülkelerine ulaşması neredeyse yarım asır almıştır ve Batı Avrupa'da yüzyılın başından itibaren süregelen tartışmalar ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısında Doğu Avrupa ülkelerinde yapılabilmektedir. Bununla birlikte Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği etkisindeki sosyalist yönetimlere dair muhalif aydınların çeşitli eleştirileri vardı.

Macar toplumu 20. yüzyıl boyunca oldukça kısıtlı bir demokrasi ve kendi kendini yönetme deneyimine sahip olmuştur. Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasında Macaristan'da büyük bir modernleşme atılımı yapılmıştır ve modernleşme bağlamında başarılı neticeler elde edilmiştir (Fehervary, 2013). Bununla birlikte demokratikleşme anlamında aynı başarılarından söz etmek mümkün değildir. Macar tarihinin son iki yüzyılı incelendiğinde kısıtlı da olsa demokratik siyasetin örneklerine rastlanmaktadır. Uzlaşma prensibi temelinde yönetim sergileyen 1867 ile 1918 arasındaki Habsburg idaresi, göreceli demokratik siyasete örnek verilebilir. Bunun dışında İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından 1945 yılında kurulan ilk hükümet de Macar tarihindeki demokratik siyaset deneyimine örnek gösterilebilir. Bu noktada İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Macar hükümetine dair birçok eleştiri yöneltilmektedir. Sovyetler Birliği'ne yakın bir yönetim anlayışının mevcudiyeti bilinmektedir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin komünist danışmanlar vasıtasıyla Macar hükümetinin kararlarında ve politikalarında tesir sahibi olduğu açıktır. Tüm bunlara rağmen kusurlu da olsa demokratik bir siyaset anlayışı geliştirildiği belirgin bir durumdur. Ayrıca 1956 Macar Ayaklanması (daha sonra Macar Devrimi olarak anılmaya başlanacaktır) da demokratik siyaset anlayışına uygun bir örnektir. İktidarda bulunan Sovyet destekli Stalinist hükümete karşı girişilen ayaklanma, Sovyetlerin askeri müdahalesiyle ve Macar isyancıların yenilgisiyle sonuçlandı.

3.1.1. Fidesz Öncesi Macar Siyaseti

Doğu Avrupa’da komünizmin çökmesiyle ilgili çok sayıda argüman ortaya konulmuştur. Bunlardan bazıları komünist idarelerin siyasi nedenlerden dolayı çöktüğünü iddia ederken, bazıları da iktisadi ve sosyal nedenleri öne sürmüştür. Bazı düşünürler, Doğu Avrupa’da komünist yönetimlerin yıkılmasını incelerken dış faktörlerin belirleyici olduğunu savunmuştur. Macaristan’da diğer Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi aşamalı olarak siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel birçok değişim meydana gelmiştir. Bunlar arasında iktisadi değişimler öne çıkmaktadır. Tarım ve sanayi sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin özgür bırakılması ile Macar ekonomisinde birçok değişim meydana gelmiştir. Macaristan’da tüketim harcamaları gözle görülür biçimde artmış ve Macar toplumu bir tüketim toplumu olarak tanımlanmaya başlamıştır (Berend, 1996). Fakat bu dönüşüm Berend’in ifadesiyle ahbab-çavuş kapitalizmine yol açmıştır (Berend, 2020).

1973 yılında patlak veren Petrol Krizi ve akabinde beliren enerji krizi Macaristan’ı doğrudan etkilemiştir. Bunun sonucu olarak Macar Sosyalist İşçi Partisi 1985 yılında organize ettiği 13. kongresinde iktisadi reformları gündemine almıştır. 1980’li yıllardan itibaren Sovyetler Birliği’nin Doğu Avrupa’da kendisine bağlı “uydu” devletlere mali yardım yapma kapasitesinde azalmalar olmuştur. Macaristan da Sovyetler Birliği etkisinde yer alan diğer Doğu Avrupa ülkeleri gibi alternatif kaynaklar yaratmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu sadece halkın yaşam standartlarını yüksek tutmakla alakalı bir mesele değildi. Macar hükümeti kendisine yönelik herhangi bir toplumsal isyan dalgasının patlak vermesi ihtimaline karşı halkın memnuniyetini artırıcı politikalar geliştirmeye çalışıyordu. Takvimler 1981’i gösterdiğinde Macaristan, Uluslararası Para Fonu (IMF) üyesi olmuştu ve Dünya Bankası’ndan finansal destek almaya başlamıştı. Uluslararası piyasalardan temin edilen kredi destekleri Macaristan’daki siyasal rejimin yozlaşmasını engellemekteydi. Dış piyasalarla ve uluslararası kredi kuruluşlarıyla varılan uzlaşmalar ister istemez, Macar ekonomisinin dünyaya eklemlenmesine sebep olmuştur. Sonuç olarak 1980’li yıllardan itibaren yabancı yatırımcılar Macar piyasasına girmeye başlamış ve yabancı doğrudan yatırımlar istikrarlı bir biçimde artmıştır. 1980’li yıllar boyunca iktisadi meselelerin yanı sıra siyasal ve sosyal meseleler de Macar kamuoyunda önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Romanya’da Nikolay Çavuşesku yönetiminin Romanların yerleşimlerine açmak amacıyla Macar köylerini yeniden düzenlemeye kalkması,

Macaristan'da halkın tepkisini çekmiştir. Macar halkı, Macaristan sınırları dışında kalan topraklarda yaşayan Macar kökenli insanların meselelerini ve sorunlarını önemsemektedir (Stroschein, 2011). Macar halkına göre Romanya'da, Slovakya'da, Çek Cumhuriyeti'nde veya Avusturya'da yaşayan etnik Macarlar, Macar ulusunun ayrılmaz bir parçasıdır. Macaristan'a komşu ülkelerde yaşayan etnik Macarların yaşadığı her olumsuz durum Macar halkını endişelendirmektedir ve tepkilerini çekmektedir (Kovacs, 2020: 1146-1147).

1980'li yıllarda iş başında bulunan hemen hemen bütün Orta ve Doğu Avrupa yönetimleri geçiş hükümetleri olarak adlandırılmaktadır (Hasselmann, 2017). Bu hükümetlerin önünde serbest piyasa ekonomisine geçiş, kapitalist dünya ekonomisine eklemlenme ve Avrupa Birliği'yle bütünleşme gibi çok ciddi sınamalar bulunuyordu. Bu meydan okumaların üstesinden gelinmesi kolay görünmüyordu. Örneğin, Macaristan'da iktisadi anlamda Batıya entegrasyon noktasında pek fazla güçlük çekilmese de, sosyal ve kültürel anlamda halkın bocalamasının önüne geçilememiştir. Bu bağlamda yönetici elitin, sıradan halka nazaran değişikliklere dair daha hazırlıklı olduğu söylenebilir. Değişimlerin halkın zihninde kabul görmesi için gereken bazı çalışmalar ihmal edilmiştir. Bu noktada, halkın düşüncel anlamda kazanılmasını sağlayacak yetişmiş kadroların eksikliği hissedilmiştir. Bunun bir tezahürü olarak da komünist ideolojiyi savunan halk kesimleri değişimlere ayak diremiştir ya da değişimlerin kısıtlı gerçekleşmesini savunmuştur. Macaristan'daki ekonomik reformlar 1980'li yılların başından itibaren uygulamaya konulsa da, siyasi reformların gerçekleştirilmesi bir hayli gecikmiştir. Birlikte koordineli bir biçimde gerçekleştirilmesi gereken reformlar, siyasi reformların ihmal edilmesi nedeniyle uyumlu bir seyir izlememiştir. Dolayısıyla demokratikleşme süreci iktisadi liberalleşme sürecinin gerisinde kalmıştır. Sonuç olarak bütün reformlar yukarıdan aşağıya doğru tepeden inmeci bir anlayışla hayata geçirilmiştir. Bu da Macar halkının reformları anlamasına ve akabinde sahiplenmesine imkan tanımamıştır. Halkın birincil önceliği, çok kısa bir süre zarfında ekonomik olarak müreffeh bir toplum olmaktı. Fakat bu beklenti ile siyasal elitlerin hayata geçirdiği reformlar birbirine denk düşmemekteydi.

Uluslararası çevrelerin yanı sıra Macaristan'daki muhalefet de Macaristan'ın liberal piyasa ekonomisine dönüşmesinde önemli bir role sahiptir. 1987 yılında Grosz Karoly liderliğinde yeni bir hükümet kurulmuştur. Karoly eski hükümetlerin birçok

politikasını değiştirmiştir ve bu doğrultuda Macar medyasının da desteğini almıştır. 1987 yılında yeni Macar pasaportları çıkarılmıştır. Bu önemli bir dönüm noktası olmuştur. nk Macar vatandaşları dünyanın her yerinde geçerli olan ve kullanabilecekleri bir pasaporta kavuşmuşlardır. Bunun sonucunda birçok Macar Batı Avrupa ülkelerine gidip liberal demokrasileri yerinde gözlemleme ve hatta deneyimleme imkanına kavuşmuştur. Grosz Karoly hükümeti halk desteğini ancak bir yıl devam ettirebilmiştir ve 1988’de Nemeth Miklos’un önderliğinde son sosyalist hükümet kurulmuştur. Yeni sosyalist hükümet muhalefet partileriyle siyasi müzakereler geekleştirerek geçiş sürecini yrtmştir. 2011 yılına kadar yürürlükte kalacak olan birçok yasal mevzuat bu dönemde kabul edilmiştir. Yeni düzenlemelerle birlikte zelleştirme kolaylaştırılmıştır ve yabancı yatırımcıların önündeki birçok engel ortadan kaldırılmıştır. İktisadi düzenlemelerin yanı sıra idari reformlar da geçekleştirilmiştir. Macaristan’da yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları artırılmıştır ve yerinden yönetim anlayışına münasip düzenlemeye gidilmiştir. Mevcut parti devlet anlayışı terk edilerek çok partili bir siyasi sisteme geçilmiştir. Yasama ve yürütme erklerinin tek bir elde toplanmasının engellenmesi amacıyla 1946 yılında düzenlenen Cumhurbaşkanı’nın yetkilerinde değişiklikler olmuştur. Anayasada işçi sınıfının özel ve ayrıcalıklı bir statüye sahip olduğu vurgusu kaldırılmıştır. 1989 yılındaki düzenlemeyle beraber özel mülkiyet ve özel girişimcilik yasal bir zemine kavuşturulmuştur.

Macar Sosyalist İşçi Partisi’nin ekonomik reformlarda kaydedilen ilerlemeleri siyasal alana doğru genişletme faaliyetlerinin arttığı 1980’li yıllarda Macaristan’da yeni sivil toplum kuruluşları baş göstermeye başlamıştır. Gabrikovo ve Nagymaros barajlarının yapımını engellemek amacıyla 1984 yılında kurulan Tuna vresi isimli sivil toplum kuruluşu vresel mevzuların yanı sıra siyasal ve ekonomik meseleleri de gündeme taşıyan bir örgüte dnşmştir (Glied, 2014). vreci hareketler, rejim muhalifleri için bir buluşma merkezi haline gelmiştir. Macaristan’daki rejime asıl muhalefet milliyetçi ya da liberal vrelere gelse de vreci hareketlerin de sosyalist rejime dönük etkin bir muhalefet yürüttükleri söylenebilir. Macaristan’daki muhalefet hareketleri incelenirken, kilisenin Macaristan’daki dönüşümlerde oynadığı rolün, Doğu Almanya’daki Protestan Kiliseleri veya Polonya’daki Katolik Kiliseleri gibi değişim ve dönüşümlerde etkin bir rol stlenmedikleri görülmektedir. Macaristan’daki kiliselerin parçalı bir yapı arz etmesi bunun sebebi olarak

düşünülmektedir. Kilisenin, sosyalist rejime karşı muhalif bir tutum takınmadığı Macaristan'da halk yönünü dini kanaat önderleri yerine, başta Budapeşte olmak üzere büyük şehirlerdeki aydın ve entelektüel kişilere dönmüştür. Söz konusu entelektüeller arasına zamanla sosyalist rejimin aydınları da dahil olmuş ve bu aydınlar eski sosyalist rejim ile radikal düzeyde liberalizmi savunanlar arasında ılımlı bir noktada yer almışlardır (Palonen, 2009).

Macaristan'daki dönüşüm analiz edilirken, bunun uluslararası, siyasal, ekonomik ve sosyal boyutlarının birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Uluslararası bağlamda Varşova Paktı ve Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (COMECON) dağılmıştır. Siyasal anlamda tek parti düzeni değiştirilmiş, özgür ve serbest seçimleri öngören çok partili bir sisteme geçilmiştir. Sosyal anlamda insan hak ve hürriyetleri genişletilmiş ve ifade hürriyeti güçlendirilmiştir. Ekonomik anlamda ise devlet merkezli kumanda ekonomisinin yerine özel teşebbüsü ve yabancı yatırımı öngören serbest piyasa ekonomisine geçilmiştir. Demokratik dönüşüm ise pasif bir çizgide ilerlemiştir. Polonya'daki *Solidarnosc* benzeri sokaklara dökülen devrimci nitelik arz eden bir hareket baş göstermemiş, onun yerine dönüşüm siyasal elitler eliyle gerçekleştirilmiştir (Tökes, 1996).

Macaristan'da komünist dönemin sonrasında göreve gelen siyasi iktidar, 1949 yılından beri yürürlükte olan anayasayı değiştirip yerine günün ihtiyaçlarını karşılayan, çağdaş ve demokratik bir anayasa yapmayı başaramamıştır. Bununla beraber yasal mevzuattaki noksanlıklar sahada yapılan birtakım icraatlar ile kapatılmıştır. Sistemde Batılı manada liberal demokrasi ile uyumlu birçok reform gerçekleştirilmiştir. Geçiş süreci politik ve iktisadi anlamda liberalizm ilkeleri doğrultusunda sürdürülmüştür. Güçler ayrılığı ilkesi doğrultusunda devletin vatandaş üzerindeki tahakkümü yumuşatılmış, siyasallaşmış ekonomi politikadan arındırılmış, kamu yönetimi parti ve ideolojik sadakatlere göre değil, liyakate göre yeniden düzenlenmiştir. Bütün bu reformlar sayesinde kapitalist piyasa ekonomisine geçiş başarıyla tamamlanmıştır. 1989 yılında kurulan Macaristan Anayasa Mahkemesi ile yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında bir denge tesis edilmiştir. Ombudsmanlık kurumu inşa edilerek devlet ile vatandaş arasında aracı kurumlar meydana getirilmiştir. Macaristan'da komünist düzenin alaşağı edilmesiyle beraber siyasi yelpazede üç yeni güç odağı belirlemiştir. Bunları sosyalist solcular, milliyetçi ve muhafazakar sağ kanat ve liberal merkez olarak tasnif etmek mümkündür. Macar

Demokratik Forumu (*Magyar Demokrata Forum*), Bağımsız Küçük Toprak Sahipleri Partisi ve Hıristiyan Demokratik Halk Partisi (*Keresztyendemokrata Neppart*) Macaristan’da milliyetçi ve muhafazakar cephede yer alan siyasi partilerdir. Sosyalist sol kutupta ise Macar Sosyalist Partisi (*Magyar Szocialista Part*) bulunuyordu. Liberal merkezde ise Genç Demokratlar Federasyonu (Fidesz) yanı sıra Macar Liberal Partisi (*Magyar Liberalis Part*) ile işbirliğine giden Özgür Demokratlar İttifakı (*Szabad Demokraták Szövetsége*) yer alıyordu (Greven, 2016).

3.1.2. Fidesz Dönemi

Macaristan 1989 yılında komünist yönetimin yıkılmasıyla demokratik bir dönüşüm geçirmiştir. Macaristan önce 1999 yılında NATO’ya daha sonra 2004 yılında Avrupa Birliği’ne tam üye olmuştur. 2010 yılına kadar Macaristan, başarılı siyasi ve iktisadi dönüşümün temsilcisi olarak gösterilmekteydi. Bununla birlikte 2010 yılından itibaren ülke aşamalı olarak otoriterleşmeye başladı ve siyaset bilimciler tarafından melez bir rejim olarak nitelendirilmeye başlandı (Bozoki ve Hegedus, 2018). Buna göre Macaristan, her ne kadar kağıt üzerinde demokratik kurumlara sahip olsa da, gerçekte ülkede özgürlükler ve hukukun üstünlüğü bağlamında önemli sınırlandırmalar bulunmaktaydı.

Fidesz hareketinin günümüzde takip ettiği siyaseti daha iyi anlayabilmek için Fidesz hareketinin zaman içerisinde geçirdiği değişim ve dönüşümleri iyi anlamak gerekmektedir. Fidesz 1988 yılında kurulmuştur ve Fidesz, Genç Demokratlar İttifakı’nın bir kısaltmasıdır. İlk yıllarda Fidesz liberal ve özgürlükçü politikalar ile öne çıkmıştır. Öyle ki hareketin lideri Viktor Orban, Macar siyaset sahnesine liberal bir figür olarak çıkmıştır. 1990 yılına gelindiğinde Fidesz, Macar Parlamentosu’nda temsil edilen altı siyasi partiden biriydi. Bununla birlikte dört yıl sonra yapılan seçimlerde Fidesz başarısız bir tabloyla karşı karşıya kalmıştır ve sonuç olarak parti yönetimi liberal çizgide yürüttüğü siyaseti terk ederek Macar seçmenlerin tümüne hitap eden muhafazakar ve popülist bir siyasi partiye dönüşmüştür. Doğrusu bu kararın Fidesz’in 1998 seçimlerinde başarı kazanmasına imkan tanıdığı söylenebilir. 1998 seçimleri sonrasında Fidesz Macar siyasetinde iktidara yürümüştür. Aynı dönemde Fidesz’in alternatifi olan siyasi partilere göz atıldığında karşımıza Macar Sosyalist Partisi ve Özgür Demokratlar İttifakı çıkmaktadır. Söz konusu siyasi partiler de seçimlerden galip ayrılabilme adına popülist vaatlere başvurmuşlardır ve netice

itibarıyla Macar siyaseti, yarışan popülist partiler düzeni şeklinde adlandırılmaya başlanmıştır (Palonen, 2009).

Fidesz 2002 yılındaki seçimleri kaybetmiştir ve Sosyalistler tekrardan iktidara gelmiştir. Bunun üzerine Fidesz lideri Viktor Orban, Macaristan'daki sivil toplum kuruluşlarını harekete geçirerek, iktidardaki Sosyalist Parti'ye karşı toplumsal bir muhalefet başlatma girişiminde bulunmuştur.

Macaristan'da demokrasinin kötüye gitmesi ile Fidesz partisinin Macar Parlamentosu'nda çoğunluğu elde etmesi aynı tarihlere tekabül etmektedir. 2010 ile 2014 yılları arasında Fidesz hükümeti, ülkede köklü değişiklikler gerçekleştirdi ve yasal ve kurumsal anlamda birçok değişiklik yaşandı. 2011 yılında yeni bir Anayasa hazırlandı ve meclis tarafından kabul edildi. Siyasi partiler, seçim sistemi, seçim kampanyaları ve medyaya ilişkin birçok yasal düzenleme gerçekleştirildi. Bu değişikliklerle, iktidar partisi, Fidesz'in Macar siyasetinde egemen olmasını ve siyaseti kontrolü altında bulundurmasını temin etmiştir. Siyasi rekabet ve çoğulcu düzenin Fidesz tarafından zedelendiği ve muhalefet partilerinin dezavantajlı bir konuma hapsedildiği düşünülmektedir. Macar siyasetindeki kontrol ve denge mekanizmalarının aşamalı olarak zayıflatıldığı yönünde bir kanaat oluşmuştur. Ulusal medya organlarının Fidesz hükümetinin kontrolü altına girdiği düşünülmektedir. Geride kalan medya organlarının da Fidesz hükümetine yakın iş adamları tarafından satın alınıp, Fidesz'in yayın organı haline dönüştürüldüğü öne sürülmektedir.

2014 yılında Fidesz Macar meclisindeki avantajlı konumunu yitirmiştir ve basit çoğunluğu elinde tutmayı başarmıştır. Bu dönemde Fidesz hükümeti, bağımsız medya, sivil toplum kuruluşları ve akademi üzerindeki baskılarını artırmıştır. 2018 yılında Macar Parlamentosu'nda ezici çoğunluğu elde etmesiyle otokratikleşme eğilimini sürdürmüştür. Macar yargısı hakkında önemli düzenlemeler yapılmıştır. Gösteri düzenlenmesini engellemek amacıyla gösteri yasasına sınırlamalar getirilmiştir. Sivil toplumun yaşam alanını kısıtlayan düzenlemelere gidilmiştir. Akademik hayata müdahalede bulunulmuş, muhalif sanatçılara yönelik kültürel mücadele yürütülmüştür. 2010 yılından itibaren alınan tedbirler neticesinde ülke içindeki siyasi rekabet bir hayli zayıflamıştır. Ülkede serbest seçimler olmasına karşın, adil seçimler gerçekleştirildiğini söylemek mümkün değildir. Ülkede sistematik yolsuzluk olduğu gözlemlenmektedir. Medya özgürlüğü ortadan kalkmıştır ve medyada çoğulculuk olduğundan söz etmek mümkün değildir. Muhalifler yazılı ve

görsel basında kendilerine yer bulamamaktadırlar. Ve bu yüzden sosyal medya üzerinden toplumsal muhalefeti harekete geçirmeye çalışmaktadırlar. Macaristan'da medyanın önemli bir bölümü, Macar hükümetinin kontrolü altındadır ve verilen direktifler doğrultusunda Rusya yanlısı ve Avrupa Birliği karşıtı yayınlar yapılmaktadır (Bajomi-Lazar, 2013).

Macar siyasetinde sağ ile sol arasında merkezde yer alan ve 1988 yılında liberal gençler tarafından şekillenen Fidesz başlangıçta komünizme karşı savaştan ve liberalizmi destekleyen bir politik tutuma sahipti. Yıllar içerisinde Fidesz'in siyasetinde büyük değişimler meydana geldi ve parti önce sağ ve muhafazakar siyasete, sonra popülist siyasete savruldu. Halbuki kuruluş yıllarında komünizm karşıtı liberal bir siyasi hareket olarak öne çıkmaktaydı. İlk yıllarda Fidesz yönetiminde kolektif liderlik anlayışı vardı. O yıllarda parti tek bir kişinin, karizmatik bir liderin ellerine terk edilmemişti. Gençlerin parti organlarında ve partinin genel politikalarında etkin bir hakimiyeti söz konusuydu. Öyle ki, Fidesz belirli bir süre 35 yaşın üzerindeki Macar vatandaşlarının partiye üyeliğini kabul etmemekteydi. O yıllarda Fidesz azınlık haklarını destekleyen, temsili demokrasiyi savunan ve iktisadi liberalizmi öneren bir siyasi parti olarak öne çıkmaktaydı. Öte yandan bu politikalar uzun soluklu olamamıştır. Fidesz'in kamuoyu desteği arttıkça parti kendi çekirdek değerlerinden hızla uzaklaşmış ve muhafazakar ve milliyetçi bir partiye evrilmiştir. 1993 yılında Debrecen'de düzenlenen parti kongresinde kolektif önderlik anlayışı terk edilerek, yerine bireysel yönetim anlayışı konulmuştur (Buzogany ve Varga, 2018).

Göç meselesi 2015 yılına kadar Macar kamuoyunun önünde yer almayan bir konuydu. Öyle ki 2013 yılında Fidesz tarafından geliştirilen Göç Stratejisi iktisadi nedenlerle ülkeye yeni göçmenler kabul edilmesini öngörüyordu. Fakat bu strateji Macar kamuoyu tarafından yeterince tartışılmamıştır. 2015 yılında sayısız sığınmacının Macar topraklarına giriş yapmasıyla beraber durum değişmiştir ve Macar kamuoyu göçmenlerin Macaristan'a girişine şiddetle karşı çıkmıştır. 2015 yılının sonbaharında inşa edilen tel örgüler, sığınmacılara ilişkin yasalarda yapılan değişikliklerle ülkeye giren sığınmacı sayısında dramatik bir düşüş gözlemlenmiştir. Orta ve Doğu Avrupa'daki diğer ülkelere nazaran Macar toplumunda yabancı düşmanlığının daha yaygın olduğu düşünülmektedir. Fidesz de bu konuda propaganda faaliyetlerine devam etmektedir. Bu bağlamda, yabancı karşıtlığının sadece Fidesz

seçmenleri arasında yüksek olmadığı genel olarak Macar kamuoyunda yüksek bir seyir izlediği gözlemlenmektedir.

Popülist hareketlerin ve siyasi partilerin Macar siyasetindeki ağırlıkları incelendiğinde şu görülmektedir ki, popülist siyasi partiler Macar seçimleri denkleminde 1990'lar boyunca oldukça sınırlı bir etkinliğe sahip olmuşlardır. 2000'li yılların başında da Macar siyasetinde etkin bir konuma gelememişlerdir. Bu trend, Jobbik partisinin 2009 yılındaki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde yüzde 9 oy almasına kadar devam etmiştir. Jobbik daha sonra 2014 genel seçimlerinde yüzde 20 oy kazanmıştır. Jobbik hareketinin güç kazanmasında izledikleri Roman karşıtı politikalar etkili olmuştur. Roman yurttaşlar “Çingene” denilerek aşağılanmış ve Roman kelimesi pejoratif anlamda kullanılmıştır. Jobbik hareketinin Roman, göçmen, Müslüman ve İslam karşıtı politikaları zamanla Fidesz tarafından da benimsenmiştir.

Fidesz'in Macar siyasetindeki söylem üstünlüğünün esas nedeninin, yazılı ve görsel basın üzerinde kurduğu hakimiyet olduğu düşünülmektedir. Fidesz, 2000'li yıllardan itibaren çoğulculuk karşıtı ve popülist bir politika benimsemiştir. Ulusa tehdit oluşturan sanal düşmanlar yaratmıştır ve ulusal iradenin tek temsilcisi olarak hareket etmiştir. 2015 yılından itibaren Fidesz düşman olarak göçmenleri, mültecileri ve göçmenleri Avrupa'ya taşıyan sivil toplum kuruluşları ile Avrupa Birliği'ni belirlemiştir. Burada George Soros'a yakın vakıf ve derneklere karşı izlenen muhalif politikaları da göz ardı etmemek gerekir. Fidesz göç ve göçmen meselesini daima gündemde tutarak, nefret dilinden istifade etmiş ve çeşitli komplo teorileri aracılığıyla rakiplerini elemeye çalışmıştır. Dezenformasyon faaliyetleri ve sözde “Soros planı” iddiaları ile siyasi taraftar kazanma çabaları devam etmektedir. Fidesz göçmen meselesini yalnızca iç siyasette kullanmamış, aynı zamanda Avrupa siyasetinde de bir araç olarak kullanmıştır. Daha önce sol ve sağ siyaset şeklinde biçimlenen Avrupa siyasetini liberal ve küreselciler ile illiberal ve küreselleşme karşıtları şeklinde dizayn etmeye kalkışmıştır (Buzogany ve Varga, 2018). Doğrusu Fidesz'in 2015 yılından itibaren siyasal söylemini esas olarak göçmen meselesi üzerinden yürüttüğünü söylemek mümkündür. Partiye yönelik herhangi bir eleştiri, Macar ulusuna yapılmış gibi yansıtılmaktadır ve böylece kamuoyu üzerinde bir baskı rejimi inşa edilmektedir.

Göç ve göçmen konularında aşırı sağ partiler, Fidesz ile aynı konumu paylaşmaktadırlar. Fidesz Macaristan'da aşırı sağ siyasetin kullanabileceği tüm araçları ellerinden almıştır ve böylece kendisine sağ siyasetten herhangi bir alternatif

oluşmasına müsaade etmemektedir. Örneğin aşırı sağ fikirler savunan Jobbik hareketi bu kulvarda, Fidesz ile rekabet edemediğini görmüş ve daha ılımlı politikalar savunmaya başlamıştır. Bu da Jobbik içerisinde çeşitli tartışmalara neden olmuş ve daha sonra daha radikal bir grup Jobbik'in izlediği ılımlı politikalara bir tepki olarak partiden ayrılmış ve 2018 yılında yeni bir siyasi oluşum kurmuşlardır.

Macar siyaseti günümüzde komplo teorileri vasıtasıyla icra edilmektedir. Çeşitli sanal düşmanlar yaratılmakta, korkular körüklenmekte ve toplum kutuplaştırılmaktadır. Bu kutuplaşmanın neticesinde de her siyasi hareket kendi seçmen kitlesini mobilize etmeyi başarmaktadır. Bununla beraber milliyetçilik, Macar halkından büyük bir teveccüh görmektedir. Macar halkı Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda ülke topraklarının üçte ikisinin kaybedilmesini hüznle ve nostalji duygularıyla hatırlamaktadır. Geleneksel olarak Macar sağ ve popülist siyasetinin iki "ötekisi" bulunmaktadır. Bunlar, Çingenerler ve Yahudilerdir. Bununla birlikte günümüzde Macar toplumun Arap ve Müslümanlara duydukları nefret, Çingenerlere ve Yahudilere duydukları nefreti aşmış durumdadır. Geçmişte göçmen karşıtı, Arap karşıtı ve Müslüman karşıtı politikaları Macar siyasetinde gözlemek imkansızdı. Avrupa'da yaşanan göçmen kriziyle beraber artık Arap karşıtı, Müslüman karşıtı ve genel olarak göçmen karşıtlığı Macar toplumunda gittikçe popüler bir nitelik kazanmaya başlamıştır. LGBT bireylere yönelik düşmanlık da ileri boyutlara ulaşmıştır (Renkin, 2015). Bu noktada Fidesz hükümetinin toplumsal cinsiyet çalışmaları bölümlerine getirdiği kısıtlamaların, toplumdaki LGBT karşıtlığına olumlu tesirde bulunduğu düşünülmektedir.

Macaristan'daki popülist ve aşırı sağ siyasi hareketlerin seçmenlerin desteğini talep ederken ortaya koydukları iki ana argüman vardır. Bunlardan birincisi, Avrupa kıtasının İslamlaşmasına ve dolayısıyla Müslümanlaşmasına karşı mücadele verdikleri iddiasıdır. Bu mücadeleyi Hristiyan değerlere sahip çıkararak yaptıklarını öne sürmektedirler. İkincisi ise liberal değerlere ve küreselleşmeye karşı çıkmaktadır. Çok kültürlülüğe ve toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı çıkmanın Macar ve Hristiyan değerlerini korumak anlamına geldiği inancı vardır.

Macaristan'da hem Fidesz hem de Jobbik, otoriter popülist siyasetin birer örneğidirler. Her iki siyasi parti de sağ ideolojik eğilimlere sahiptir ve Avrupa karşıtlığı ve milliyetçilik üzerinden siyaset yapmaktadır. Hem Fidesz hem de Jobbik çok kültürlülüğü reddetmekte ve çingenerler ve eşcinseller gibi geleneksel olmayan alt

kimliklerin mevcudiyetlerini kısıtlama eğilimindedirler. Jobbik hareketi kuruluşundan itibaren Fidesz'e göre siyasi yelpazenin daha sağında yer almıştır. Fidesz kendi uyguladığı politikalar neticesinde Macar halkının, özellikle orta sınıfların yoksullaştığını görünce ve genel politikalarında başarısız olunca Jobbik tarafından izlenen radikal siyasete yönelmiştir ve böyle yaparak da önemli rakiplerinden olan Jobbik'in argümanlarını elinden almayı hedeflemiştir. Bunun sonucu olarak Fidesz'in radikalleşmesi daha ılımlı bir Fidesz görmek isteyen seçmenlerin başka alternatiflere göz atmasına sebebiyet vermiştir (Murer, 2015). Bu bağlamda Jobbik'in Fidesz'e nazaran daha ılımlı bir çizgiye çekilmesi Fidesz'in kaybettiği seçmen kitlelerinin Jobbik'e yönelmesine yol açmıştır.

Macaristan, Avrupa Birliği'ne girdiği 2004 yılından itibaren Avrupa Birliği'nin temel değerlerinden olan liberal demokrasi ve özgürlüklerle hep bir mücadele içinde olagelmıştır. Bu mücadele sürecinde Brüksel, Budapeşte'nin Avrupa değerlerini daha fazla sahiplenmesini talep ederken, Macaristan Avrupa Birliği'nden ve Avrupa değerlerinden giderek uzaklaşmıştır. Macaristan'da komünist sistem yıkıldıktan sonra hak ve hürriyetler alanında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Siyasal ve sosyal alanda kaydedilen ilerlemelere ekonomik gelişmeler de eşlik etmiştir. 2004 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmasıyla beraber Macar siyasetinde köklü değişimler meydana gelmiştir. 2000'li yıllarda Macaristan'daki geleneksel sol siyasi partilerin tecrübe ettikleri krizler, Fidesz'in yolunu açmıştır. 2010 yılında koalisyon marifetiyle iktidara yürüyen Fidesz, 2014 yılında bir başka seçim başarısına daha imza atmıştır. 2014 yılındaki seçimlerde kazanılan başarı sonrası hem ülke içindeki muhalefet hem de Avrupa Birliği, Fidesz yönetiminin giderek otoriter bir yönetim gösterdiği eleştirilerini yapmıştır. Bu bağlamda Fidesz lideri Avrupa Birliği başta olmak üzere başat Avrupalı güçler tarafından dillendirilen otoriterleşme eğilimlerini kutuplaştırma siyaseti izleyerek kendi lehine çevirmeyi başarmıştır. Hem iç siyasette çeşitli düşmanlar yaratmış hem de dış siyasette dış düşmanlar yaratmıştır (Ahlquist, Ichino, Wittenberg ve Ziblatt, 2018). Bunun neticesinde Macar seçmenini kutuplaştırma siyaseti marifetiyle kendi arkasında toplamayı başarmıştır.

Viktor Orban siyasete bir liberal olarak girmesine karşın günümüzde popülist ve kimi çevreler tarafından otoriter bir lider olarak nitelendirilmektedir. 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yılların başında savunduğu liberal fikirleri terk etmekle kalmamış, aynı zamanda liberalizmi Macar ulusunun milli menfaatleri önünde de

büyük bir engel ve tehdit olarak görmeye başlamıştır. Liberalizm karşıtı siyasetine, elit karşıtlığını da eklemiştir. Orban ülke içindeki muhalifler ile dışarıdaki muhaliflerin kendisine ve dolayısıyla Fidesz'e komplo kurdukları ve Macar ulusunun çıkarlarına hizmet etmediklerini savunmaktadır.

İdeolojik olarak liberalizme karşı açık bir tutum takınan Orban, Avrupa Birliği'ni ve kurumlarını liberal demokrasinin uzantıları olarak görmektedir. Macaristan'ın liberal bir demokrasi olmak zorunda olmadığını ifade etmektedir (Körösenyi, 2019). Netice itibarıyla Orban, 2014 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde liberal değerlerden uzaklaşmakta ve popülist politikalar geliştirmeye devam etmektedir. Dünyanın farklı yerlerindeki popülist siyasetçilerin sıklıkla başvurduğu gibi tarihe atıfta bulunarak popülist politikalarını temellendirmeye çalışmaktadır. Ona göre, Macaristan'ın Avrupa Birliği de dahil olmak üzere dış ülkelerin veya güçlerin tavsiyelerine ihtiyacı yoktur. Takip ettiği Avrupa Birliği karşıtı politikalara rağmen, Avrupa Birliği bütçesine yaptığı katkının, birlaç katını geri almaktan da imtina etmemektedir.

Fidesz ile Jobbik arasında Avrupa Birliği'ne yaklaşım konusunda da çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Fidesz Avrupa Birliği karşıtı politikalar benimseye başlayınca Jobbik Avrupa Birliği karşıtı söylemini yumuşatmış ve hatta küresel sorunların çözümünde Avrupa Birliği'ne ihtiyaç olduğu argümanını savunmaya başlamıştır. Geçmişte Macaristan'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması gerektiği üzerine politika izleyen Jobbik'in Fidesz'in izlediği Avrupa Birliği karşıtı politikalar neticesinde daha ılımlı bir çizgiye gelip insanlığın karşılaştığı ortak sorunların çözümünde Avrupa Birliği'ni adres olarak işaret etmesi oldukça manidar görünmektedir. Macaristan'daki popülist siyasi partilerin, hareketlerin ve başta Viktor Orban olmak üzere liderlerin, Batıdaki muadillerine nazaran popülist politikalar uygulamada daha ehil oldukları gözlenmektedir.

2010 yılında meydana gelen birtakım siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel faktörlerin Macar siyasetindeki de facto iki partili sistemi temelinden sarstığı söylenebilir. 2010 yılına kadar ilerlemeci bir merkez sol parti olarak görülen Macar Sosyalist Partisi ile muhafazakar demokrat bir siyasi hareket olarak görülen Fidesz arasında bir denge söz konusuydu. Ortaya çıkan iktisadi kriz nedeniyle toplum içerisindeki eşitsizlikler artmış, insanlar borçlarını ödeyemez hale gelmiş ve evlerini kaybetmişlerdir. Bunlara ilaveten Roman kökenli Macar vatandaşları ile Roman

olmayan Macar vatandaşlar arasında toplumsal gerilimler patlak vermiştir. Macar seçmenler, devletin dolayısıyla hükümetin kendilerini küreselleşmenin olumsuz etkilerine karşı koruyamadığını düşünmüşlerdir. Macar Sosyalist Partisi'nin komünist dönemi çağrıştırmaları nedeniyle Macar kamuoyunda olumsuz bir hava oluşması neticesinde, Macar Sosyalist Partisi halk desteğini yitirmiş ve Macaristan'da siyasi dengeler tamamıyla Fidesz lehine gelişmeye başlamıştır. Bu noktada Fidesz de en çok kullanılan popülist retoriklerden biri olan halkın doğrudan temsilcisi olduğu propagandasını artırmıştır ve Macar halkının desteğine mazhar olmuştur. Macar Sosyalist Partisi, iktidar ortakları olan liberallerle birlikte halk desteğini kaybetmiştir ve Fidesz'in önü bütünüyle açılmıştır (Becker, 2010).

Macaristan'daki 2010 seçimleri önemli bir değişime şahitlik etmiştir. Macar Sosyalist Partisi dışındaki tüm siyasi partiler sistem ve düzen karşıtı bir politika geliştirmişler ve iktidara gelmeleri halinde sistemi tamamen değiştirecekleri taahhüdünde bulunmuşlardır. Bu sistem karşıtı propagandanın tek bir istisnası vardır, o da Macar Sosyalist Partisi'dir. Bu parti mevcut düzenden yana bir politika izlemiş ve seçimlerde de statükonun korunacağı vaadiyle ilerlemiştir. Macar Sosyalist Partisi dışındaki tüm siyasi partiler ise karşı cephede düzen karşıtı revizyonist bir tutum takınmışlardır (Becker, 2010). Bu nedenle Viktor Orban 2010 yılındaki seçim zaferinden iki ay sonra Ulusal İşbirliği Bildirgesi açıklamış ve bununla Macar toplumunun yeni bir toplumsal sözleşmeye kavuşacağını iddia etmiştir. Her ne kadar bu bildirme, Fidesz tarafından bir toplumsal sözleşme olarak nitelendirilmiş olsa da, esas itibarıyla Macar toplumunun çoğulcu yapısını ortadan kaldırmaya yönelik bir hedef taşıdığı eleştirilerine muhatap olmuştur. Fidesz, Macar seçmeninin kendilerine verdiği desteği, Macar halkının kendilerine yeni bir Anayasa yapma sorumluluğu yüklediği şeklinde yorumlamıştır. Bu andan itibaren de Macar siyasetinde derin ayrılıklar ve bir kutuplaşma iklimi ortaya çıkmıştır. Bir tarafta kendilerini Fidesz'e göre hizalayan siyasi partiler, hareketler ve gruplar yer alırken, diğer tarafta muhalifler bulunmuştur. Fidesz 2010 seçimlerinin sonuçlarını oldukça geniş bir okumaya tabi tutmuştur. Öyle ki söz konusu seçim sonuçlarıyla Macar halkının kendilerine devrim yapma hürriyeti dahi tanıdığını ifade edenler olmuştur. Tabii bu tür değerlendirmeler, her ne kadar tarafların seçmenlerini konsolide etmelerine yardımcı olsa da, Macar siyasetinin ve dolayısıyla Macar toplumunun kutuplaşmasına neden olmuştur. Bu tarihten itibaren Fidesz kendisini Macar halkının sözcüsü olarak

lanse etmiştir ve Macar halkının verdiği desteği demokrasiyi geliştirmek yerine otoriterleşme yönünde kullanmıştır. Bunu yaparken de demokratik söylemler vasıtasıyla halkı manipüle etmeyi sürdürmüştür (Sitter, 2011).

2003 yılında kuruluşundan itibaren Jobbik, Macaristan'da popülist bir siyasi parti olarak değerlendirilmiştir. Jobbik, izlediği marjinal politikalar vasıtasıyla Macar seçmeninden kayda değer bir destek görmüştür. Macaristan'daki Romanlara yönelik ayrımcı bir politika takip etmektedir ve Jobbik hareketi, “çingene suçu” gibi orijinal ve ırkçı bir kavramın mucididir. 2010 yılına doğru Jobbik kamu desteğini önemli oranda artırmıştır. O zamana kadar marjinal bir siyasi parti izlenimi veren Jobbik, o zamandan itibaren elit karşıtı politikalar izlemiş ve seçkinlerin karıştıkları yolsuzluk suçlarını manipüle ederek Macar halkının desteğini kazanmasını bilmiştir. Genel olarak çoğulculuk karşıtı tekçi bir anlayışa sahiptir (Kim, 2016). Hatta zaman zaman sosyal medyada Nazileri ve Adolf Hitler'i öven içerikler hazırlayabilmektedir. Takip eden yıllarda bu marjinal ve aşırı fikirleri terk ederek ılımlı politikalar izlemeye başlamıştır ve bunun sonucu olarak da oy oranını artırmayı başarmıştır. Jobbik'in marjinal ve aşırı fikirlerini terk etmesinde Fidesz'in 2010 ile 2014 yılları arasında Jobbik'in savunduğu bazı uç fikirleri savunmaya başlamasının ve Jobbik'in elinden bazı argümanları almasının payının olduğu da ihmal edilmemelidir. Netice itibarıyla Fidesz zamanla daha popülist ve aşırı milliyetçi fikirleri savunan bir siyasi partiye dönüşürken, Jobbik de marjinal ve ırkçı bir siyasi partiden, ılımlı ve popülist bir partiye evrilmiştir (Varga, 2014).

Temsilcileri ve üyeleri göz önünde bulundurulduğunda Jobbik'in hala aşırı sağ bir parti olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte geçmişe kıyasla daha ılımlı politikalar izlediği gerçeği de ortadadır. Fidesz radikalleştikçe, Jobbik daha ılımlı bir çizgiye gelmiştir. 2010 tarihinden evvel Fidesz güçlü bir lider, Viktor Orban, etrafında kümelenmiş muhafazakar bir siyasi parti izlenimi vermekteydi. 2010 öncesi Fidesz popülist bir siyasi parti olarak tanımlanamayacağı gibi, radikal bir siyasi parti olarak da tanımlanamaz. Bununla birlikte 2010 yılındaki seçimleri kazanmasıyla birlikte Fidesz'in söyleminde dramatik bir dönüşüm yaşanmıştır. Özellikle uluslararası örgütler ve çok uluslu şirketlere yönelik hasmane bir söylem geliştirilmiştir. Fidesz bununla da yetinmemiş, Macaristan'ın 2004 yılından beri üyesi olduğu Avrupa Birliği'ne de meydan okumaya başlamıştır. Brüksel'in

Macaristan'daki yozlaşmış siyasi elitleri desteklediği algısı oluşturularak, Avrupa Birliği üzerinden de elitizm karşıtı politika icra edilmiştir.

2015 yılında Avrupa kıtasında patlak veren mülteci kriziyle Fidesz'in söyleminde başka değişiklikler de yaşanmıştır. Fidesz, kendilerinin Yahudi-Hristiyan geleneğinin koruyucusu olduklarını iddia ederek İslam ve dolayısıyla Müslüman karşıtı bir politika izlemeye başlamıştır. Fidesz yönetimindeki Macaristan, yapılan çalışmalarda illiberal demokrasi sınıfına dahil edilmektedir. Fidesz lideri Viktor Orban'ın buna itiraz ettiği söylenemez. Çünkü Orban, liberal demokrasi yerine Hristiyan demokrasiden söz etmeye başlamıştır. Müslüman göçmenlere ve göçmenleri destekleyen uluslararası örgütlere dair çeşitli komplo teorileri anlatılmaktadır. Bu komplo teorileri açık bir biçimde rasyonel olmaktan uzaktır. Buna karşın Viktor Orban reel politiğin nüanslarını bilmektedir. Uluslararası Para Fonu (IMF), George Soros gibi çokuluslu şirket patronları ya da Avrupa Birliği politikaları aracılığıyla Macar seçmenini konsolide etmeyi başarmaktadır. Böylece Macaristan'da meydana gelen her türlü menfi durum, "dış düşmanlar" işaret edilerek yatıştırılmaya çalışılmaktadır. Fidesz hem Macar entelektüelleri hem de Avrupalı entelektüeller tarafından şiddetli eleştirilere maruz kalmaktadır. Fakat bu eleştiriler seçmen desteğini kaybetmelerine neden olmamaktadır. Taguieff tarafından da ifade edildiği üzere, entelektüeller eleştirdikçe popülizm daha da güçlenmektedir (Taguieff, 1995: 43).

Viktor Orban 1988 yılında seçildiğinden itibaren Fidesz'in liderliğini yürütmektedir. Siyasi söylem ve politikalarıyla popülist lider şablonuna uymaktadır. Kendisini partisinin önüne koymaktadır ve Macar seçmenle doğrudan, hiçbir aracı kurum veya oluşum olmadan direkt iletişim kurmayı tercih etmektedir. Hem 2010 ve 2014 seçimlerinde, hem de 2018 seçimlerinde izlediği Brüksel karşıtı siyaset ile Macar halkının tahtında değeri sürekli olarak artış göstermiştir. 2015 yılında patlak veren Suriyeli göçmenler krizinde Macaristan'ın yüce menfaatleri gereği göçmen karşıtı politikalar takip ettiği tezini işleyerek Macar halkından aldığı desteği artırmayı başarmıştır (Thorleifsson, 2017). Macaristan'ın kurtuluşunun kendi şahsi siyasi başarısıyla paralel olduğu tezini iddia ederek seçmen karşına çıkmaktan geri durmamaktadır.

Popülizmin zaman zaman, Latin Amerika örneğinde olduğu gibi kapsayıcı bir nitelik arz ettiği görülmektedir. Buna karşın Macar örneği, Macaristan dışındaki Macar kökenli toplulukların korunup kollanması dışında, tamamen dışlayıcı bir

görünümüne sahiptir. Bu politikanın zaman zaman uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından irredentist bir dış politik retorik olarak değerlendirildiği unutulmamalıdır. Orban ve Fidesz belirli toplumsal grupları şeytanlaştırmak suretiyle Macar toplumunu kutuplaştırmakta ve bunun neticesinde kendi desteğini konsolide etmektedir.

Son yıllarda Fidesz'in seçim sisteminde yaptığı değişiklikler nedeniyle, muhalefet partilerinin seçimleri kazanma ümidi oldukça azalmıştır. Fidesz'in aldığı oydan daha fazla oy dahi alsalar iktidara gelemeyebilecekleri endişesi muhalefet partilerinde yaygın bir kanaat olarak gözlemlenmektedir. Macaristan'daki seçim sistemi Fidesz iktidara gelmeden önce de çarpık bir işleyişe sahipti. Fidesz partisi 2010 yılındaki genel seçimlerde yüzde 53 oy almasına karşın Macar Parlamentosu'nda yüzde 68'lik bir hakimiyet elde etmiştir. Bu çarpık seçim sistemi, Fidesz iktidara gelmeden önce de mevcuttu. Bununla beraber çarpıklık ve dengesizlik seçimlere giren tüm siyasi partiler için eşit derecede geçerliydi. Fidesz iktidara geldikten sonra seçim sisteminde kendi lehine birtakım düzenlemeler hayata geçirdi ve böylece Macaristan'daki muhalefet partileri, Fidesz'ten daha fazla oy alsalar dahi Macar Parlamentosu'nda basit çoğunluk elde edemeyebileceklerini dile getirmektedirler. Dolayısıyla yeni seçim sisteminin Fidesz'e çoğunluğun desteğini almadan mecliste çoğunluk kurma ya da bir başka deyişle, Macaristan'daki muhalif siyasi parti ve hareketlerin Fidesz'ten daha fazla oy kazansalar dahi seçim sistemi nedeniyle mecliste Fidesz'ten daha az sandalye sahibi olmalarına yol açacağı düşünülmektedir (Enyedi, 2017). Bununla birlikte Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından gönderilen gözlemcilerin Macaristan'daki seçimlere ilişkin bazı çekinceler olmakla birlikte, serbest ve adil değerlendirmesinde bulunmaları Macaristan'daki toplumsal ve siyasal muhalefetin elini oldukça zayıflatmaktadır.

Viktor Orban Batı sistemini yozlaşmış bir düzen olarak tanımlamaktadır. Batılıların maddi ve finansal kaygılarla her şeyi yapabileceklerini iddia etmektedir. Buna karşın Fidesz'in Macaristan'da gerçekleştirmeye çalıştığı hedefin toplum temelli bir kalkınma olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda Orban, Macaristan'ın iktisadi anlamda Doğuya açılması gerektiğini düşünmektedir. Orban, Batı değerleriyle Doğunun değerlerini mukayese ederken Batıyı yozlaşmış bir şekilde tasvir ederken, Doğuyu masum ve ahlaki olarak üstün bir entite olarak nitelendirmektedir. Bu noktada Orban'ın liberal kapitalist ekonominin yerine devletçi bir iktisat anlayışını

savunduğunu belirtmemiz gerekir. Orban yönetimi liberalizm ve liberal değerlerden uzaklaştıkça, Macaristan illiberal devlet kategorisine dahil edilmektedir (Buzogany, 2017). Bu bağlamda Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu gibi ülkelerin de illiberal yönetimler olarak sınıflandırıldığını hatırlamakta fayda vardır (Boyle, 2016). Fidesz idaresi altında ifade hürriyetinin kısıtlandığı, toplanma özgürlüğünün engellendiği, azınlık haklarına ilişkin geriye doğru bir ivme olduğu ve modern dünyada yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü erk olarak tanımlanan medyada çoğulculuğun ortadan kaldırıldığı gerekçeleriyle Macaristan yarı-otoriter bir devlet olarak tanımlanmaya başlanmıştır.

3.1.3. Fidesz ve Medya

Fidesz'in siyasal söylemi incelendiğinde, Fidesz'in Macar halkını tüm insanlık ailesi içerisinde özgün dili ve nevi şahsına münhasır kültürüyle özel bir topluluk olarak tanımladığı görülecektir⁶. Viktor Orban'a ve Fidesz hükümetinin diğer üyelerine göre, hayatlarındaki en önemli şey Macar olarak dünyaya gelmiş olmalarıdır⁷. Fidesz'in Macar medyasında yürüttüğü propagandaya göre, Macar ulusu güçlü, cesur ve ahlaklıdır. Fidesz'e göre, Macar toplumunun en önemli değerleri Macar aile yapısı ve Macar yurdudur. Macar halkı ancak Hıristiyan ve Macar kimliğine sahip çıkar, Macar ulusunun egemenliğini ve bağımsızlığını savunur ve Macar kültürünü muhafaza ederse, Macar olarak kalabilir. Aksi takdirde Macar kimliğini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalır⁸. Fidesz'e göre, Macar devleti bin yıllık Macar Hıristiyan geleneğine dayanmaktadır. Dolayısıyla Macar kültürünün şekillenmesinde ve gelişmesinde Hıristiyanlık inancı başat bir role sahiptir. Macar kültürünün şekillenmesinde din kadar etkinliğe sahip bir başka sosyal kurum daha vardır ve o da medyadır. Dolayısıyla medyanın incelenmesi, Macaristan'da yükselen popülizmin analizinde önemli bir konuma sahiptir.

2010 yılında Macar Parlamentosu, sözde “denge gözetmeden” yapılan yayınların cezalandırılmasına ilişkin bir yasa çıkarmıştır. Söz konusu medya ve basın yasası, Avrupa değerleriyle çeliştiği gerekçesiyle Avrupa Birliği'nin yürütme başkenti Brüksel'den, Avrupa Birliği üyesi devletlerden, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği

⁶ <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-address-after-swearing-the-prime-ministerial-oath-of-office>, Erişim Tarihi: 05.01.2020

⁷ <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/prime-minister-viktor-orban-s-speech-upon-the-formation-of-the-new-government>, Erişim Tarihi: 05.01.2020

⁸ <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/viktor-orban-s-state-of-the-nation-address>, Erişim Tarihi: 05.01.2020

Teşkilatı'ndan (AGİT) ve Avrupalı basın mensuplarından ve derneklerinden tepki görmüştür ve eleştiri almıştır. Bahsi geçen medya ve basın yasası 2011 yılının Ocak ayında yürürlüğe girmiştir. Aynı dönemde Fidesz hükümeti altı aylık bir periyot için Avrupa Birliği Dönem Başkanlığı görevini üstlenmekteydi. Macaristan'ın AB Dönem Başkanlığı esnasında başta gelen görevlerinden biri Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin demokratik standartlarını denetlemektir. Dolayısıyla kendi demokrasisi olumlu görünüm arz etmeyen bir ülkenin, Birliğe aday ülkelerin demokratik standartlarını denetleyecek olması ilginç bir çelişki arz etmekteydi. Söz konusu medya yasası kapsamında Ulusal Medya ve İletişim Konseyi adında yeni bir kurum oluşturulmuştur. Bu kurumun temel görevi Macaristan'da internet dahil medyanın yaptığı tüm içeriği izlemek ve denetlemektir. Bu bağlamda Ulusal Medya ve İletişim Konseyi, yayınlanan herhangi bir içeriğin adil ve dengeli olmadığına kanaat getirirse mevzu bahis yayın organlarına ağır cezalar verme yetkisi bulunmaktadır. Bu mesele Medya ve Basın Yasasının 187. Maddesinde düzenlenmiştir.

Medya Yasası Madde: 187⁹

- (1) İhlalin tekrarlanması durumunda Medya Konseyi ve Ajansı özel durumun sonuçları, ihlalin içeriği ve ihlalin ağırlığı doğrultusunda 2.000.000 Macar Forinti miktarını aşmamak şartıyla ihlali gerçekleştiren yetkililer hakkında cezai yaptırım uygulama hakkına sahiptir.
- (2) Medya Konseyi ve Ajansı, ihlalin kapsamına bağlı olarak, bir kez ya da birden çok kez, geçici veya devamlı bir biçimde, süresi, ihlalin neticesinde ortaya çıkan maddi menfaatler, ihlalin sebep olduğu menfaat kaybı, çıkarları zedelenecek mağdur edilmiş kişi sayısı, ihlalin neden olduğu zarar, ve ihlalin genel halka etkisi gibi sebepler dikkate alınarak, hukuki yaptırımlar uygulama hakkını saklı tutar.
- (3) Medya Konseyi ve Ajansı'nın paragraf 7'ye gereken özeni göstererek aşağıdaki hukuki yaptırımlara müracaat etme hakkı vardır.
 - a) İhlalciyi belirli bir zaman dilimi için, Ulusal Fon tarafından yapılacak ihalelere katılmaktan men edebilir.
 - b) İhlalciye aşağıdaki sınırlar doğrultusunda ceza verebilir.

⁹ <https://cf5-www.ifla.org/files/assets/faiife/publications/spotlights/selected-extracts-media-act.pdf>, Erişim Tarihi: 05.01.2020

- ba) JBE medya hizmet sağlayıcısı ya da medya piyasasını düzenleme kurallarına tabi bir ihlalcı olması durumunda, ceza 200.000.000 Macar Forinti'ni aşmayacaktır.
- bb) İhlal (ba) maddesinde belirtilen kapsamın dışında bir medya sağlayıcısı tarafından gerçekleştirilmişse eğer söz konusu ceza 50.000.000 Macar Forinti'ni aşmayacaktır.
- bc) Ülke çapında dağıtılan bir gazete olması durumunda, ceza miktarı 25.000.000 Macar Forinti'ni aşmayacaktır.
- bd) Haftalık yayınlanan bir gazete olması durumunda ceza miktarı 10.000.000 Macar Forinti'ni aşmayacaktır.
- be) Bunların dışında bir günlük ya da haftalık gazete olması durumunda ceza 5.000.000 Macar Forinti'ni aşmayacaktır.
- bf) Çevrimiçi bir medya organı olması durumunda ceza miktarı 25.000.000 Macar Forinti'ni aşmayacaktır.
- bg) Televizyon ya da radyo yayını olması durumunda 5.000.000 Macar Forinti'ni aşmayacaktır.
- bh) Aracı bir hizmet sunucu olması durumunda ceza miktarı 3.000.000 Macar Forinti'ni aşmayacaktır.
- c) İhlalcı mahkeme kararında belirtilen zaman aralığında internet sitesinin açılış sayfasında ya da diğer programların içeriğinde tekzip yayınlamaya mecburdur.
- d) Medya organının faaliyetleri belli bir süreliğine askıya alınabilir.
- da) Askıya alma süresi 15 dakikadan 24 saate kadar olabilir.
- db) Askıya alma süresi ağır ihlal durumunda 1 saatten 48 saate kadar sürebilir.
- dc) İhlalin tekrarlanması halinde askıya alma süresi 3 saatten bir haftaya kadar sürebilir.
- e) Maddi 41'de öngörülen "İhlalin gerçekleşmesinden sonra ihlalin tekrarlanmaması amacıyla medya servis haklarının sona erdirilebilir. Medya organının yasaklanması halinde kamuya yayın yapma imkanı kalmayacaktır." hükmü uyarınca medya organının kaydını silebilir.

- (4) Paragraf 1,2,3'ün hedefi kapsamında, ihlalcı aynı konuda yasanın benzer hükümlerini ihlal etmesi ve aynı yasal zeminde idari kararlara karşı hukuksuz eylemlere girişmesi halinde ihlal gerçekleştirilmiş addedilecektir.
- (5) Paragraf 3'te belirtilen yasal yaptırımlar ortaklaşa uygulanabilir.
- (6) Doğrusal bir medya hizmetlerinin medya hizmet sağlayıcısı paragraf 3'ün (a), (b), (c), (d) ve (e) bendinde belirtilen yasal yaptırımlara konu olabilir.
- (7) Paragraf 3 (e) de belirtilen yasal yaptırımlara müracaat etme yetkisi Medya Konseyi'ndedir.
- (8) Medya Konseyi, sözleşmedeki maddi zararları temine etme ve yalnızca idari prosedüre göre yapılmış idari anlaşmalı diğer medya hizmet sağlayıcılara uygulama hakkına sahiptir.

Macaristan'da Fidesz'in medyaya ilişkin yaptığı düzenlemelerin arkasında Viktor Orban'ın solcu "zırvalarına" karşı mücadele etme hedefi yatmaktadır. Öyle ki Orban erken dönem seçimlerini kaybetmelerinin gerekçesi olarak Macaristan'da muhafazakar ve sağ medya organlarının bulunmamasını göstermiştir. Medya Konseyi vasıtasıyla medyadaki muhalif sesleri bastırmayı başaran Orban, Medya Konseyi ile televizyon kanalları, radyo istasyonları ve internet siteleri üzerindeki kontrolünü sürdürmektedir. Macar kamuoyundan yükselen itirazlara rağmen Macar medyasının ezici çoğunluğu Fidesz'in sözcülüğünü yapar bir biçimde yayın politikası takip etmektedir.

3.1.4. Fidesz ve Yargı

Orban liderliğindeki Fidesz'in yargının bağımsızlığını zedeleyici politikalar izlediği de Macaristan'ın yarı-otoriter bir yönetime evirildiği eleştirilerinde sıkça bahsi geçen bir başka argümandır.

Macaristan Anayasa Mahkemesi, eski bir tarihe sahip değildir. 1989 yılında Yuvarlak Masa Müzakerelerinin bir neticesi olarak inşa edilmiştir. Bu çalışmanın diğer örneklem ülkesi Polonya'da ise Anayasa Mahkemesi demokratik geçiş sürecinin öncesinde, henüz 1986 yılında kurulmuştur (Albi, 2019). Bu nedenle Macaristan Anayasa Mahkemesi, Orta ve Doğu Avrupa'da vuku bulan demokratik geçiş sürecinin bir ürünüken aynı değerlendirme Polonya Anayasa Mahkemesi için yapılamayacaktır. Bununla birlikte demokratik geçiş döneminden sonra inşa edilmiş olmanın görece avantajı bulunmaktadır. Örneğin Macaristan Anayasa Mahkemesi,

Polonya Anayasa Mahkemesi gibi komünist geçmişle hiçbir irtibata sahip olmadığı için halk nezdinde meşruiyet sorunu yaşamamaktadır. Macaristan'da 1989 yılının Haziran ayında komünist yönetici elite demokratik muhalefet müzakere masasına oturduklarında hiç kimsenin geçiş döneminde gerçekleşecek demokratik seçimlerin kurallarının belirlenmesi dışında bir beklentisi yoktu. Bununla beraber söz konusu müzakereler esnasında 1949 Anayasası'nda önemli düzeltmeler gerçekleştirildi ve ülkenin hukuk düzenine dair de önemli mesafeler kaydedildi.

Macaristan Anayasa Mahkemesi evrensel bir kaide olan hukukun üstünlüğü prensibi doğrultusunda 2010 yılına kadar hizmet vermiştir. Fidesz'in Macar Parlamentosu'nun üçte ikisinin hakimiyetini elde ettiği 2010 zaferi neticesinde Macar yargı sisteminde önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Öyle ki yeni şekillenen parlamentonun ilk oturumlarından birinde hakimlerin seçilmesine dair kurallarda değişikliğe gidilmiştir. Takip eden yıllar Fidesz hükümeti ile Macaristan Anayasa Mahkemesi arasında sıkı bir rekabete şahitlik etmiştir. 15 yargıçtan müteşekkil Macaristan Anayasa Mahkemesi'nin üyeleri Macar Parlamentosunun üçte ikilik çoğunluğunun onayıyla seçilmektedir. Bu da Parlamento'da üstünlüğe sahip olan siyasi parti ve/veya partilerin Macar yargısını belirleme ve biçimlendirme yetkisine sahip olduğu anlamına gelmektedir. 2012 yılına kadar eski Parlamento'nun seçtiği yargıçlar, 15 hakimli Anayasa Mahkemesi'nde çoğunluğu oluşturmaktaydı. 2013 yılından itibaren Macar sağ partilerin seçtiği hakimler Anayasa Mahkemesi'nde çoğunluğu elde etmişlerdir. Dolayısıyla 2010 ile 2013 yılları arasında Fidesz hükümeti ile Macaristan Anayasa Mahkemesi arasında önemli bir mücadele yaşanmıştır.

Şunu belirtmekte fayda vardır ki, Macaristan Anayasa Mahkemesi'nin, Macar siyasetinde etkin ve kayda değer bir konumu vardır. 1990'lı ve 2000'li yıllar boyunca Macaristan Anayasa Mahkemesi'nin bağımsız bir duruşu ve saygın bir konumu vardı (Czarnota, 2019). Bu süreçte ülkede gerçekleşen siyasi tartışmalarda Macar Anayasa Mahkemesi'nin merkezi bir konumu bulunuyordu. Bununla birlikte Viktor Orban liderliğindeki Fidesz 2010 seçimlerinde ezici bir üstünlük elde edince ilk iş olarak Anayasa Mahkemesi'nin bağımsızlığını kısıtlayıcı icraatlara girişmiştir. Bunun karşısında Macaristan Anayasa Mahkemesi birtakım yargı kararlarıyla Fidesz hükümetine karşı mücadele yürütse de, Fidesz Macar parlamentosunda sahip olduğu üçte ikilik çoğunluk marifetiyle Anayasa Mahkemesi'nin aldığı kararları çıkarılan

yeni kanunlarla ilga etmesini bilmiştir. Bu bağlamda bazı siyaset bilimciler Macaristan Anayasa Mahkemesi ile Fidesz hükümeti arasında yaşanan gerilimin sebebi olarak Macaristan’da etkin ve yaygın bir muhalafetin noksanlığını gerekçe göstermişlerdir (Bricker, 2017:169). Dolayısıyla Fidesz yönetimi, Macar yargı düzenini değiştirirken karşısında güçlü bir siyasal ve/veya sosyal muhalefet bulamamıştır. Buna karşın tek başına Anayasa Mahkemesi söz konusu değişikliklere direnmeye çalışmıştır.

Viktor Orban yönetimi yargıya yönelik politikalarında sistematik bir yöntem izlemiştir. Avrupa değerlerinden uzaklaşma yönünde adım adım istikrarlı bir politika takip etmiştir. Daha sonra bu politika Polonya’da PiS tarafından da takip edilmiştir. Bu bağlamda üç aşamalı bit plan devreye sokulmuştur. Birinci aşamada, devlet aygıtının tamamen kontrol altına alınması hedeflenmiştir. Bu dönemde güçler ayrılığı ilkesi derin yaralar almış ve devlet aygıtındaki kontrol ve denge mekanizmaları zedelenmiştir. Ve bütün bunlar seçimleri kazanan her şeyi yapabilir düsturuyla gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla Fidesz idaresinde Macaristan’ın liberal demokrasiden çoğunlukçu demokrasiye doğru bir mesafe kat ettiği iddia edilebilir. Aslında bu süreç ülke içinde medyanın tamamen kontrol altına alınmasıyla başlamıştır. 2010’dan itibaren Macar Parlamentosu’nda çoğunluğun kazanılmasıyla beraber Anayasa Mahkemesi ve Sayıştay gibi denetme kurumları devre dışı bırakılmıştır. Netice itibarıyla Fidesz’in devlet aygıtını “ele geçirme” noktasında başarılı olduğu söylenebilir. Kamu yönetimi sistemi liyakat yerine sadakat anlayışıyla yeniden tasarlanmıştır. Fidesz’in halktan aldığı desteğin artmasıyla adeta bir “Parlamento tiranlığı” inşa edilmiştir. Bu süreçte Fidesz yasaları meclisten geçirirken uzmanların görüşlerine danışmayı tercih etmemiştir ve sonuç olarak birçok kanun çok kısa sürede yasalaşmıştır (Agh, 2018: 39).

Devlet aygıtının önemli pozisyonları ele geçirildikten sonra ikinci aşamada Macar yargısı hedef alınmıştır. Siyasi atamalarla Anayasa Mahkemesi ve Başsavcılıkta Fidesz lehine bir ortam oluşması sağlanmıştır. Bu hususta yargının bağımsızlığının ve tarafsızlığının zedelendiği yönünde yükselen itiraz seslerini, Orban demokrasinin galibiyeti olarak yorumlamıştır. Fidesz hükümeti yargıçların emeklilik yaşlarını düşürerek kendisine müzahir grupları yargının kritik noktalarına yerleştirmiştir. Bağımsız ve tarafsız olması gerektiği varsayılan Arabuluculuk Ofisi

Fidesz tarafından yeniden düzenlenmiştir. Anayasaya Mahkemesi'ne Fidesz yakın olduğu düşünülen yargıçların ataması yapılmıştır (Agh, 2018: 39).

Macaristan'da hukukun üstünlüğü hususunda yaşanan olumsuz gelişmelerin akabinde Avrupa Komisyonu ile Fidesz arasında çeşitli tartışmalar yaşanmıştır. Avrupa Komisyonu, Macaristan hukukun bağımsızlığına ilişkin üç tane uyarı mektubu göndermiştir. Ayrıca taraflar arasında Macaristan'daki yeni medya yasasına ilişkin de tartışmalar patlak vermiştir. Yürütülen müzakereler neticesinde Macar hükümetinin Avrupa Komisyonu'na ufak bazı tavizler verdiği iddia edilmiştir. Örneğin yargıçların emeklilik yaşının düşürülmesi konusunda, Avrupa Komisyonu'nun telkinleri sonrası Fidesz yönetimi geri atmıştır. Ama bunun hiçbir önemi yoktur. Zira bu geri adım atılana kadar geçen sürede zaten hükümete muhalif olduğu düşünülen yargıçlar, söz konusu yasal düzenlemeye dayanılarak çoktan tasfiye edilmişlerdi (Agh, 2018: 39).

Avrupa Parlamentosu'nun "Macaristan'daki durum" başlıklı 2015 tarihi rapor, Fidesz yönetiminin Avrupa Birliği hukuku ve mevzuatıyla çeliştiği noktaları gözler önüne sermiştir (EP, 2015). Söz konusu raporda Fidesz idaresindeki Macaristan'ın hızla Avrupa birliği hukukundan ve değerlerinden uzaklaştığı vurgulanmaktadır.

Avrupa Birliği'nden yönelen eleştirilerin yanı sıra bağımsız denetleme kuruluşlarından da Macaristan'da hukukun durumunun olumsuz bir seyir izlediğine dair güçlü eleştiriler yükselmektedir. Bu bağlamda World Justice Project tarafından yapılan 2020 Dünya Hukukun Üstünlüğü Endeksine göre Macaristan 128 ülke arasında 60. Sırada yer almıştır. Bir önceki endekste 58. Sırada olduğu düşünülürse Macaristan'da hukukun üstünlüğü hususunda yaşanan aşınmaların devam ettiği söylenebilir.

3.2. Polonya Örneği

5 Nisan 2017 tarihinde Polonya Yüksek İdare Mahkemesi, Gdansk kentinde yer alan İkinci Dünya Savaşı Müzesi ile yine aynı şehirde bulunan ve Alman birlikleriyle Polonya birliklerinin İkinci Cihan Harbi'ndeki cephe savaşını anlatan Westerplatte Müzesi'nin birleştirilmesi hususunda PiS hükümetine izin veren kararını açıkladı. İkinci Dünya Savaşı Müzesi, liberal hükümetin başbakanı Donald Tusk tarafından 2008 yılında açılmıştı ve İkinci Dünya Savaşı'ndaki çatışmaları evrensel bir bakış açısıyla, insanlık ortak geçmişi ve trajedisi olarak, milliyetçi duygulardan

arınmış bir biçimde izah etmeyi amaçlıyordu. Hukuk ve Adalet Partisi (PiS), 2015 yılında iktidara geldiğinde bu yaklaşımı şiddetle reddetmiştir ve İkinci Dünya Savaşı Müzesi'nin Polonyalıların yaşanan olaylara ilişkin bakış açısını yansıtmadığını iddia ederek evrensel bir yaklaşımla İkinci Dünya Savaşı'nda yaşananların ele alınmasını inkar etmiştir. Mahkemenin söz konusu kararı Polonya'nın Avrupa yanlısı liberalleri ile Avrupa karşıtı muhafazakarları arasındaki kutuplaşmanın daha da derinleşmesine imkan tanımıştır. Ülkedeki iki farklı kesim Polonya tarihinin en önemli dönemlerinden biri olarak görülen İkinci Dünya Savaşı esnasında yaşananları farklı bir biçimde yorumlamaktadırlar (Holmgren, 2019). Bu bağlamda ülkedeki siyasal kutuplaşmanın, Polonya tarihi söz konusu olduğunda dahi zıtlaşmalara sebep olduğu söylenebilir.

Polonya'da Hukuk ve Adalet Partisi, iktidara geldiği günden itibaren geçmişle yüzleşme politikaları izlemektedir. Polonya tarihinden yaşanan olayları tekrardan gündeme taşıyarak rövanşist bir tutum takınılmaktadır (Bubczyk, 2016). Çok sayıda PiS üyesi, geçmişte sosyalist hükümetlerde görev alan ve şu anda Polonya Parlamentosu'nda muhalefet sıralarında oturan milletvekillerinin komünist otoritelerle işbirliği içinde olduklarını iddia etmektedir. 2015 yılının Kasım ayında Polonya Devlet Başkanı Andrej Duda, Polonya'daki 1970'lerde baş gösteren isyan hareketlerini anmak amacıyla yaptığı bir konuşmada, Polonya'nın geçiş dönemi hükümetlerini komünist kanun kaçakları olarak nitelendirmiştir.¹⁰ Hukuk ve Adalet Partisi'nin nazarında geçiş dönemi hükümetleri ve siyasetçileri hain olarak değerlendirilirken, Polonyalı liberaller geçiş dönemi hükümetlerini tüm eski Doğu Bloku ülkelerindeki geçiş hükümetlerinin arasında en başarılı örnek olarak görmektedirler. 1990'lı yıllarda Polonya'nın sağlıklı ve işleyen bir demokrasi inşa ettiği ve istikrarlı bir ekonomik gelişim performansı sergilediği bilinmektedir. Buna karşın başta Andrej Duda olmak üzere birçok PiS üyesi, geçiş döneminde önemli görevler üstlenen liberallerin eski komünist dönem siyasetçileriyle yakın ilişki içerisine girerek ülkenin demokratikleşmesini yavaşlattıklarını iddia etmişlerdir. Ortaya çıkan iktisadi gelişmeyi inkar etmemelerine rağmen, oluşan refahın halka adil bir biçimde dağıtılmadığını iddia etmişlerdir. Söz konusu iddia ve ithamlar 2016 yılının Şubat ayında iyice ayyuka çıkmıştır. Bu dönemde hükümete yakın bir kuruluş olan Ulusal Anma Enstitüsü, Polonya'daki komünizm karşıtı direnişin öncüsü ve

¹⁰ <https://www.alamy.com/stock-photo-gdynia-poland-17th-dec-2015-president-pof-poland-andrzej-duda-takes-92002187.html>, Erişim Tarihi: 15.01.2020

Solidarnosc hareketinin kurucusu Lech Walesa'nın, 1970'li yıllar boyunca komünist hükümetin istihbarat servisiyle işbirliği yaptığını iddia eden belgeler ortaya koymuştur (Chodakiewicz, 2009). Birçok PiS milletvekili bu iddiaları avantaja dönüştürüp, Lech Walesa'nın itibarını sarsıcı eleştirilerde bulunmuşlardır ve Walesa'nın Polonya toplumunda edindiği saygın yeri sorgulayarak, Walesa'nın bu itibarı hak etmediğini onun yerine Kaczynski kardeşlerin Polonya toplumunun kahramanları olarak nitelendirilmesini önermişlerdir. Şu bir gerçektir ki, Jaroslaw Kaczynski ve ikiz kardeşi Lech Kaczynski, *Solidarnosc* hareketi içerisinde önemli görevler üstlenmişlerdir ve komünist rejimin alaşağı edilmesinde Lech Walesa ile aynı cephede yer almışlardır.

Polonyalı liberaller, ideolojik anlamda Lech Walesa ile aynı görüşleri paylaşmamalarına rağmen Polonya iç siyasetinin bir tezahürü olarak ortaya çıkan kutuplaşma ortamında kendilerini Leh Walesa'yı savunur konumda bulmuşlardır. Hukuk ve Adalet Partisi'nin üyeleri, Polonya tarihinin gözden geçirilmesi gerektiğini ve yeniden yorumlanması gerektiğini iddia ettikçe, Polonyalı liberaller kendilerini statükocu bir siyaset içinde bulmuşlardır. Ekonomik ve sosyal liberalizmi savunan *Nowoczesna* Partisi'nin milletvekili, muhalif siyasetçi Kamila Gasiuk Pihowicz, geçmişe dair hatıraların ve tarihi olayların tarihçilere bırakılması gerektiğini iddia etmiştir ve tarihi olayları değerlendirmenin politikacıların görevi olmadığını söylemiştir.¹¹ Polonya halkının kayda değer bir bölümü de geçmişin deşilmesinden yana değildir. 1989 yılındaki komünist yetkililer ile demokratik muhalefet arasında cereyan eden Yuvarlak Masa Toplantıları'nı hatırlayan Polonyalılar, eski rejimin temsilcilerine çok fazla taviz verildiğine inanmaktadırlar ve Yuvarlak Masa Toplantıları'nın bir başarı hikayesi olarak sunulmasından rahatsızlık duymaktadırlar. Polonya'nın geçiş dönemine ilişkin kamuoyunda belirgin bir uzlaşma olduğundan söz etmek imkan dahilinde değildir. Örneğin, Polonya İkinci Dünya Savaşı'ndan 1989 yılına kadar demokratik bir sisteme sahip değildi ve sonrasında demokratik bir yönetim inşa edildi. Buna karşın Polonya'nın demokrasiye geçiş günü veya benzeri bir özel gün bulunmamaktadır. Dini ve resmi birçok özel gün ve tatil sahibi olan bir ülke olduğu düşünüldüğünde, Polonya'nın demokrasi günü ve benzeri özel bir güne sahip olmaması ilginç bir durumdur. Okullardaki müfredatlar da geçiş dönemine hak ettiği ilgi ve alakayı göstermemektedir (Herbst ve Wojciuk, 2014).

¹¹ Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/articles/poland/2017-04-27/pis-and-polish-history>, Erişim Tarihi: 03.01.2020

Tarihi vakaların gözden geçirilmesi ve yeniden yorumlanması Polonya için uzun bir dönemdir ihtiyaç olarak öne çıkmaktaydı. Bu konuda bir boşluk olduğu görülmekteydi. Hukuk ve Adalet Partisi ise bu boşluğu doldurma girişiminde bulunmaktadır. Tarihin ideolojik bir yaklaşımla değerlendirilmesi ve yeniden yorumlanması ülke içindeki muhalif kesimleri tedirgin ve rahatsız etmektedir. PiS hükümeti Polonya ulusunun tarihteki kahramanlık anlarına ve görkemli günlerine sıklıkla vurgu yapmaktadır. Buna karşın İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanan trajik olaylara Polonya tarihinin önemli bir parçası olarak görmedikleri için aynı vurguyu yapmamaktadırlar. Özellikle *Holokost* ve Yahudilerin deneyimlediği diğer trajedileri görmezden gelme ya da en hafif tabirle dikkate almama hali söz konusudur. Bu bağlamda dünyanın farklı ülkelerinden Yahudi Soykırımını esnasında Polonyalıların da rolü olduğu iddialarına karşı PiS hükümeti sert bir mücadele yürütmektedir.

2012 yılında Amerikan Başkanı Barack Obama, Polonyalı direniş savaşçısı Jan Karski onuruna Özgürlük Madalyası takdim edildiği bir toplantıda yaptığı konuşmada, Nazi işgali altında bulunan Polonya'daki toplama kamplarından bahsederken "Polonya ölüm kampları" ifadesini kullanmıştır (Connelly, 2012). Amerikan Başkanı'nın kullandığı bu ifade Polonya ulusunu ve Polonya devletini hedef aldığı gerekçesiyle Polonyalıları üzmüştür. Bunun üzerine Başkan Obama çok kısa bir süre sonra kullandığı yanlış ifade nedeniyle özür dilemek durumunda kalmıştır.

3.2.1. PiS'in Yükselişi ve Polonya'daki Dönüşüm

25 Ekim 2015 tarihinde gerçekleşen genel seçimler neticesinde beş siyasi parti Sejm'e girmeye hak kazanırken, üç siyasi parti de 100 sandalyeli Senato'da temsil hakkına erişmiştir (Markowski, 2016). Hukuk ve Adalet Partisi (PiS), yüzde 38'lik oy oranıyla seçimlerden birinci parti olarak ayrılmıştır. PiS'i yüzde 24 ile Sivil Platform (PO) takip ederken, Modern Parti (Nowoczesna) yüzde 8'lik bir oy oranı elde etmiştir. Sivil Platform, 2011 yılındaki seçimlerle mukayese edildiğinde yüzde 15'lik bir kayıp yaşamıştır (Marcinkiewicz ve Stegmaier, 2016). Yeni kurulan liberal Modern (Nowoczesna) Parti'nin, Sivil Platform'dan oy kazandığı düşünülmektedir. Ülkedeki seçim sistemine göre parlamentoya girmek için siyasi partiler yüzde 8'lik seçim barajını aşmak durumundadır. Bunun en büyük handikabını seçimlerde yüzde 7.6 oy oranı yakalayan Birleşik Sol İttifak yaşamıştır ve Polonya Parlamentosunun dışında kalmıştır. Sol İttifaka Sejm içinde sandalye kazandırması beklenen oylar bir başka sol

parti Lewica Razem'e (Birlikte Sol) gidince, ki Razem de yüzde 8'lik seçim barajını aşamamıştır, her iki sol parti de meclis dışında kalmıştır. Solun Parlamento dışında kalması en çok PiS'in işine yaramıştır. İdeolojik anlamda değil, meclis aritmetiği anlamında yaramıştır. Seçime katılım oranının yüzde 50 civarında olduğu dikkate alınırca, Hukuk ve Adalet Partisi (PiS) oy verme potansiyeli olan yurttaşların yalnızca yüzde 18'inin oyuyla, Sejm'de yüzde 51'lik bir hakimiyete erişmiştir (Marcinkiewicz ve Stegmaier, 2016). Ayrıca PiS'in Parlamento içindeki hakimiyeti yüzde 51'den de fazladır. Çünkü mecliste yer alan bir başka siyasi parti Kukiz' 15 birçok konuda PiS ile benzer tutumlar takınmaktadır.

İktidara geldiği günden itibaren PiS, Katolik Kilisesi'nden ve diğer destekçilerden baskı görmektedir. Farklı toplumsal kesimler kendi meselelerine öncelik verilmesi amacıyla seçimlerde PiS'i desteklemişlerdir. Mart 2016'da dönemin başbakanı Beata Szydlo, daha önce kamuoyunun önünde öneriyi desteklediğini belirtmesine rağmen, meclise sunulan kürtaajın yasaklanması tasarısını geri çekmek durumunda kalmıştır (Gasiorowska, 2016). Bu geri adımda, ülkenin farklı şehirlerinde düzenlenen geniş katılımlı protesto gösterileri etkili olmuştur. PiS hükümetinin kürtaaj karşıtı politikaları bilinmektedir. PiS hükümeti, kürtaajın yanı sıra doğum kontrolüne karşı politikalar da izlemektedir. Öyle ki PiS hükümetine bağlı Sağlık Bakanlığı doğum kontrol haplarına ulaşımı zorlaştıracak uygulamalara olumlu baktıklarını ifade etmektedir (Lindquist, 2019). Bu ve benzeri politikalar konusunda hassas olan Polonyalılar, tepkilerini çeşitli vesilelerle düzenledikleri miting ve gösteri yürüyüşlerinde ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önceki Sivil Platform hükümetiyle zıt politikalar takip eden PiS (Graff ve Korolczuk, 2017), göç ve mülteciler hususunda da öncüllerinden farklı düşünmektedir. Bu bağlamda mevcut hükümet hem Avrupa Birliği'ni eleştirmektedir, hem de önceki hükümeti eleştirmektedir. Avrupa Birliği'nin Suriye'deki insani krizin neticesinde Avrupa kıtasına doğru yönelen göçmen dalgasının çözümünde önerdiği mültecilerin Avrupa Birliği üyesi ülkelere dağıtılması politikasının sonucunda Polonya için öngörülen kota yalnızca 9.000 mülteci olmasına rağmen, PiS hükümeti ulusal güvenlik ve toplumsal barış endişelerini gerekçe göstererek, Suriyeli mültecilerin Polonya'ya gönderilmesini kabul etmemiştir. Ulusal güvenlik endişeleri gerekçesiyle 2016 yılında kabul edilen terörle mücadele kanunu birçok açıdan insan hak ve hürriyetlerini kısıtlayıcı niteliklere sahiptir (Follis, 2019).

Öyle ki, ulusal güvenlik ajanslarına Polonya’da yaşayan göçmenleri bilgilendirme yapılmadan gözetleme hakkı verilmiştir.

Polonya’da PiS’in iktidar yürüyüşü, ekonomik istikrarın mevcut olduğu, işsizliğin düşük seviyelerde seyrettiği ve yoksulluğun azaldığı bir dönemde gerçekleşmiş olması Pippa Norris’in popülist siyasete ilişkin değerlendirmelerinin isabetini ortaya koymaktadır.

Yabancı düşmanlığı yerine toplumsal hoşgörü ve liberal tutumlar beklenen ve görece eğitilmiş ve müreffeh insanların yaşadığı İsveç ve Danimarka gibi endüstri sonrası bilgi toplumlarında otoriter popülist liderler artmaktadır.¹²

Homojen ve kent yaşamından izole kırsal alanlardaki Polonyalı seçmenlerin PiS’in ana seçmen kitlesini oluşturduğu düşünülmektedir. Bunu seçim sonuçlarından çıkarmak mümkündür. 2015 yılının Ekim ayında düzenlenen Parlamento seçimlerinde ve Parlamento Seçimleri’nden beş ay önce gerçekleşen Başkanlık Seçimleri’nde sosyal ve iktisadi faktörler etkin bir rol oynamıştır. Aslında bu PiS lideri Jaroslaw Kaczynski’nin istediği bir ortamdı. Öyle ki Kaczynski meselenin ekme ve tereyağı meselesi olduğunu ileri sürerek seçimlerde ekonomik ve sosyal faktörlerin belirleyici olmasını arzu ettiğini aşikar etmiştir. 2015 seçimleri esnasında Donald Tusk yönetiminin uygulamaya koyduğu emeklilik yarasını iptal ederek emeklilik yaşını geriye çekme vaadinde bulunmuştur (Marcinkiewicz ve Stegmaier, 2016). Bu vaat dar gelirli seçmen üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Buna ilaveten çocuk başına ailelere finansal destek sağlanacağı vaadi de yoksul seçmenler üzerinde etkili bir propaganda haline gelmiştir. Daha sonra Hukuk ve Adalet Partisi (Pis) kadroları göreve geldiklerinde hem emeklilik yaşını hususundaki vaatlerini hem de çocuk yardımına ilişkin vaatlerini hayata geçirerek seçmen nezdinde itibar kazanmıştır.

İktisadi meselelerin yanı sıra sosyal konular da PiS’in seçim başarısında önemli bir etkiye sahiptir. 2015 öncesinde istikrarlı bir politik ortama sahip olan Polonya’da 2015 ve sonrasında sosyokültürel anlamda derin yarılmalar meydana gelmiştir. Burada kent ile kırsal arasında yaşam tarzı ekseninde bir yarılmadan söz etmek mümkündür. Söz konusu ayırım ideolojik perspektifle ele alındığında liberal kenti ile muhafazakar kırsal arasındaki, mücadeleden söz etmek mümkündür. Bir tarafta genel olarak kentli liberal seçmenin desteklediği Sivil Platform (PO) yer

¹² Norris, P. (2016). It’s not just Trump. Authoritarian populism is rising across the West. Here’s why. Washington Post, 11.

alırken, diğer yanda muhafazakar kırsal seçmenin desteklediği Kukiz' 15 hareketinin yanı sıra Hukuk ve Adalet Partisi (PiS) bulunmaktadır. Bu bağlamda PO tarafından temsil olunan Polonyalı seçmenlerin heterojen bir kimliğe sahip oldukları bilinmektedir. PO seçmenleri arasında liberaller ve sosyal demokratlar gibi siyasal yelpazenin iki farklı kanadından görüşler bir araya gelebilmektedir. Diğer yandan PiS ve Kukiz' 15 seçmenlerinin daha homojen bir grup olduğu söylenebilir. PiS ve Kukiz' 15 partilerine destek olan seçmenlerin ezici çoğunluğu muhafazakar ve milliyetçi seçmenlerden oluşmaktadır. Polonyalı seçmenlerin oy verme davranışlarında sosyoekonomik temellere sahip kent-kır ayrımının yanı sıra tarihsel sebeplere sahip bölgesel farklılaşmalar da vardır. 1795 ile 1918 yılları arasında Polonya tarih sahnesinde yer almıyordu. 1795 yılında Polonya toprakları üç sınırdış devlet olan Rusya, Prusya ve Avusturya tarafından işgal edilmiştir. Bu işgalden 1918 yılına kadar bağımsız bir Polonya devleti bulunmuyordu. 1921 yılına kadar Polonya yerel yönetim sistemi üç farklı anlayışa dayanmaktaydı. Rusya'nın işgali altında bulunan bölgeler Rus yerel yönetim sistemine göre, Prusya'nın işgali altında bulunan yerler Alman yerel yönetim anlayışına göre ve Avusturya'nın işgali altında bulunan bölgeler Avusturya yerel yönetim anlayışına göre idare olunmaktaydı (Gevrek, 2019). Dolayısıyla farklı siyasi ve idari sistemler içerisinde yaşayan toplulukların sosyokültürel gelişimleri de farklı bir seyir izlemiştir.

1939 yılından önce Alman yönetimi altında bulunan bugünkü Polonya'nın batı bölgeleri Alman yönetim anlayışının gözlemlenebileceği yerlerdir. Tarihi Pomeranya ve bilhassa Batı Pomeranya başta olmak üzere bu batı bölgelerde Polonya'nın iç ve doğu bölgelerinde nazaran kentsel alanlarla kırsal alanlar arasındaki sosyoekonomik farklılıklar daha azdır. Kentleşme daha yaygındır ve okuryazarlık oranı Polonya'nın diğer bölgelerine kıyasla daha yüksektir.

“Polonya'nın güney bölgesi olan Silezya ise tarihten günümüze değin siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel nedenlerle özel bir bölge olarak kabul edilmiştir. Tarih boyunca Silezyalılar kendilerini egemenliği altında yaşadıkları farklı ülkelerin ulusal kimliklerinden ayrı bir bölgesel kimlikle ifade etmişlerdir. Bu nedenle de hiçbir zaman yöneten konumundaki ulusal kimliklere aidiyet duymamışlar ve tarihsel süreç içerisinde Silezyalı biçiminde kendilerine özgün bir ulus-altı kimlik inşa etmişlerdir. Oluşturulan kimlik daha sonra siyasallaşmış ve günümüzde ayrı bir etnik kimlik olarak mevcudiyetini

korumaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar çeşitli ülkelerin egemenliği altına giren bölge, 1945 yılında Kızıl Ordu'nun Silezya'ya girmesiyle 1989 yılına kadar sürecek olan merkezi ve otoriter idareye bağlanmıştır. Polonya'da komünist düzenin yıkılmasıyla beraber tüm Polonya topraklarında olduğu gibi Silezya'da da bölgesel ve etnik talepler daha özgür bir şekilde ifade edilmeye başlanmıştır. Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin de bu konuda olumlu etkide bulunduğu savunulmaktadır. Bu özgür ortamda Silezya'da otonomi talebinde bulunan siyasi hareketler, yerel Silezyalıların menfaatlerini temsil eden sivil toplum kuruluşları ve Alman azınlığın taleplerini dile getiren kar amacı gütmeyen toplumsal örgütler kurulmuştur.”¹³

Polonya'da yasama ve yürütme erkleri arasındaki dengenin yürütmenin lehine bozulduğu yönünde birçok eleştiri bulunmaktadır. Bu bağlamda Oğuz'a göre, Polonya siyasal sisteminde gücün yürütme erkinde yoğunlaşması ve parlamentonun gerilemesi de gözlemlenmiştir ve Parlamentonun gerilemesinde en önemli etken ise Sejm'de yer alan muhalefetin yozlaşmış elitlerden oluştuğu ve otantik olmadıkları söyleminin PiS'in kontrolündeki medya tarafından sürekli dolaşımında tutulmasıdır. Oğuz'a göre Polonya'da Parlamentonun gerilemesindeki diğer unsur ise, siyasal kriz ve yozlaşma söyleminden doğan etkisizlik ithamının da Parlamentoda değer kaybı yaratmasıdır (Oğuz, 2019).

3.2.2. PiS ve Katolik Kilisesi

Jozef Grochowski'ye göre, papazlar insanlara hangi siyasi partiyi desteklemeleri gerektiğini söylemiyor ama Katolik Kilisesi'nin ideallerini paylaşan bir siyasi partinin, iyi bir Katolik olan adayına oy vermeleri gerektiğini söylüyorlar (Kerpel, 2017). Dolayısıyla herkes kime ve nereye oy vereceğini biliyor denebilir.

Kamu İşleri Enstitüsü Direktörü Jacek Kucharczyk, Polonya'da Katolik Kilisesi'nin her geçen gün daha fazla politikleştiğini savunmaktadır:

“Polonyalı Papa İkinci John Paul 2005 yılındaki ölümünden itibaren, Polonya'daki Katolik Kilisesi, daha fazla Avrupa karşıtı ve gerici oldu. Kilise, kürtajın ülkede tamamen yasaklanmasını istiyor ve Sivil İttifak'ın 2015 yılının Eylül ayında Parlamentodan geçirdiği tüp bebek olanaklarının

¹³ Gevrek, M. (2018). Polonya'nın Ulus-Altı Bölgeselcilik Meselesi Olarak Silezya. Siyasi İlimler Türk Derneği Lisansüstü Konferanslar Serisi 16 – 2018 Sunum Özetleri kitabı içinde (ss. 26). Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi

yaygınlaştırılması yasasına şiddetle karşı çıkıyor. Örneğin Hukuk ve Adalet Partisi, kürtağın ÷lkede yasaklanmasına dair dilekçeler topluyordu ve bu dilekçeler genellikle Pazar günleri kiliselerin kapılarında toplanıyordu. Bunlar PiS'in en önemli propaganda araçlarından biridir.”¹⁴

1989 yılında komünizmin çöküşü ve ÷lkenin 2004 yılında Avrupa Birliğı'ne üye olmasıyla Polonya, Batı merkezli siyasi ve ekonomik yapılarla entegre olmuştur. İstikrarlı bir biçimde kalkınmakta olan Polonya Avrupa Birliğı hibeleriyle kentlerinin altyapısını Batı standartlarına getirmeyi başarmıştır. Batının ekonomi politikalarının benimsenmesi beraberinde liberal değerlerin sahiplenilmesini de getirmiştir. PiS hükümeti, işbaşına gelene kadar, başta feministler ve LGBT bireyler olmak üzere birçok marjinal grup yaşam sahalalarının genişlediğıine şahit olmuştur. Polonyalıların kahir ekseriyeti Katolik Hıristiyan olmasına karşın dini referanslı sosyal mevzularda bir oydaşma mümkün olamamaktadır (Porter-Szucs, 2011). Polonyalı seçmenler sosyoekonomik nedenlerle değil, siyasi ve yaşam tarzı gibi sebeplerle birbirinden ayrışmaktadır. Aslında Polonya'da güçlenen popülist siyasetin temelinde sıradan Polonyalıların liberal kültürel değerlere sıcak bakmaması ve marjinal grupların gözetilmesine tepki göstermeleri yatmaktadır. Geniş halk yığınları dışlanırken, marjinal grupların çıkarlarının savunuluyor olması Polonyalı seçmenlerin PiS'e yönelişinin en önemli sebeplerinden biridir. İktidara gelmeden önceki seçim vaatleri arasında ağırlıklı olarak ekonomik vaatler bulunsa da, PiS'in asıl ağırlık verdiği konular ulusal egemenlik, milli irade ve Katolik inancı gibi milli ve manevi değerler etrafında dönmektedir. Yabancı düşmanlığının popüler olduğı bir ÷lke olan Polonya'da, Avrupa Komisyonu'nun Suriyeli mültecileri Avrupa Birliğı üyesi ÷lkelere dağıtma girişiminin popülist siyasetçileri güçlendireceğı öngörülebilir bir durumdu.

Gittikçe güçlenen PiS hükümetinin önünde hala bazı yasal sınırlamalar bulunmaktadır. Bunların başında ise Anayasa Mahkemesi gelmektedir. PiS hükümeti Polonya'daki yargı organlarıyla her mücadeleye girişinde başta sivil toplum kuruluşları ve medya olmak üzere toplumsal bir muhalefet dalgasıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bununla birlikte PiS hükümeti kendisine karşı oluşan muhalefet dalgasını yine kendi lehine kullanmayı bilmektedir. Uyguladığı kutuplaştırma

¹⁴ <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/25/law-and-justice-poland-drift-to-right>, Erişim tarihi: 03.01.2020

politikalarıyla kendisine kayda değer bir muhalif kitle yaratırken, kendi destekçilerini de arkasında hizalamayı başarmaktadır. Kutuplaştırma siyasetinin yanı sıra izlediği sosyal yardım politikalarıyla sıradan Polonyalıların desteğini arkasına almayı becermektedir. Ayrıca sahip olduğu kamu gücü marifetiyle kendisine yakın medya kuruluşlarını ve sivil toplum kuruluşlarını destekleyerek propaganda gücünü artırmaktadır. Bu gelişmeler karşısında toplumsal muhalefet, kendisine medyada daha az yer bulmaktadır. Polonya'daki muhalefet hareketleri bu güçlükleri sosyal medya aracılığıyla aşmaktadır. Ayrıca barışçıl sokak gösterileri de muhalefetin canlı kalmasına olanak tanımaktadır. Polonya'daki PiS hükümetine yönelik uluslararası eleştirilerin artması da Polonya içindeki muhalefeti cesaretlendirmektedir. Bununla birlikte PiS hükümeti tarafından izlenen kutuplaştırma siyasetinin bir sonucu olarak toplum ikiye yarılmıştır ve PiS'in popülist ve otoriter yönetimine karşı çıkan geniş bir kitle olduğu gibi PiS'in popülist politikalarını destekleyen önemli bir kesim de vardır.

Andrej Duda'nın 2015 yılının Mayıs ayında düzenlenen Başkanlık Seçimleri'ni kazanması ve Başkanlık Seçimleri'nden beş ay sonra Hukuk ve Adalet Partisi'nin genel seçimlerden zaferle ayrılması, PiS lideri Jaroslaw Kaczynski'ye çok büyük bir güç vermiştir. Her iki seçimler sırasında da PiS üyeleri benzer bir seçim kampanyası yürütmüştür. Devletin kurumlarının işler hale getirilmesi ve siyasetin milli iradeyi temsil eder nitelik kazanması PiS'in en çok dillendirdiği propaganda başlıklarından olmuştur. 2015 seçimlerinden zaferle ayrılan PiS hükümeti, özellikle Beata Szydlo'nun Başbakanlığı döneminde Polonya tarihinin en fazla sosyal yardım yapan yönetimlerinden biri olmuştur (Kazmierczak, 2019). Bu nedenle Polonya'daki muhalefet, ülkenin borcunun inanılmaz düzeyde arttığını ve bu durumun tamir edilemez sonuçlar doğuracağını iddia etmiştir. PiS hükümetinin ne hukukun üstünlüğüne ne de başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere ülkenin kurumlarına saygı duymadığını belirterek mevcut hükümeti eleştirmektedirler. Ülkedeki insan haklarının ve özgürlüklerin kısıtlandığı da bir başka eleştiri başlığı olarak ortada durmaktadır (Fomina ve Kucharczyk, 2016).

Pippa Norris'e göre, PiS çağdaş otoriter popülizmin güncel bir temsilcisidir.¹⁵ Norris, PiS'in de dahil olduğu popülist akımın kültürel bir tepkinin sonucu olduğunu ifade etmektedir. Popülizm Anton Pelinka'ya göre, halkın doğrudan yönetimini

¹⁵ Pippa Norris, "It's Not Just Trump: Authoritarian Populism Is Rising Across the West; Here's Why," Washington Post, Monkey Cage blog, 11 Mart 2016.

engellemek amacıyla benimsenen kontrol ve denge mekanizmalarına gösterdiği genel bir tepkidir (Pelinka, 2013). Bu doğrultuda Hukuk ve Adalet Partisi de halkı dar bir perspektiften ele almaktadır. PiS'e göre Polonya toplumu, hakiki Polonyalılardan ve hakiki olmayan Polonyalılardan müteşekkildir. Cooley, PiS'in parçası olduğu popülist siyaseti tarif ederken, popülizmin otoriter boyutunun Polonya'da ve diğer ülkelerde demokrasinin evrenselliğini sorgulamaya açtığını, liberal değerleri zedelediğini, liberal değerlerin yerine devletin güvenliği, ulusun çıkarı ve geleneksel değerleri ikame ettiğini belirtmektedir (Cooley, 2016). PiS'in otoriterleşme boyutu, yabancı düşmanı politikalarıyla, hoşgörüyü tahammülsüz yaklaşımıyla ve saldırgan milliyetçilik anlayışıyla daha belirgin bir hal almaktadır (Buchowski, 2017).

Hukuk ve Adalet Partisi, 2005 ile 2007 yılları arasında Polonya'da koalisyon hükümetinin bir parçası olarak iktidara gelmiştir (Millard, 2009). Bununla birlikte kurulan koalisyonda bazı çatlaklar meydana gelmiştir ve seçimlere gidilmiştir. Bunun sonucunda da kentli seçmenler Donald Tusk liderliğindeki Sivil Platformu (PO) iktidara taşımıştır. Polonya, Donal Tusk'un Başbakanlığı döneminde Avrupa Birliği yanlısı bir politika icra etmiştir. Başta Batı komşusu Almanya olmak üzere, Batı Avrupalı ülkelerle sıcak ve samimi ilişkiler geliştirilmiştir. Tusk önderliğindeki Polonya Doğuya da sırtını dönmemiştir. Başta Doğu komşusu Ukrayna olmak üzere, eski Sovyet ülkeleriyle olumlu ilişkiler geliştirmiş ve Rusya ile aradaki tüm husumetleri bir kenara bırakıp barışçıl ve dostane ilişkilere yeniden başlama kararı almıştır.

Sağlam finansal sistemiyle Avrupa genelinde bir şöhrete sahip olan Polonya, 2008 küresel krizinden en az etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Donald Tusk, 2011 yılındaki seçimleri kazanarak 1989 yılında komünizmin çöküşünden beri ikinci kez seçilen ilk başbakan olma ünvanını elde etmiştir (Szczerbiak, 2013). 2006 ile 2014 yılları arasında yerel seçimler, genel seçimler, Başkanlık Seçimleri ve Avrupa Parlamentosu Seçimleri dahil sekiz kez halkın önüne gidilmiştir ve bu sekiz seçimin hepsinde Sivil Platform seçimleri Hak ve Adalet Partisi'nin önünde bitirmeyi başarmıştır. Bu sekiz yıllık süre zarfında PiS'in sergilemiş olduğu başarısız seçim performansları siyaset bilimcilerin PiS'i yaşlı, düşük eğitimli ve yoksul seçmenler dışında oy kazanma potansiyeli olmayan bir siyasi parti olarak nitelendirmelerine neden olmuştur (Gendzwill ve Zoltak, 2014). Tüm bu olumsuz yorumlara karşın PiS lideri Jaroslaw Kaczynski, nihai bir zaferle iktidara geleceklerine dair inancını hiçbir

zaman yitirmemiştir ve 2015 seçimlerinde bunun meyvelerini almıştır. PiS yalnızca Polonya Parlamentosu olan Sejm’de üstünlük tesis etmemiş, aynı zamanda Senato’da da üstünlük kurmuştur (Marcinkiewicz ve Stegmaier, 2016). Bu seçim zaferlerine ilaveten kamuoyu tarafından pek fazla tanınmayan bir aday olarak Andrej Duda Başkanlık seçimlerden galip ayrılmıştır. Kaczynski’nin hem yandaşları hem de karşıtları, PiS’in elde ettiği bu seçim zaferlerini, Polonya’nın komşusu Macaristan’daki Fidesz hareketinin elde ettiği seçim zaferlerine benzetmişlerdir. Fakat bu analojinin hatalı olduğu söylenebilir. 2010 yılında Viktor Orban liderliğindeki Fidesz, ezici bir sonuçla Macaristan’daki seçimleri kazandığında ülke pek parlak olmayan koşullar altında bulunuyordu. Ülke uzun süredir ekonomik durgunluk sürecindeydi ve iktidardaki sosyalist seçkinler, sayısız yolsuzluk skandalına bulaşmışlardı. Macaristan’daki tüm bu olumsuz durumlar, Orban önderliğindeki Fidesz’in önünü açmıştır ve Fidesz’in iktidar yürüyüşünü kusursuz hale getirmiştir. Buna karşın 2015 seçimleri esnasında Polonya’da istikrarlı bir ekonomi vardı ve ülkedeki işsizlik oranları 1989 yılından beri en düşük seviyeye inmişti.¹⁶ Dolayısıyla Polonya ve Macaristan’daki popülist hareketlerin iktidara gelme süreçleri değerlendirilirken her iki ülkenin özgün koşullarının ve şartlarının göz önünde bulundurulmasına ihtiyaç vardır.

Polonya’daki ve Macaristan’daki seçimlerin kazananları ve kaybedenleri birbirine benzememektedir. Her iki ülkede de popülist siyasi partilerin iktidara gelmesinin altında ekonomik sebepler bulunmamaktadır. Çünkü 2010 yılında iktidara gelen Fidesz, Macaristan’daki olumsuz iktisadi koşullardan istifade ederken, 2015 yılında iktidara gelen PiS’in önünde Polonya ekonomisinin olumlu bir seyir izlemesi hasebiyle böyle bir imkan yoktu. Polonya’daki örnek değerlendirildiğinde, Hukuk ve Adalet Partisi’nin iktidar yürüyüşünün ana nedenlerinden biri olarak Sivil Platform hareketinin zayıflığı gösterilmektedir. Sivil Platform iktidarından hoşnutsuz halk kesimleri Hukuk ve Adalet Partisi’ni olumsuz sürece ilişkin gerçek bir alternatif olarak görmüştür. Her ne kadar makro ekonomik göstergeler ve düşük işsizlik oranları Sivil Platform hükümetinin elini güçlü tutan unsurlar olarak öne çıksa da, sağlık sistemi başta olmak üzere kamu hizmetlerinin yetersizliği, insanların işlerini kaybetme korkusuyla yaşamlarını idam ettirmeleri gibi nedenler alternatif arayışına girmelerine sebebiyet vermiştir. 2015 yılındaki Başkanlık Seçimlerinde görevdeki

¹⁶ Central Statistical Office of Poland, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynekpracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2016,4,1.html>. Erişim tarihi: 15.01.2020

Başkan Bronislaw Komoroswki, PiS'in adamı Andrej Duda'nın önünde favori olarak gösteriliyordu (Markowski, 2019). Fakat seçimdeki dengeleri yeterince iyi analiz edememiştir. Seçimlerin ilk turunda müesses nizam karşıtı başkan adayı Pawel Kukiz kullandığı Avrupa karşıtı, milliyetçi ve yabancı düşmanı söylemlerle Komorowski'yi destekleyen genç seçmenlerin ilgi ve alakasını kazanmıştır. Yüzde 20 oy oranını yakalayarak seçimlerde üçüncü olan Kukiz, böylece seçimlerin Komorowski ve Duda arasında ikinci tura kalmasına neden olmuştur (Markowski, 2016). Dolayısıyla Kukiz'in genç seçmen kitlesi seçimlerin ikinci turunda o zaman 63 yaşında olan Komorowski yerine 40'lı yaşlarındaki Duda'yı desteklemiştir ve Andrej Duda'nın yüzde 51.5 oy oranı ile iktidara gelmesine katkıda bulunmuşlardır.

PiS'in adayı Andrej Duda'nın beklenmeyen zaferi Sivil Platform içerisinde derin tartışmalara sebep olmuştur ve parti içerisinde kaotik bir atmosfer meydana gelmiştir. PiS bu kaotik ortamdan fazlasıyla istifade etmesini bilmiştir ve bu doğrultuda en çok sosyal medyadan yararlanılmıştır. PiS'in politikaları ve görüşleri sosyal medya üzerinden halka anlatılmaya çalışılmıştır. Bu yolda çeşitli komplo teorileri de yaratılmıştır. Jaroslaw Kaczynski'nin ikiz kardeşi Lech Kaczynski'nin de aralarında bulunduğu 96 önde gelen Polonyalı ismin yaşamını yitirdiği 10 Nisan 2010 tarihindeki Smolensk uçak kazası üzerine en çok komplo teorisi üretilen olayların başında gelmektedir (Czesnik, 2014). Ayrıca sosyal medya üzerinde komünist geçmişe ilişkin çeşitli iddialar ve komplo teorileri gündeme getirilerek tarihin gözden geçirilmesi ve yeniden yorumlanması çalışmalarına sosyal medya üzerinden devam edilmiştir.

Zamanla Hukuk ve Adalet (PiS) Partisi, kamuoyu üzerindeki imajını daha ılımlı bir hale getirme ihtiyacı hissetmiştir. Parti, otoriter eğilimlerini saklama ve Jaroslaw Kaczynski de dahil, tartışmalı kişilerin kamuoyu önüne fazla çıkmamasına gayret etmiştir. Milliyetçi ve yer yer ırkçı düşünceler, “eşofmanlı, dazlak ve kashı adamların” alanında kalmamış, PiS'in izlediği politikalar vasıtasıyla kamuoyuna mal edilmiştir. Bu bağlamda PiS'in eğitilmiş ve genç nüfusu harekete geçirme hususunda sosyal medyayı başarılı ve etkin bir biçimde kullandığı su götürmez bir gerçektir. PiS, tartışmalı siyasi figürleri gizlemeye çalışırken ılımlı muhafazakar siyasetçileri de ön plana çıkarma politikası gütmüştür. Bunlardan biri de Beata Szydlo'dur. Szydlo, sosyal devlet politikalarıyla öne çıkmıştır. Yoksul ailelerin çocuklarına devlet yardımlarını ulaştırmıştır. Ayrıca Sivil Platform hükümetinin Başbakanı Donald

Tusk'un 2011 yılında aldığı kararda öngörülen emeklilik yaşına kadınlarda 60'dan 65'e ve erkeklerde 65'ten 67'ye çıkarma politikasını iptal etmiştir ve yine eski haline geri döndürmüştür. İzlediği emeklilik ve çocuk politikaları Polonyalı seçmenler tarafından halkçı, siyaset bilimcilerin perspektifinden popülist, bulunarak takdir toplamıştır (Kulczyk 2016).

PiS hükümeti sosyal politikaların yanı sıra seçmenleri kutuplaştırma ve dolayısıyla kendi destekçilerini konsolide etme amacıyla kimlik siyaseti izlemeyi de ihmal etmemiştir. Polonya toplumunun ezici çoğunluğu Katolik inancını paylaşmaktadır ve Katolik öğretileri, sosyal ve siyasal hayatın içerisinde önemli bir yere sahiptir. Katolik Kilisesi'nin Hukuk ve Adalet Partisi'ni desteklediği yönünde ciddi bir kanaat vardır. Polonyalı seçmenler, diğer Avrupa uluslarından daha fazla Avrupa yanlısı bir halk olmasına rağmen, Avrupa Birliği'nin karşılaştığı krizler PiS'in Avrupa karşıtı retorik geliştirmesine olanak tanımıştır. Avrupa Birliği'nin göçmenlere yönelik izlediği politikaları eleştiren PiS, 2015 yılından itibaren Avrupa'ya yönelen mülteci akımının ciddi boyutlara erişmesiyle göçmen ve yabancı karşıtı politikaları daha yüksek bir sesle dillendirir olmuştur. Avrupa'ya yönelen göçmenlerin genel profili de PiS tarafından istismar edilmiştir. Göçmenlerin çoğunlukla Ortadoğu ülkelerinden geliyor olması ve inanç itibarıyla Müslüman olmaları PiS'in göçmenlere karşı daha şahin politikalar gütmesine olanak tanımıştır. Bu politikaları sanılanın aksine yalnızca az eğitilmiş, kırsal bölgelerde yaşayan ve yoksul insanlar değil, kentlerde yaşayan, iyi eğitilmiş ve sosyoekonomik düzeyi yüksek kitleler de satın almıştır (Tworzecki, 2019). Aile yaşantısına ve geleneklere yönelik, feministler ve seküler çevreler tarafından oluşturulduğu iddia edilen tehditlere bir de İslam dini ve Müslüman göçmenler de eklenmiştir.

3.2.3. PiS ve Medya

PiS, Macaristan'daki Fidesz'in meclis çoğunluğuna sahip olmadığı için bağımsız medyayı dönüştürecek kurumsal değişiklikleri hayata geçirmede yetersiz kalmaktadır. Buna rağmen 2015 yılının Aralık ayında çıkarılan tartışmalı bir yasaya göre, Hazine Bakanı'na kamu televizyonlarının ve radyo istasyonlarının başkanlarını doğrudan atama yetkisi verilmiştir. Bununla beraber PiS 2016 yılında Macaristan'dakine benzer biçimde Ulusal Medya Konseyi isminde yeni bir kurum inşa etmiştir. Bu kurum kamu televizyonlarının ve radyolarının yönetiminde söz sahibi kılınmıştır. Bu yetkilerine ilaveten özel medya kuruluşlarına baskı uygulayarak

PiS hükümetinin elini güçlendirme politikası izlediği görülmektedir. PiS'in önde gelen siyasetçilerinden Jacek Kurski, 2016 yılında Jaroslaw Kaczynski tarafından en önemli devlet kanalı olan TVP'nin başına getirilmiştir. Kurski, Polonya kamuoyunda PiS muhaliflerine karşı yürüttüğü karalama kampanyaları ile tanınan bir şahsiyettir. Öyle ki bu karalama kampanyaları nedeniyle Polonya mahkemeleri aleyhine karar dahi vermiştir (Tworzecki, 2019). Fakat bu olumsuz kararlar dahi Kurski'nin 2007 yılında Sejm'e girmesine ve 2009 yılında da Avrupa Birliği Parlamentosu'na girmesine engel olmamıştır.

Medyayı düzenleme yetkisine sahip kamu kurumları aracılığıyla PiS hükümeti, muhalif medya organlarını kısıtlayıcı politikalar izlemektedir. Örneğin 2016 yılında PiS'in getirdiği Polonya yargısına ilişkin hukuksal düzenlemelere ilişkin yanlı tutum takınıp, tarafsız yayın yapmadığı gerekçesiyle ülkenin önde gelen televizyon kanallarından TVN 2017 yılında para cezası ödemeye mahkum edilmiştir. Söz konusu ceza hem Avrupa Birliği hem de Amerika Birleşik Devletleri tarafından eleştirilmiştir. Uluslararası tepkiler ve baskılar¹⁷ neticesinde Ulusal Medya Konseyi söz konusu ceza kararını iptal etmek durumunda kalmıştır.

Macar medyasından farklı olarak Polonya medyasının hala bağımsız bir görünüm arz ettiği iddia edilebilir. Çünkü hükümet üyelerinin karıştığı skandallar, mal varlıklarındaki artışlar veya yolsuzluklar medyada sıklıkla yer almaktadır. Bu durumun PiS hükümetinin bağımsız medyayı müspet bir değer olarak görmesinden kaynaklandığı düşünülmemelidir. PiS medyayı yasal anlamda şekillendirecek meclis çoğunluğundan mahrumdur ve bunun sonucu olarak Polonya'da özgür ve bağımsız bir medyanın varlığından söz edilebilmektedir.

3.2.4. PiS ve Yargı

Polonya'nın 2004 yılında Avrupa Birliği'ne üye olmasıyla beraber, Polonya yargısında köklü reformlar gerçekleştirilmiştir. Yargıçların aldıkları ücretlerde iyileştirmelere gidilmiştir. Yapılan düzenlemelerle Polonyalı yargıçların maaşlarında üç katlık bir artış meydana gelmiştir (Kisilowski, 2019). Avrupa Komisyonu'nun 2017 yılı raporuna göre Polonya, 2016 yılında Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında yargıya milli gelirine oranla en çok kaynak ayıran ikinci ülke olmuştur (Fabri, 2017). Bununla birlikte PiS iktidarı süresince Polonya yargısı siyasi iktidarın hedefi

¹⁷ TVN kanalı 2015 yılında Amerikalı Discovery şirketi tarafından satın alınmıştır.

olmaktan kurtulamamıştır. Muhafazakar ve popülist bir siyasal söylem geliştiren PiS iktidarı, Polonya yargısını eski düzenin komünist elitlerinin kalıntıları olarak görmüştür ve bu nedenle mevcut yargı sistemini ve yargı temsilcilerini değiştirmek ve dönüştürmek amacıyla politika geliştirmiştir.

2015 yılındaki seçim zaferinin ardından PiS, Polonya Anayasa Mahkemesi'nin yeniden düzenlenmesine ilişkin birçok girişimde bulunmuştur. Beata Szydlo'nun başbakanlığındaki Polonya hükümeti beş Anayasa Mahkemesi üyesinin tayinini feshederek Anayasa Mahkemesi'nin bağımsızlığına aleni müdahalede bulunmuştur (Sadurski, 2019). Söz konusu girişimlerin Polonya'da yargı bağımsızlığını ve hukukun üstünlüğünü zedelediği düşünülmektedir. Hükümete yakın televizyon kanallarında, reklam kampanyalarında ve iktidara müzahir sosyal medya hesaplarında Polonya yargısı, Polonya toplumu içinde yer alan bir "kötülük" olarak tasvir edilmekte ve yargıçlar Polonya toplumunun "düşmanı" olarak tanımlanmaktadır. 2017 yılının Ocak ile aynı 2017 Aralık ayları arasında Birleşmiş Milletler Bağımsız Yargıçlar ve Avukatlar Özel Raportörü, Avrupa Yargıçlar Danışma Konseyi (CCJE), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi, Avrupa Barolar ve Hukuk Toplulukları Konseyi (CCBE), Avrupa Yargı Konsey Ağı (ENCJ) ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği gibi pek çok küresel ve bölgesel kurum ve kuruluş Polonya'daki yeni yasal düzenlemeleri kınamıştır. Avrupa Birliği Komisyonu Polonya'nın hukuk devleti ilkelerine uygunluğunu denetlemek ve tespit etmek amacıyla 2016 yılında bir araştırma komisyonu kurmuştur ve araştırmanın olumsuz neticeler doğurması halinde Polonya hükümetine yaptırımlar uygulanabileceği ifade edilmiştir (Kovacs ve Scheppele, 2018).

PiS hükümeti çıkardığı kanunlarla Polonya yargısı üzerinde nüfuzunu artırmaya çalışmaktadır. 1985 yılında kurulan Polonya Anayasa Mahkemesi'nin her biri 9 yıllığına seçilen 15 üyesi bulunmaktadır. PiS iktidarı yeni bir hukuki düzenleme yapana kadar Anayasa Mahkemesi'nde yaş sınırlaması bulunmuyordu. Yeni düzenlemeyle birlikte belirli yaşın üzerindeki yargıçlar emekliye ayrılarak PiS hükümetine yakın isimler Anayasa Mahkemesi'ne atanmıştır. Yüksek yargı mensupları adına yaş sınırı, 65 olarak belirlenmiştir. Bu süreçte 72 yüksek yargı mensubundan 27'si emekliye ayrılmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin biçimlenmesi ve işleyişine dair yapılan değişikliklerle Anayasa Mahkemesi üyelerini tamamının Sejm

ve Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmesine karar verilmiştir. Bu karar Polonya yargısının politikleşmesine sebep olacağı nedeniyle eleştirilmektedir. Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu da bu eleştirilere katılmaktadır¹⁸.

Son olarak World Justice Project tarafından yapılan ve yürütmenin sınırlandırılması, yolsuzluk, açık yönetim, temel haklar, düzen ve güvenlik, düzenleyici icra, hukuk yargılamaları ve ceza yargılamaları gibi sekiz farklı faktöre dayanılarak gerçekleştirilen hukukun üstünlüğü endeksinde Polonya 128 ülke arasında 28. sırada yer almıştır. Bir önceki rapora göre bir sıra gerilediğini vurgulamak gerekmektedir (WJP, 2020).

¹⁸ CDL-AD(2017)031-ePoland - Opinion on the Draft Act amending the Act on the National Council of the Judiciary; on the Draft Act amending the Act on the Supreme Court, proposed by the President of Poland, and on the Act on the Organisation of Ordinary Courts, adopted by the Commission at its 113th Plenary Session (Venice, 8-9 December 2017), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2017\)031-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2017)031-e), Erişim Tarihi: 15.01.2020

SONUÇ

Orta ve Doğu Avrupa’da, Macaristan ve Polonya gibi ülkelerde artan popülist dalga bu ülkelerde 1991 sonrası siyasetin başarısız olduğunu göstermektedir. Hem Macar halkı hem de Polonya halkı liberal demokrasinin ortaya çıkardığı bazı neticelerden memnuniyetsizlik duymaktadır. Söz konusu hoşnutsuzluk, popülist siyasetçiler ve popülist siyasi hareketler tarafından istismar edilmektedir. Popülist liderlerin doğrudan demokrasiye meyilli bir politik söylem geliştirmeleri hem Macar halkında hem de Polonya halkında güçlü bir karşılık bulmaktadır. 1989 sonrasında eski Doğu Bloku ülkelerinin demokratikleşmesi bağlamında Macaristan ve Polonya başarılı örnekler olarak telakki edilmişlerdir. Son dönemde hem Polonya’da hem de Macaristan’da meydana gelen iktidar değişiklikleri ve neticesinde baş gösteren popülist politikalar söz konusu iki ülkenin zamanla liberal ülke olma vasıflarını yitirip illiberal devletlere dönüştükleri tezini güçlendirmektedir. Son yıllarda hem Macaristan’daki Fidesz hükümetinin hem de Polonya’daki PiS hükümetinin ülkelerindeki yasal kurumlara yönelik çeşitli saldırılarda ve hukukun üstünlüğünü zedeleyici girişimlerde bulunmaları, medya ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik kısıtlayıcı tedbirleri, her iki ülkenin de demokratik ülke olma vasıflarında bir değişim olduğu biçiminde yorumlanmaktadır.

Hem Macaristan hem de Polonya’da artan popülizmin nedenleri hukuki perspektiften incelenirken esas itibarıyla iki sonuca varılmaktadır. Bunlardan birincisi, başta her iki ülkenin Anayasa Mahkemeleri olmak üzere çeşitli ulusal kurum ve kuruluşların popülist akıma karşı yeterli mücadeleyi göstermedikleridir. Ulusal kurum ve kuruluşların zayıf ve kırılğan bir görünüme sahip olması, popülistlerin gücü ele geçirmelerine yardımcı olmuş ve halihazırda da bu gücü muhafaza etmelerine olanak tanımaktadır. İkinci sebep ise, her iki ülkenin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi ulus-üstü yapılanmaların popülizmin güç kazanmasını önlemede yetersiz kalması veya isteksiz davranmasıdır. Bu nedenle hem Macaristan’daki hükümet karşıtı gruplar, hem de Polonya’daki muhalif gruplar ülkelerinin üyesi oldukları Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği’nin hiçbir müdahalede bulunmamasını eleştirmektedirler. Bu bağlamda her iki ulus-üstü örgütün de yetersiz yada bir başka görüşe göre isteksiz olduğundan söz etmek mümkündür.

Macaristan’daki Fidesz hükümetine ve Polonya’daki PiS hükümetine yönelik yasal zeminde yürütülen mücadele başarısızlıkla neticelenmiştir. Bununla birlikte her

iki ülkedeki popülist yönetimlere karşı kurumsal bir mücadele yürütmenin mümkün olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Öyle ki, hem Macaristan'daki hem de Polonya'daki kurumların güçlendirilmesinin popülist siyasetinin hareket alanını daraltıp, popülist liderleri izledikleri politikalardan geri döndürmeye yardımcı olacağı kanaati bulunmaktadır. Halbuki bu anlayış söz konusu ülkelerde temsili demokrasinin güçlendirilmesi ve liberal anlayışın sağlamlaştırılmasına dayanmaktadır. Burada gözden kaçırılan nokta ise, Macar ve Polonyalı popülist siyasetçilere destek veren Macar ve Polonyalı seçmenlerin liberal siyasete karşı duydukları hoşnutsuzluktur. Yani Polonyalı ve Macar kamuoyunun liberal politikalara yönelik tepkisini dindirmek ya da hafifletmek için yine liberal politikalar takip edilmesini savunmak tutarsız görünmektedir. Liberal demokrasinin, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde deneyimlediği krizin daha fazla liberal politika güderek aşılması mümkün görünmemektedir.

Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde meydana gelen popülist akımları değerlendirirken Batı Avrupa veya Kuzey Amerika'daki popülist akımlardan ayrı değerlendirmekte yarar vardır. Çünkü söz konusu Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerine nazaran daha kısa bir demokrasi geçmişine sahiptir. Dolayısıyla küresel ve kıta çağında meydana gelen popülizmin artışı, bölgesel bağlam içerisinde incelemek gerekmektedir. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi ulus-üstü kurumların söz konusu iki ülkedeki popülizmin artışına engel olmada yetersiz ve isteksiz kalmasını, Macaristan ve Polonya'daki yükselen popülizmin nedenleri arasında değil, sonuçları ve bu sonuçlara verilen tepkiler bağlamında ele almak daha yerinde olacaktır. Meselenin bölgesel bağlamda ele alınması popülizmin yükselmesinin yalnızca Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine özgü bir durum olduğu sonucuna götürmemelidir. Hem küresel çapta ve hem de Avrupa genelinde popülist akımların yükseldiği bilinmektedir. Bu çalışmada esas olarak Macaristan ve Polonya özelinde Avrupa'da popülizmin neden arttığı ve nasıl sonuçlar doğurduğu ele alınmıştır.

Avrupa'da artan popülizmi sosyal ve kültürel bağlamlarda ele almak gerekmektedir. Etnik temelli milliyetçiliklerin ve mikro milliyetçiliklerin Berlin Duvarı'nın yıkılması ve akabinde Sovyetler Birliği'nin parçalanmasıyla daha görünür bir nitelik kazandığı değerlendirilmektedir. Doğu Avrupa bölgesinde meydana gelen etnik çatışma ve gerilimlerin popülizm akımından ayrı düşünülmesi doğru değildir.

Bu bağlamda Macaristan Anayasası'nda etnik temelli bir vatandaşlık tanımı yapılması etnik temelli popülizme iyi bir örnektir (Dumbrava, 2019). Etnik anlamda homojen bir yapıya sahip olan Polonya'da da benzer bir manzara görmek mümkündür.

Hem Macaristan hem de Polonya, hukuk düzenleri içerisinde çeşitli yasal değişiklikler gerçekleştirerek Orban ve Kaczynski'nin şahsi yönetim anlayışlarını güçlendirmişlerdir. Her iki ülkedeki iktidar partileri (Fidesz ve PiS) kamu yönetimi sisteminde liyakat yerine kayırmacılık kurallarını egemen kılmışlardır. Kayırmacılık öyle ileri boyutlara erişmiştir ki, fayda ve verim maksimizasyonunun esas olduğu özel sektörde dahi uygulanır hale gelmiştir. Özellikle medya sektöründe Macaristan örneğinde Fidesz'e, Polonya örneğinde ise PiS'e müzahir gruplar oluşturulmuş ve söz konusu medya grupları kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma faaliyetleri yerine bağlı oldukları siyasi cenahın sözcülüğünü ve propagandasını yapmaya girişmişlerdir. Macaristan'da Viktor Orban liderliğindeki Fidesz, eski dönemin komünist elitlerini saf dışı etmiştir ve bürokraside boşalan kadrolara Orban destekçisi kişiler yerleştirilmiştir. Kamu kurum ve kuruluşları, Fidesz'e ve Orban'a sadakatini bir şekilde ispatlamış kişi ve gruplarla doldurulmuştur. Macar Merkez Bankası'nın tarafsızlığı kurumun başına getirilen yöneticilerin Fidesz üyesi siyasetçilerle samimi ve yakın ilişkilere sahip olması hasebiyle sorgulanır hale gelmiştir. Yargı erkini başına Orban'a kişisel sadakat duyan yargıçlar ve savcılar atanarak Fidesz'e ve Orban'a yönelik başlatılabilecek her türlü yolsuzluk soruşturması ihtimali bertaraf edilmektedir (Lindquist, 2019).

Macaristan'da Fidesz öncülüğünde gerçekleşen değişimlerin birçoğu PiS idaresindeki Polonya'da da meydana gelmiştir. Kamu iktisadi kurumları, Hukuk ve Adalet Partisi üyelerini ödüllendirme anlamında araç olarak kullanılmıştır. Macaristan'da komünist elitlere yönelik yürütülen mücadelenin bir benzeri Polonya'da komünist ve liberal elitlere karşı yürütülmüştür. Bununla birlikte PiS içerisinde çeşitli güç gruplarının ve hiziplerin varlığından bahsetmek gerekmektedir. Fidesz tümüyle Viktor Orban'a teslim olmuş iken, PiS içerisinde farklı çıkar grupları arasında mücadele yaşanmaktadır. Zaman zaman bakanlar birbirlerinin kararlarını ve düşüncelerini sorgulayabilmektedir ve Kaczynski tartışmalara müdahale etmemektedir. Böyle bir durumun Orban liderliğindeki Fidesz içinde yaşanması mümkün görünmemektedir. Çünkü Fidesz örneğinde hiç kimse Orban'ın kararlarını veya Orban tarafından atanmış kişilerin kararlarını sorgulayabilme özgürlüğüne sahip

değildir (Kelemen, 2017). Bu bağlamda PiS örneği, Fidesz örneğinden önemli oranda ayrılmaktadır.

Fidesz yönetimindeki Macaristan'da seçimlerin serbest ve adil yapılmadığına ilişkin çok sayıda eleştiri yapılmaktadır. Macar seçim sisteminin tamamen Fidesz'e hizmet ettiği düşünülmektedir. Macar siyasetinde seçim propagandası söz konusu olduğunda Fidesz tekel konumundadır. Muhalefet ana akım medyada kendisine yer bulamamaktadır. Netice itibarıyla muhalif siyasi partiler ve toplumsal muhalefet, Fidesz'e karşı mücadelesinde sosyal medyadan istifade etmektedir. Sayıştay'ın tamamıyla Fidesz kontrolü altında faaliyet yürüttüğü düşünülmektedir. Orban kendisine yakın isimleri Sayıştay Başkanlığı'na atamaktadır. Bu siyasi atamaların neticesinde Sayıştay muhalefet partilerini sindirmek amacıyla çeşitli finansal yaptırımlar uygulamakta ya da muhalefet partilerine Anayasanın verdiği bir hak olan devlet yardımlarını askıya almaktadır. Bu nedenle uluslararası seçim gözlemcileri, Macaristan'da 2014 ve 2018 seçimlerini adil olmayan seçimler olarak nitelendirmişlerdir (Bozoki ve Hegedus, 2019). PiS Polonya seçim sisteminde Orban'ın Macaristan'da yaptığına benzer bir hukuki değişiklik gerçekleştirmeyi başaramamıştır. Buna rağmen hukukun üstünlüğüne riayet etmediği gerekçesiyle Polonyalı seçmenler tarafından protesto gösterilerine muhatap olmaktadır. Ayrıca PiS'in kamu kurum ve kuruluşlarını muhalefet üzerinde bir silah olarak kullanma noktasında Fidesz'e kıyasla daha çekimsiz bir tavır takındığından bahsetmek mümkündür.

Popülizm sınırları net bir düşünce akımı değildir. Bu yüzden farklı ideolojiler ile ilişki içine girip, seçmenlerin karşısında her ülkede farklı kombinasyonlarla çıkabildiği görülmektedir. Popülist siyasetçiler, halkın iradesini yalnızca kendilerinin temsil ettiğini öne sürerek elitler ile halk arasında var olan uçurumun daha da derinleşmesine katkı sağlamaktadırlar. Macaristan ve Polonya başta olmak üzere, Avrupa'daki popülist siyasetçilerin ve siyasi hareketlerin yarattıkları birtakım olumsuz neticeler vardır. Bunlar, yabancı düşmanlığı, göçmen karşıtlığı, yer yer ırkçılık ve Avrupa Birliği'ne yönelik şüpheciliktir. Bütün bu olumsuz sonuçlar, Avrupa bütünleşmesine zarar vermektedir. Avrupalı popülistler, küreselleşmenin halihazırda halk üzerinde oluşturduğu gözlemlenebilen menfi etkilere yönelik bir retorik üzerinden geniş halk kesimlerinin desteğine mazhar olurken, meydana gelen

ekonomik krizler ve mülteci krizleri Avrupalı seçmenlerin popülist oluşumlara daha fazla meyletmelerine sebep olmaktadır.

Orta ve Doğu Avrupa’da başta Macaristan ve Polonya olmak üzere demokratik değerlerde bir aşınma yaşanmaktadır. Batı Avrupa ülkeleri de söz konusu olumsuz modadan muaf değildir. Her ne kadar Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki demokrasi geleneği çok eski dönemlere götürülemese de söz konusu ülkeler, Berlin Duvarı’nın yıkılması ve akabinde Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla demokratik bir düzene geçmişlerdir. Gerçi Batı Avrupa’nın yerleşik demokrasileri de Avrupa’da yükselmekte olan popülist dalganın olumsuz etkilerine şahit olmaktadır. Avrupa’daki popülist siyasi partiler, son yıllarda dünyanın farklı yerlerinde de gözlemlendiği üzere oylarını kayda değer oranda artırmıştır durumdadırlar. Seçimlere girdikleri ülkelerde ya iktidar ortağı haline gelmişlerdir, ya da muhalefette önemli bir görev üstlenerek, iktidar alternatifi konumuna yükselmişlerdir.

Halihazırda dünyanın en özgür ve en demokratik ülkelerinin yer aldığı varsayılan Avrupa kıtasında artan popülist dalga, özgürlüklerin kısıtlanmasına yol açarken, demokrasiyi zedelemekte, siyasal ve kültürel çoğulculuğa ket vurmaktadır. Esasında popülist siyasi partiler ve hareketler, temsili demokrasinin hem nedeni, hem de sonucu haline gelmişlerdir. Bunu her türlü tartışmada “demokrasi şampiyonluğuna” soyunmalarından anlamak mümkündür. Macaristan’da Fidesz, Polonya’da da PiS her siyasi ihtilafta, sandık referansı vermektedir. Sonuç olarak Fidesz ile PiS’in popülist politikalarına karşı çıkan çevreler, halkın iradesine saygı duymamakla itham edilmektedirler. Bu noktada temsili demokrasinin bir bütün olarak ele alınması gerektiği, hukukun üstünlüğü ve bağımsız medya gibi tamamlayıcı unsurlar ihmal edildiğinde ortaya Macaristan ve Polonya örneklerinde görüldüğü üzere “popülist demokrasilerin” çıktığı gözlemlenmektedir.

Avrupa halklarının mevcut siyasetten memnuniyetsiz oldukları bilinen bir gerçektir. Seçmenler arasında ciddi bir hoşnutsuzluk olduğu gözlemlenmektedir. Bu memnuniyetsizlik, geleneksel ve ana akım siyasi partiler tarafından görmezden gelinemeyecek ya da ihmal edilemeyecek boyutlara erişmiştir. Geniş halk kesimleri Avrupa’daki mevcut siyasi manzaradan mutsuzluk duymaktadır ve bu görünümün değişeceğine dair halklarda bir umutsuzluk duygusu hakimdir. Geleneksel siyasi partiler, popülist siyasi partilerden farklı olarak, seçmenlere herhangi bir değişim vaadinde bulunmamaktadırlar. Bu durum, popülist siyasi partilerin ve popülist

toplumsal hareketlerin ellerini güçlendirmektedir. Seçmenler ile geleneksel ana akım siyasi partiler arasındaki boşluk her geçen gün artmaktadır. Bu da büyük bir tehlikeye işaret etmektedir. Ana akım siyasi partiler, popülist siyasi partileri kendilerine yaklaştırmayı becerbilirse, muhtemel tehditlerin önüne geçilebilecektir.

KAYNAKÇA

- 1970 Polonya İsyanı'nın Anması, <https://www.alamy.com/stock-photo-gdynia-poland-17th-dec-2015-president-pof-poland-andrzej-duda-takes-92002187.html>, Erişim Tarihi: 15.01.2020
- 2017'nin Kelimesi Popülizm, <https://www.cam.ac.uk/news/populism-revealed-as-2017-word-of-the-year-by-cambridge-university-press>, Erişim Tarihi: 10.01.2020
- Ágh, A. (2018). Decline of Democracy in the ECE and the Core-Periphery Divide: Rule of Law Conflicts of Poland and Hungary with the EU. *Journal of Comparative Politics*, 11(2).
- Ahlquist, J. S., Ichino, N., Wittenberg, J., & Ziblatt, D. (2018). How do voters perceive changes to the rules of the game? Evidence from the 2014 Hungarian elections. *Journal of Comparative Economics*, 46(4), 906-919.
- Akın, A. Z. Neoliberalizm Etkisinde Sağ Popülizmin Yükselişi: ABD, Macaristan ve Fransa Örnekleri (2019). *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 27-39.
- Akın, U., & Arslan, G. (2014). İdeoloji ve eğitim: devlet-eğitim ilişkisine farklı bir bakış. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 81-90.
- Albertazzi, D., & Mueller, S. (2013). Populism and liberal democracy: Populists in government in Austria, Italy, Poland and Switzerland. *Government and Opposition*, 48(3), 343-371.
- Albertazzi, D., Giovannini, A., & Seddone, A. (2018). 'No regionalism please, we are Leghisti!' The transformation of the Italian Lega Nord under the leadership of Matteo Salvini. *Regional & Federal Studies*, 28(5), 645-671.
- Albi, A. (2019). Introductory Editorial Note to the Hungarian Report: The Pre-2010 Rule of Law Achievements and the Post-2010 Illiberal Turn. In *National Constitutions in European and Global Governance: Democracy, Rights, the Rule of Law* (pp. 1435-1437). TMC Asser Press, The Hague.
- Anderson, B. (2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso books.

- Aslan, M. Ç. (2016). Dış Politika Alanında Oluşan İdeolojik Bağ: Fransız Milliyetçi Cephe Partisi Örneği: 2011-2015. *Gazi Akademik Bakış*, 10(19), 227-254.
- Bajomi-Lázár, P. (2013). The party colonisation of the media: The case of Hungary. *East European Politics and Societies*, 27(1), 69-89.
- Bale, T. (2018). Who leads and who follows? The symbiotic relationship between UKIP and the Conservatives—and populism and Euroscepticism. *Politics*, 38(3), 263-277.
- Barber, T. (2014). Predictions of populist takeover in Europe are far fetched. <https://www.ft.com/content/4fd0f5f4-db57-11e3-b112-00144feabdc0>, Erişim Tarihi: 15.01.2020
- Becker, J. (2010). The rise of right-wing populism in Hungary. *SEER: Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, 29-40.
- Bell, D. (1965). *The end of ideology: on the exhaustion of political ideas in the fifties*. Collier Books; Collier-Macmillan.
- Bell, D. (2000). *The end of ideology: on the exhaustion of political ideas in the fifties: with "The resumption of history in the new century"*. Harvard University Press.
- Berend, I. T. (2020). *Economic History of a Divided Europe: Four Diverse Regions in an Integrating Continent*. Routledge.
- Berend, I., & Berend, T. I. (1996). *Central and Eastern Europe, 1944-1993: detour from the periphery to the periphery (Vol. 1)*. Cambridge University Press.
- Beriş, H. E. (2019). Demokrasiye Neler Oluyor? Popülizm ve Otoriterleşme Tartışmalarına Bir Bakış. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(96), 27-53.
- Berlin, I., Hofstadter, R., MacRae, D., Schapiro, L., Seton-Watson, H., Touraine, A., ... & Worsley, P. (1968). To define populism. *Government and Opposition*, 137-179.
- Boyle, M. J. (2016). The coming illiberal order. *Survival*, 58(2), 35-66.
- Bozóki, A., & Hegedűs, D. (2018). An externally constrained hybrid regime: Hungary in the European Union. *Democratization*, 25(7), 1173-1189.

- Bozóki, A., & Hegedűs, D. (2019). Democracy, Dictatorship and Hybrid Regimes: Concept and Approaches. Illiberal and authoritarian tendencies in Central, Southeastern and Eastern Europe, 21-49.
- Braghiroli, S., & Petsinis, V. (2019). Between party-systems and identity-politics: The populist and radical right in Estonia and Latvia. *European Politics and Society*, 20(4), 431-449.
- Breuilly, J. (2011). Max Weber, charisma and nationalist leadership 1. *Nations and nationalism*, 17(3), 477-499.
- Bricker, B. (2017). Party polarization and its consequences for judicial power and judicial independence. *Eur. J. Legal Stud.*, 10, 161.
- Brubaker, R. (2017). Between nationalism and civilizationism: the European populist moment in comparative perspective. *Ethnic and Racial Studies*, 40(8), 1191-1226.
- Brubaker, R. (2020). Populism and nationalism. *Nations and Nationalism*, 26(1), 44-66.
- Bubczyk, R. (2016). Westerplatte jako miejsce pamiğci 1945–1989 [Westerplatte as a Site of Memory 1945–1989].
- Buchowski, M. (2017). A new tide of racism, xenophobia, and islamophobia in Europe: Polish anthropologists swim against the current. *American Anthropologist*, 119(3), 519-523.
- Buzogány, A. (2017). Illiberal democracy in Hungary: authoritarian diffusion or domestic causation?. *Democratization*, 24(7), 1307-1325.
- Buzogány, A., & Varga, M. (2018). The ideational foundations of the illiberal backlash in Central and Eastern Europe: the case of Hungary. *Review of international political economy*, 25(6), 811-828.
- Canovan, M. (1981). *Populism*. Houghton Mifflin Harcourt P.
- Canovan, M. (1999). Trust the people! Populism and the two faces of democracy. *Political studies*, 47(1), 2-16.
- Chodakiewicz, M. J. (2009). Agent Bolek. *Intelligencer: Journal of US Intelligence Studies*, 17(2), 108-110.

- Connelly, J. (2012). *The Noble and the Base: Poland and the Holocaust*.
- Czarnota, A. (2019). Constitutional Correction as a Third Democratic Revolutionary Moment in Central Eastern Europe. *Hague Journal on the Rule of Law*, 11(2-3), 397-406.
- Czeńnik, M. (2014). In the Shadow of the Smolensk Catastrophe—The 2010 Presidential Election in Poland. *East European Politics and Societies*, 28(3), 518-539.
- Dahl, R. A., & Polyarchy, P. (1971). *Opposition*. New Haven and London.
- Deegan-Krause, K., Weyland, K., & Madrid, R. (2019). Donald Trump and the Lessons of East-Central European Populism. *When Democracy Trumps Populism*, 60-83.
- Diamond, L., Plattner, M. F., & Walker, C. (Eds.). (2016). *Authoritarianism goes global: The challenge to democracy*. JhU Press.
- Dumbrava, C. (2019). The ethno-demographic impact of co-ethnic citizenship in Central and Eastern Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(6), 958-974.
- Enyedi, Z. (2016). Paternalist populism and illiberal elitism in Central Europe. *Journal of Political Ideologies*, 21(1), 9-25.
- Enyedi, Z. (2017). The survival of the fittest: Party system concentration in Hungary. In *Post-Communist EU Member States* (pp. 191-216). Routledge.
- EP, European Parliament. 2015. Situation in Hungary, resolution on 10 June 2015. Available at https://www.bicl.org/documents/652_ep_res_on_hungary.pdf?showdocument=1, Erişim Tarihi: 07.08.2020
- Fabri, M. (2017). Methodological issues in the comparative analysis of the number of judges, administrative personnel, and court performance collected by the Commission for the Efficiency of Justice of the Council of Europe. *Oñati Socio-Legal Series*, 7(4).
- Ferreira, C. (2019). Vox as representative of the radical right in Spain: A study of its ideology. *Revista Española de Ciencia Política*, 51, 73-98.

- Follis, K. (2019). Rejecting refugees in illiberal Poland: The response from civil society. *Journal of Civil Society*, 15(4), 307-325.
- Fomina, J., & Kucharczyk, J. (2016). The specter haunting Europe: populism and protest in Poland. *Journal of Democracy*, 27(4), 58-68.
- Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/articles/poland/2017-04-27/pis-and-polish-history>, Erişim Tarihi: 03.01.2020
- Fukuyama, F., Çev. Dicleli, Z. (2011). *Tarihin sonu ve son insan*. Profil Yayıncılık.
- Gąsiorowska, H. (2016). Abortion as a Contentious Issue in Polish Culture War. *Women and Their Rights in Nationalists' Strategies*.
- Gendźwiłł, A., & Źółtak, T. (2014). Why do non-partisans challenge parties in local politics? The (extreme) case of Poland. *Europe-Asia Studies*, 66(7), 1122-1145.
- Gevrek, M. (2018). Polonya'nın Ulus-Altı Bölgeselcilik Meselesi Olarak Silezya. *Siyasi İlimler Türk Derneği Lisansüstü Konferanslar Serisi 16 – 2018 Sunum Özetleri kitabı içinde (ss. 26)*. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Gevrek, M. (2019). Polonya Yerel Yönetimlerinin 1989 ile 2004 Arasındaki Dönüşümü. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 1-9.
- Glied, V. (2014). From the green movement to a party. The Effect of the crisis and democratic movements in Hungary. *Politeja-Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 11(28), 31-61.
- Göç Stratejisi Fidesz (2013) - http://belugyialapok.hu/alapok/sites/default/files/MMIA_.pdf.
- Graff, A., & Korolczuk, E. (2017). Worse than communism and Nazism put together?: War on gender in Poland. *Anti-Gender Campaigns in Europe. Mobilizing against Equality*, 175-194.
- Greven, T. (2016). The rise of right-wing populism in Europe and the United States. A Comparative Perspective [La emergencia del populismo de

derechas en Europa y Estados Unidos. Una perspectiva comparada].
Friedrich Ebert Foundation, Washington DC Office.

Hamburger, J. (2018). Whose Populism? The Mixed Messages of La France Insoumise. *Dissent*, 65(3), 101-110.

Hankiss, E. (1990). *East European Alternatives*. Oxford University Press, Usa.

Hanley, S., & Vachudova, M. A. (2018). Understanding the illiberal turn: democratic backsliding in the Czech Republic. *East European Politics*, 34(3), 276-296.

Hasselmann, C. (2017). *Policy reform and the development of democracy in Eastern Europe*. Routledge.

Hawkins, K. A., & Kaltwasser, C. R. (2018). Measuring populist discourse in the United States and beyond. *Nature human behaviour*, 2(4), 241-242.

Heinisch, R., & Mazzoleni, O. (2016). *Understanding populist party organisation*. Palgrave Macmillan.

Herbst, M., & Wojciuk, A. (2014). Common origin, different paths. Transformation of education systems in the Czech Republic, Slovakia, Hungary and Poland (No. 4.07). GRINCOH working paper series, paper.

HEYWOOD, A. (2006). *Siyaset*, Ankara. Liberte Yayınları.

Holmgren, B. (2019). Holocaust History and Jewish Heritage Preservation: Scholars and Stewards Working in PiS-Ruled Poland. *Shofar*, 37(1), 96-107.

Ionescu, G., & Gellner, E. (Eds.). (1969). *Populism: its meaning and national characteristics*. Macmillan.

Ivaldi, G., Lanzone, M. E., & Woods, D. (2017). Varieties of Populism across a Left-Right Spectrum: The Case of the Front National, the Northern League, Podemos and Five Star Movement. *Swiss Political Science Review*, 23(4), 354-376.

Insel, A. (2013). *İktisat ideolojisinin eleştirisi*. İletişim Yayınları.

Jacobs, K., Akkerman, A., & Zaslove, A. (2018). The voice of populist people? Referendum preferences, practices and populist attitudes. *Acta Politica*, 53(4), 517-541.

- Jagers, J., & Walgrave, S. (2003). Politiek gaat over de mensen: populistische retoriek bij de Vlaamse politieke partijen. *Samenleving en politiek*.-Brussel, 1994, currens, 10, 12-22.
- Kaltwasser, C. (2012). The ambivalence of populism: threat and corrective for democracy. (2012). *Democratization*, 19(2), 184–208. <https://doi.org/10.1080/13510347.2011.572619>
- Każmierczak, T. (2019). Social Work and Social Services in Polish Illiberal Democracy. *Stifled Progress–International Perspectives on Social Work and Social Policy in the Era of Right-Wing Populism*, 89.
- Kelemen, R. D. (2017). Europe’s other democratic deficit: National authoritarianism in Europe’s Democratic Union. *Government and opposition*, 52(2), 211-238.
- Kerpel, A. (2017). Pole and Hungarian Cousins Be? A Comparison of State Media Capture, Ideological Narratives and Political Truth Monopolization in Hungary and Poland. *SLOVO Journal*, 29(1), 68-93.
- Kešić, J., & Duyvendak, J. W. (2019). The nation under threat: secularist, racial and populist nativism in the Netherlands. *Patterns of Prejudice*, 53(5), 441-463.
- Kırsal Polonya’da Siyaset Kilise Sevgisi ve Brüksel Karşıtlığı ile Şekilleniyor, <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/25/law-and-justice-poland-drift-to-right>, Erişim Tarihi: 03.01.2020
- Kim, D. S. (2016). The rise of European right radicalism: The case of Jobbik. *Communist and Post-Communist Studies*, 49(4), 345-357.
- Kioupkiolis, A. (2016). Podemos: the ambiguous promises of left-wing populism in contemporary Spain. *Journal of Political Ideologies*, 21(2), 99-120.
- Kisilowski, M. (2019). From refuge to trap: formalist misadventures of Poland’s postsocialist legal profession. *International Journal of the Legal Profession*, 26(2-3), 321-334.
- Kovács, K., & Scheppele, K. L. (2018). The fragility of an independent judiciary: Lessons from Hungary and Poland—and the European Union. *Communist and Post-Communist Studies*, 51(3), 189-200.

- Körösényi, A. (2019). The Theory and Practice of Plebiscitary Leadership: Weber and the Orbán Regime. *East European Politics and Societies*, 33(2), 280-301.
- Krastev, I. (2007). NATO in the Age of Populism. *CROSSROADS-The Macedonian Foreign Policy Journal*, 1(03), 194-203.
- Kulczyk, M. (2016). Family rights and family policy in Poland. *Torun Social Science Review*, 1(1).
- Laclau, E. (2012). *La razón populista*. Fondo de cultura Económica.
- Lees, C. (2018). The ‘Alternative for Germany’: The rise of right-wing populism at the heart of Europe. *Politics*, 38(3), 295-310.
- Lindquist, T. (2019). Discursive Identity Construction in Populism: A Case Study on Fidesz and PiS.
- Linz, J. J., Linz, J. J., & Stepan, A. (1996). *Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and post-communist Europe*. JHU Press.
- Lipiński, A., & Stepińska, A. (2019). Polish Right-Wing Populism in the Era of Social Media: The Unexpected Careers of Paweł Kukiz and Janusz Korwin-Mikke. *Problems of Post-Communism*, 66(1), 71-82.
- Louwerse, T., & Otjes, S. (2019). How populists wage opposition: Parliamentary opposition behaviour and populism in Netherlands. *Political Studies*, 67(2), 479-495.
- Macaristan Başbakanı'nın açıklaması, <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/primeminister-viktor-orban-s-address-after-swearing-the-prime-ministerial-oath-of-office>, Erişim Tarihi: 05.01.2020
- Macaristan Başbakanı'nın Yeni Hükümetin Şekillenmesine İlişkin Konuşması, <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/primeminister-viktor-orban-s-speech-upon-the-formation-of-the-new-government>, Erişim Tarihi: 05.01.2020

- Macaristan'daki Medya Yasası'ndan Bazı Maddeler, <https://cf5-www.ifla.org/files/assets/faife/publications/spotlights/selected-extracts-media-act.pdf>, Erişim Tarihi: 05.01.2020
- Marcinkiewicz, K., & Stegmaier, M. (2016). The parliamentary election in Poland, October 2015. *Electoral studies*, 41, 221-224.
- Marine Le Pen Hiçbir Saçmalığa Katlanmayacak, "Marine Le Pen will not put up with any nonsense from BBC reporter." YouTube video, 23:26. Posted by "RobinHoodUKIP," October 11, 2016. https://www.youtube.com/watch?v=8Sfhc_e5P88, Erişim Tarihi: 07.01.2020
- Markowski, R. (2016). The Polish parliamentary election of 2015: a free and fair election that results in unfair political consequences. *West European Politics*, 39(6), 1311-1322.
- Markowski, R. (2019). Creating authoritarian clientelism: Poland after 2015. *Hague Journal on the Rule of Law*, 11(1), 111-132.
- Mavrozacharakis, E., Tzagkarakis, S. I., & Kotroyannos, D. (2017). Mediterranean Left-Wing Populism: The Case of SYRIZA. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities*, 6(2), 40-53.
- Mény, Y., & Surel, Y. (2001). *Democracies and the populist challenge*. Springer.
- Merkel, W. (2004). Embedded and defective democracies. *Democratization*, 11(5), 33-58.
- Millard, F. (2009). *Democratic elections in Poland, 1991-2007*. Routledge.
- Minkenberg, M. (2001). The radical right in public office: Agenda-setting and policy effects. *West European Politics*, 24(4), 1-21.
- Mudde, C. (2000). In the name of the peasantry, the proletariat, and the people: populisms in Eastern Europe. *East European Politics and Societies*, 15(1), 33-53.
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and opposition*, 39(4), 541-563.

- Mudde, C. (2017). Eastern Europe's populists, racists, and extremists. The Routledge Handbook of East European Politics. London: Routledge.
- Mudde, C., ve Kaltwasser, C. R. (2019). Popülizm: Kısa Bir Giriş, çev. S. Erdem Türközü, Nika Yayınları, Ankara.
- Murat Belge, "Popülizmin Arkeolojisi" Birikim Dergisi, 2017 (Çevrimiçi) <https://www.birikimdergisi.com/haftalik/8215/populizmin-arkeolojisi#.Xibmk4kzYdU>, Erişim Tarihi: 05.01.2020
- Murer, J. S. (2015). The rise of Jobbik, populism, and the symbolic politics of illiberalism in contemporary Hungary. The Polish Quarterly of International Affairs, 24(2), 79-102.
- Naim, M. (2017). How to be a populist. The Atlantic, 21.
- Norris, P. (2016). It's not just Trump. Authoritarian populism is rising across the West. Here's why. Washington Post, 11.
- Oğuz, M. C. (2019). Populism, Authoritarianism and Deparlametarization: Russia, Hungary and Poland/Popülizm, Otoriterleşme ve Reflections On International Relations & Politics & History & Law, 75.
- Ostiguy, P., Kaltwasser, C. R., Taggart, P., & Espejo, P. O. (2017). A socio-cultural approach. Oxford handbook of populism, 74-96.
- Palonen, E. (2009). Political polarisation and populism in contemporary Hungary. Parliamentary Affairs, 62(2), 318-334.
- Pelinka, A. (2013). Right-wing populism: Concept and typology. Right-wing populism in Europe: Politics and discourse, 3-22.
- Polanyi, K. (2003). Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri, Çev. Ayşe Buğra, İstanbul: İletişim Yayınları, 4.
- Polonya Merkezi İstatistik Ofisi, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynekpracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2016,4,1.html>. Erişim Tarihi: 03.01.2020
- Porter-Szucs, B. (2011). Faith and fatherland: Catholicism, modernity, and Poland. Oxford University Press.

- Prislin, R., Shaffer, E., & Crowder, M. (2012). Populism vs. elitism: Social consensus and social status as bases of attitude certainty. *The Journal of social psychology*, 152(3), 327-339.
- Remond, R. (2000). *Günümüz Tarihine Giriş: 20. yüzyıl. 20. Yüzyıl Tarihi*.
- Renkin, H. Z. (2015). Perverse frictions: Pride, dignity, and the Budapest LGBT march. *Ethnos*, 80(3), 409-432.
- Sadurski, W. (2019). Polish constitutional tribunal under PiS: from an activist court, to a paralysed tribunal, to a governmental enabler. *Hague Journal on the Rule of Law*, 11(1), 63-84.
- Sander, O. (1991). *Siyasi Tarih 1918-1990*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Scheuch, E. K., & Klingemann, H. D. (1967). *Theorie des Rechtsradikalismus in westlichen Industriegesellschaften*. JCB Mohr (P. Siebeck).
- Sitter, N. (2011). Absolute Power? Hungary Twenty Years after the Fall of Communism. *20 Years Since the Fall of the Berlin Wall: Transitions, State Break-Up and Democratic Politics in Central Europe and Germany*, 249-268.
- Stanley, B., & Czeńnik, M. (2019). Populism in Poland. In *Populism around the world* (pp. 67-87). Springer, Cham.
- Stavrakakis, Y., & Katsambekis, G. (2014). Left-wing populism in the European periphery: the case of SYRIZA. *Journal of political ideologies*, 19(2), 119-142.
- Stroschein, S. (2011). Demography in ethnic party fragmentation: Hungarian local voting in Romania. *Party Politics*, 17(2), 189-204.
- Surel, Y. (2019). How to stay populist? The Front National and the changing French party system. *West European Politics*, 42(6), 1230-1257.
- Szczerbiak, A. (2013). Poland (mainly) chooses stability and continuity: The October 2011 Polish parliamentary election. *Perspectives on European Politics and Society*, 14(4), 480-504.
- Taggart, P. A. (2004). *Popülizm*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Taguieff, P. A. (1995). Political science confronts populism: from a conceptual mirage to a real problem. *Telos*, 1995(103), 9-43.
- Tannenbaum, D., & Schultz, D. (2007). *Siyasi Düşünce Tarihi Filozoflar ve Fikirleri*,(Çev.) Fatih Demirci. Adres Yayınları, Ankara.
- Thorleifsson, C. (2017). Disposable strangers: far-right securitisation of forced migration in Hungary. *Social Anthropology*, 25(3), 318-334.
- Toprak, Z. (2013). *Türkiye'de popülizm, 1908-1923*. Doğan Kitap.
- Tökés, R. (1996). Political transition and social transformation in Hungary. *Revista CIDOB d'afers internacionals*, 79-101.
- Tworzecki, H. (2019). Poland: A Case of Top-Down Polarization. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 681(1), 97-119.
- Varga, M. (2014). Hungary's "anti-capitalist" far-right: Jobbik and the Hungarian Guard. *Nationalities papers*, 42(5), 791-807.
- Vasilopoulou, S. (2016). European integration and the radical right: three patterns of opposition. In *The Populist Radical Right* (pp. 142-156). Routledge.
- Verbeek, B., & Zaslove, A. (2016). Italy: a case of mutating populism?. *Democratization*, 23(2), 304-323.
- Viktor Orbán'ın konuşması, <https://www.kormany.hu/en/the-prime-minister/the-prime-minister-s-speeches/viktor-orban-s-state-of-the-nation-address>, Erişim Tarihi: 05.01.2020
- Warren, M. (1989). Liberal constitutionalism as ideology: Marx and Habermas. *Political Theory*, 17(4), 511-534.
- WJP, Rule of Law Index, <https://worldjusticeproject.org/our-work/publications/rule-law-index-reports/wjp-rule-law-index-2020#:~:text=Featuring%20primary%20data%2C%20the%20WJP,Civil%20Justice%2C%20and%20Criminal%20Justice>, Erişim Tarihi: 07.08.2020

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Mert Gevrek

Doğum Yeri ve Tarihi: Fatih, 1990

Medeni Hali : Bekar

İletişim Bilgileri : gevrekmert@gmail.com

EĞİTİM

2004 – 2007 Kadri Yörükoğlu Lisesi

2011 – 2018 Niğde Ömer HALİSDEMİR Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü

2018 – 2020 Niğde Ömer HALİSDEMİR Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

YABANCI DİL

İngilizce

YAYINLARI

Gevrek, M. Polonya Yerel Yönetimlerinin 1989 ile 2004 Arasındaki Dönüşümü. Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 5(1), 1-9.

Gevrek, M. (2018). Polonya'nın Ulus-Altı Bölgeselcilik Meselesi Olarak Silezya. Siyasi İlimler Türk

Derneği Lisansüstü Konferanslar Serisi 16 – 2018 Sunum Özetleri kitabı içinde (ss. 26). Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi.

